

Změny v ekonomickém postavení zemí skupiny BRICS v rámci světových regionů

Diplomová práce

Studijní program: N6202 – Hospodářská politika a správa

Studijní obor: 6202T086 – Regionální studia

Autor práce: **Bc. Simona Prchalová**

Vedoucí práce: PhDr. Ing. Pavla Bednářová, Ph.D.

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Simona Prchalová**
Osobní číslo: **E14000603**
Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Regionální studia**
Název tématu: **Změny v ekonomickém postavení zemí skupiny BRICS
v rámci světových regionů**
Zadávací katedra: **Katedra ekonomie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Stanovení cílů a formulace výzkumných předpokladů
2. Aktuální situace zemí BRICS, relevantní statistiky a informace
3. Změny a rozdíly v postavení BRICS vůči rozvinutým a rozvojovým zemím
4. Geopolitické dopady změn, predikce vývoje
5. Formulace závěrů a ověření výzkumných předpokladů

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: **65 normostran**

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

EMERGING MARKETS UNIT. Emerging and Growth Leading Economies [online]. 2016, , 64 str. Dostupné z: <https://www.bbva-research.com/wp-content/uploads/2016/05/BBVA-EAGLES-20161.pdf>.

KUNEŠOVÁ, Hana, Eva CIHELKOVÁ a aj. Světová ekonomika - nové jevy a perspektivy. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-502-2.

PIKNEROVÁ, Linda a David ŠANC. Nové mocnosti globálního Jihu: Čína, Indie, Brazílie, Jihoafrická republika a Indonésie v mezinárodním systému. Praha: Dokořán, 2014. ISBN 978-80-7363-679-1.

SCHROOTEN, Mechthild. Brazil, Russia, India, China and South Africa: Strong Economic Growth Major Challenges [online]. 2011, 5 str. Dostupné z:

http://www.diw.de/documents/publikationen/73/diw_01.c.386693.de/diw_econ_bull_2011-04-4.pdf.

The BRICS Post [online]. London: BRICS Media Limited, 2015.

Dostupné z: <http://thebricspost.com/>.

The Economic Times: BRICS [online]. 2016.

Dostupné z: <http://economictimes.indiatimes.com/topic/BRICS>.

Databáze článků ProQuest (<http://knihovna.tul.cz/>).

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Ing. Pavla Bednářová, Ph.D.**

Katedra ekonomie

Konzultant diplomové práce: **prof. Ing. Jiří Fárek, CSc.**

Katedra ekonomie

Datum zadání diplomové práce: **31. října 2016**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. května 2018**

prof. Ing. Miroslav Žižka, Ph.D.
děkan

prof. Ing. Jiří Kraft, CSc.
vedoucí katedry

V Liberci dne 31. října 2016

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum: 5.5. 2017

Podpis:

Anotace

Předmětem diplomové práce na téma *Změny v ekonomickém postavení zemí skupiny BRICS v rámci světových regionů* je především zhodnocení aktuální situace a nastalých změn v návaznosti na události z let 2008 a 2014. Tyto roky jsou dvěma milníky v životě rozvíjejících se ekonomik a zásadně zformovaly nynější postavení zemí BRICS. Prvním zvoleným světovým regionem jsou rozvinuté tržní ekonomiky bohatého Severu, druhým potom rozvojový svět zahrnující rychle se rozvíjející i rozvojové země převážně z chudého Jihu. Nejprve jsou jednotlivé členské země BRICS, tedy Brazílie, Rusko, Indie, Čína a Jihoafrická republika, představeny a je zhodnocena jejich aktuální socio-ekonomická situace. V další části se práce zabývá silnými a slabými stránkami uskupení BRICS a dále už nabízí konfrontaci BRICS jako celku a zmíněných světových regionů. Zaměřuje se při tom na ekonomickou a sociální stránku, je přihlíženo také ke geopolitickým faktorům, které formují mezinárodní dění. Součástí práce je také zamyšlení nad budoucím vývojem uskupení BRICS v rámci globalizovaného světa.

Klíčová slova

BRICS, Brazílie, Rusko, Indie, Čína, Jihoafrická republika, rozvinuté tržní ekonomiky, rychle se rozvíjející země, rozvojové státy, bohatý Sever, chudý Jih, summit BRICS, životní úroveň, hrubý domácí produkt, přímé zahraniční investice, Index lidského rozvoje

Annotation

Changes in Economic Position of the BRICS Countries within the World Regions

The subject of the diploma thesis on *Changes in Economic Position of the BRICS Countries within the World Regions* is mainly about evaluation of the current situation and occurred changes which reflecting the events of 2008 and 2014. These years are two milestones in the life of emerging economies and have fundamentally shaped the current position of BRICS countries. The first defined world region is developed market economies from the rich North, the second one involves both emerging and developing countries mainly from the poor South. First, the BRICS member states, namely Brazil, Russia, India, China and South Africa, are introduced and their current socio-economic situation is assessed. In the next part is paper focused on the strengths and weaknesses of BRICS group and then is offered confrontation BRICS as a whole with the mentioned world regions. It focuses on the economic and social aspect and considers also geopolitical factors, which moved with international events. Part of the work is also reflection on the future development of the BRICS group within the globalized world.

Key words

BRICS, Brazil, Russia, India, China, South Africa, developed economies, emerging markets, developing countries, rich North, poor South, BRICS Summit, standard of living, gross domestic product, foreign direct investments, Human development index

Obsah

Seznam obrázků.....	9
Seznam tabulek.....	10
Seznam použitých zkratk, značek a symbolů	11
Úvod	14
1. Zavedení výrazu BRICS.....	17
2. Členské státy BRICS	20
2.1 Brazílie.....	20
2.1.1 Obvinění Dilmy Rousseffové	25
2.2 Rusko	26
2.3 Indie	33
2.4 Čína.....	37
2.5 Jihoafrická republika.....	42
2.6 Shrnutí.....	50
2.6.1 Grafické znázornění vybraných statistik	50
2.6.2 Silné a slabé stránky zemí BRICS	54
3. Síla národů BRICS	56
3.1 Summity BRICS	58
3.1.1 1. BRIC summit – Jekatěrinburg, Rusko; červen 2009	59
3.1.2 2. BRIC summit – Brasília, Brazílie; duben 2010.....	60
3.1.3 3. BRICS summit – Sanya, Čína; duben 2011	62
3.1.4 4. BRICS summit – Nové Dillí, Indie; březen 2012.....	63
3.1.5 5. BRICS summit – Durban, JAR; březen 2013.....	65
3.1.6 6. BRICS summit – Fortaleza, Brazílie; červenec 2014.....	66
3.1.7 7. BRICS summit – Ufa, Rusko; červenec 2015	68

3.1.8	8. BRICS summit – Goa, Indie; říjen 2016	70
3.1.9	9. BRICS summit – Xiamen, Čína; září 2017	72
3.2	Shrnutí.....	72
4.	Výzvy pro BRICS.....	75
5.	Vztahy mezi BRICS a rozvinutými a rychle se rozvíjejícími zeměmi.....	79
5.1	Vztah BRICS a rozvinutých zemí.....	82
5.1.1	Politické vztahy	83
5.1.2	Ekonomické vztahy	85
5.2	Vztah BRICS a rozvojového světa	94
5.2.1	Politické vztahy	95
5.2.2	Ekonomické vztahy	98
	Závěr.....	103
	Seznam použité literatury	108
	Seznam příloh.....	119
	Přílohy	120

Seznam obrázků

Obrázek 1 Růst HDP ve vybraných zemích v roce 2000 (v %)	18
Obrázek 2 Věková struktura obyvatelstva Brazílie, 2016	20
Obrázek 3 Graf meziročního růstu HDP Brazílie, 1999–2015	22
Obrázek 4 Věková struktura obyvatelstva Ruska, 2016	28
Obrázek 5 Hustota zalidnění v Rusku, 2015	29
Obrázek 6 Hustota zalidnění v Rusku, 2015	29
Obrázek 7 Hodnota zásob přírodního bohatství (v USD), 2015	30
Obrázek 8 Jak je Rusko vnímáno jako hrozba pro jeho sousední státy (kromě Ukrajiny), 2015	32
Obrázek 9 Věková struktura obyvatelstva Indie, 2016	33
Obrázek 10 Graf meziročního růstu HDP Indie, 1999–2015	35
Obrázek 11 Kašmír	37
Obrázek 12 Kašmír a jeho dělení	37
Obrázek 13 Věková struktura obyvatelstva Číny, 2016	38
Obrázek 14 Graf meziročního růstu HDP Číny, 1999–2015	40
Obrázek 15 Námořní doprava kolem JAR, 28. 4. 2017, 19:47 SEČ	43
Obrázek 16 Věková struktura obyvatelstva Jihoafrické republiky, 2016	47
Obrázek 17 Graf meziročního růstu HDP JAR, 1999–2015	49
Obrázek 18 Růst HDP v zemích BRICS v letech 2000–2016 (v %)	51
Obrázek 19 Růst HDP v zemích BRICS v roce 2016 (v %)	51
Obrázek 20 Celkový HDP (v mld.) a HDP per capita (v mil.) zemí BRICS za rok 2016	52
Obrázek 21 Vybrané statistiky znázorňující životní úroveň, data za rok 2016 (urbanizace 2015)	53
Obrázek 22 Celková populace a demografický přírůstek zemí BRICS 2016	54
Obrázek 23 Vývoj investičního fondu BRIC 2007–2015	89
Obrázek 24 Průměrný roční růst HDP zemí BRICS a třech předních ekonomik	91
Obrázek 25 HDP per capita zemí BRICS a třech předních ekonomik, 2014	92
Obrázek 26 OBOR – One Belt, One Road	96

Seznam tabulek

Tabulka 1 Nejvýznamnější nevyřešené problémy JAR, průzkum veřejného mínění 2015.....	46
Tabulka 2 Silné stránky zemí BRICS	54
Tabulka 3 Slabé stránky zemí BRICS.....	55
Tabulka 4 Příjem FDI v roce 2007, 2011 a 2015 (v mil. USD)	86
Tabulka 5 Poskytnutí FDI v roce 2007, 2011 a 2015 (v mil. USD).....	87
Tabulka 6 Trend vývoje Human Development Index v letech 2007, 2011 a 2015.....	93
Tabulka 7 Příjem FDI v roce 2007, 2011 a 2015 (v mil. USD)	100
Tabulka 8 Poskytnutí FDI v roce 2007, 2011 a 2015 (v mil. USD).....	101
Tabulka 9 Růst HDP v roce 2007, 2010, 2014 a 2015 (v %).....	102
Tabulka 10 Trend vývoje Human Development Index v letech 2007, 2011 a 2015.....	102

Seznam použitých zkratek, značek a symbolů

ANC	Africký Národní Kongres <i>African National Congress</i>
ARG	Argentina
ASEAN	Sdružení národů jihovýchodní Asie <i>Association of South East Asian Nations</i>
BIMST-EC	Iniciativa Bengálského zálivu pro mnohosektorovou technickou a ekonomickou spolupráci <i>Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation</i>
B	Brazílie
BRIC	Brazílie, Rusko, Indie a Čína
BRICS	Brazílie, Rusko, Indie, Čína a Jihoafrická republika <i>Brazil, Russia, India, China and South Africa</i>
C, CN	Čína
CPI	Index spotřebitelských cen <i>Consumer Price Index</i>
CRA	Měnový fond rozvojových zemí <i>Contingent Reserve Arrangement</i>
EMDC	Rychle se rozvíjející ekonomiky a rozvojové země <i>Emerging markets and developing countries</i>
EU	Evropská unie <i>European Union</i>
FDI	Přímé zahraniční investice <i>Foreign Direct Investment</i>
G20	Skupina dvaceti zemí (Argentina, Austrálie, Brazílie, Čína, Evropská unie, Francie, Indie, Indonésie, Japonsko, Jihoafrická republika, Jižní Korea, Kanada, Mexiko, Německo, Rusko, Saúdská Arábie, Spojené státy americké, Turecko, Velká Británie)
G7	Skupina sedmi největších rozvinutých ekonomik (Francie, Itálie, Japonsko, Kanada, Německo, Spojené státy americké, Velká Británie)
G8	Skupina G7 a Rusko
GCI	Globální index konkurenceschopnosti <i>Global Competitiveness Index</i>

GNI	Hrubý národní produkt <i>Gross National Income</i>
HDI	Index lidského rozvoje <i>Human Development Index</i>
HDP	Hrubý domácí produkt
I	Indie
ICT	Informační a komunikační technologie <i>Information and Communication Technologies</i>
ID	Indonésie
IMF	Mezinárodní měnový fond <i>International Monetary Fund</i>
IRR	Institut mezirasových vztahů <i>Institute of Race Relations</i>
IT	Informační technologie
JAR	Jihoafrická republika
LDC	Nejméně rozvinuté země světa <i>Least developed countries</i>
MDG	Rozvojové cíle tisíciletí <i>Millennium Development Goals</i>
MERCOSUR	Společný trh Jihu <i>Mercado Común del Sur</i>
MEX	Mexiko
MMF	Mezinárodní měnový fond
MS	Mistrovství světa
NATO	Severoatlantická aliance <i>North Atlantic Treaty Organization</i>
NDB	Nová rozvojová banka <i>New Development Bank</i>
NEPAD	Nové partnerství pro rozvoj Afriky <i>New Partnership for Africa's Development</i>
NIC	Nově industrializované země <i>Newly Industrialized Countries</i>
NIG	Nigérie
OBOR	Jeden pás, jedna cesta – nová hedvábná stezka <i>One Belt, One Road</i>
OH	Olympijské hry

OSN	Organizace spojených národů <i>United Nations</i>
PR	Styk s veřejností <i>Public Relations</i>
R	Rusko
RB OSN	Rada bezpečnosti OSN
RF	Ruská federace
S, SA	Jihoafriická republika
SAARC	Jihoasijské sdružení pro regionální spolupráci <i>South Asian Association for Regional Cooperation</i>
SADC	Jihoafriické rozvojové společenství <i>Southern African Development Community</i>
SB	Světová banka
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik (Sovětský svaz)
TUR	Turecko
UNESCO	Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu <i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i>
UNDP	Rozvojový program Spojených národů <i>United Nations Development Programme</i>
UNCTAD	Konference OSN o obchodu a rozvoji <i>United Nations Conference on Trade and Development</i>
USD	Americký dolar <i>United States Dollar</i>
VB	Velká Británie
WTO	Světová obchodní organizace <i>World Trade Organization</i>

Úvod

Téma práce *Změny v ekonomickém postavení zemí skupiny BRICS v rámci světových regionů* reflektuje jedno z neaktuálnějších témat mezinárodních vztahů posledních dvaceti let. Ještě před třiceti lety se zeměmi globálního Jihu téměř nikdo nezabýval, a když, tak jen okrajově, ale po skončení studené války se dění na mezinárodní scéně radikálně změnilo.¹ Po ukončení bipolárního dělení světa na dvě supervelmoci se uvolnilo místo pro nové mocnosti. Toto místo zaujaly dříve opomíjené země s velkými ambicemi a velkým potenciálem. Potenciál lze v rámci této práce a ve spojitosti s rozvíjejícími se zeměmi nejlépe chápat jako kapacitu nebo souhrn možností určitého území. V dobách mocenských bojů mezi Spojenými státy a Sovětským svazem nezbyval na politicko-ekonomickém poli prostor pro nikoho jiného a žádná ze zemí neměla příliš šancí prosadit své zájmy. V první polovině 90. let si ale státy tzv. chudého Jihu, nebo také třetího světa, řekly o pozornost a významně začaly měnit světové uspořádání. V této fázi patřily mezi nově nastupující mocnosti především Čína, Indie a Brazílie, ale postupně vykristalizovala i druhá vlna zemí, které měly zájem a předpoklady zlepšit své mezinárodní postavení. Piknerová a Šanc uvádějí ve své studii *Nové mocnosti globálního Jihu* za nejzářnější příklady zemí druhé vlny Jihoafrickou republiku a Indonésii.²

Postupně se i z některých dalších zemí třetího světa stávali silnější globální hráči, kteří měli vliv na světové dění, a společně s původní pěticí (Čína, Indie, Brazílie, JAR, Indonésie) začali představovat protiváhu k dominantním USA. Budoucnost a síla těchto nově rychle se rozvíjejících zemí (emerging countries) se naplno projevila po roce 2008. Piknerová a Šanc jmenovali tento rok za milník ve vývoji a chápání vzestupu nových mocností.³ Rok 2008 a světová hospodářská recese výrazně narušily politicko-ekonomickou nadvládu Západu a nechaly vyniknout rozvíjející se ekonomiky a jejich schopnost poradit si s krizí. Po roce 2010, kdy se Západ vzpamatovával z recese a rychle se rozvíjející země už byly dávno zpět v zelených číslech, už nikdo nemohl pochybovat o jejich novém postavení v mezinárodním systému.

¹ PIKNEROVÁ, Linda, David ŠANC a kol. *Nové mocnosti globálního Jihu*. str. 7

² Tamtéž, str. 7

³ Tamtéž, str. 8

Ačkoli mají všechny rychle se rozvíjející země společné rysy, ať už je to demografický růst, ekonomický potenciál, vliv na dění v regionu nebo například ambice prosadit své zájmy na mezinárodní scéně, v žádném případě se nejedná o homogenní skupinu. Každá země má svá jedinečná specifika, která znemožňují popisovat vývoj jednotlivých zemí jako uniformní proces. Země mají odlišnou historii, kulturu, náboženství, demografické složení obyvatelstva, mají rozdílnou geografickou charakteristiku, politický systém i socio-ekonomické možnosti. I společná potřeba zavádění strukturálních reforem probíhá v každé zemi jiným způsobem a jinou rychlostí. Důkazem nehomogenosti rozvojového světa je i společenství BRICS – tedy seskupení nově vznikajících mocností, které je ústředním pojmem této diplomové práce.

Za akronymem BRICS se skrývají nejdynamičtější ekonomiky posledních dvaceti až třiceti let – **Brazílie, Rusko, Indie, Čína** (z anglického **China**) a Jihoafrická republika (z anglického **South Africa**). Pokrok, kterého tyto země dosáhly za posledních dvacet let, nemá ve světě obdoby. Například mezi lety 2009–2013 byly samotné země BRICS zodpovědné za 55 % celkového globálního růstu.⁴ Přesto, k přelomu 80. a 90. let (konec studené války) a roku 2008 (finanční krize) může být přidán další milník – rok 2014. Tento rok v zemích BRICS zastavil trend několikaprocentního meziročního růstu HDP, prudce snížil jejich popularitu a změnil jejich postavení vůči zbytku světa – především tomu západnímu. I při událostech v roce 2014 došlo k určitému globalizačnímu efektu, kdy na sebe státy navzájem zapůsobily, ale události tohoto roku se týkaly samotných států. Každý si prošel na národní úrovni situací, která změnila trend jeho vývoje.

Práce je strukturovaná tak, aby postupně prošla přes všechny tři milníky a přes události, které při nich nastaly, a po nich následovaly v jednotlivých zemích BRICS. Každá země je samostatně představena s tím, že představení státu je zaměřeno na charakteristiky relevantní k danému tématu – demografický a geopolitický aspekt, historie a ekonomická analýza. Ještě dříve ale budou odhaleny společné rysy členských států Brazílie, Ruska, Indie, Číny a Jihoafrické republiky, které vedly v roce 2001 investiční skupinu Goldman Sachs k seskupení těchto států, a samozřejmě také rysy odlišné, které vytváří ze společenství heterogenní skupinu. Analýzou těchto rysů budou stanoveny silné a slabé stránky BRICS. Bude zdůrazněno, v čem je síla národů BRICS a v čem spočívají největší výzvy a rizika

⁴ TREASURY. *State of BRICS Economies*. [online]

jejich integrace. V další kapitole se již práce věnuje stěžejní části diplomové práce, tedy zmapování změn v postavení zemí BRICS vůči dvěma světovým regionům v průběhu dvaceti let. V závěru bude zodpovězena otázka budoucího vývoje zemí BRICS v kontextu dvou světových regionů. Za zmíněné dva regiony byly vybrány 1) rozvinuté západní země (nebo také země bohatého Severu) a 2) méně rozvinuté země chudého Jihu. Každému regionu jsou přiřazeny referenční státy, které reprezentují region ve statistických srovnáních. V závislosti na různých zdrojích mohou být země kategorie 1 označovány jako rozvinuté tržní ekonomiky – tradiční ekonomiky – západní země – země bohatého Severu – developed countries nebo advanced economies. Státy ze skupiny 2 jsou označovány jako rychle se rozvíjející a rozvojové země – nové nastupující mocnosti – tranzitní země – hraniční trhy – země chudého Jihu – emerging markets – developing countries – transition countries – frontier markets atd. Země BRICS spadají do kategorie zemí rozvojového světa. V této kategorii potom zauímají roli rychle se rozvíjejících, nově nastupujících mocností.

Cílem práce je prozkoumat dopady událostí roku 2008 a 2014 na postavení zemí BRICS vůči světovým regionům a na základě zhodnocení aktuální situace nabídnout předpověď budoucího vývoje skupiny BRICS. Před rokem 2014 se zdálo, že země BRICS se po krizi znovu vrátí ke své roli tahouna světové ekonomiky, ale dnes se nabízí otázka, zda je čeká zářná budoucnost, nebo je to bublina, která definitivně splaskla.

1. Zavedení výrazu BRICS

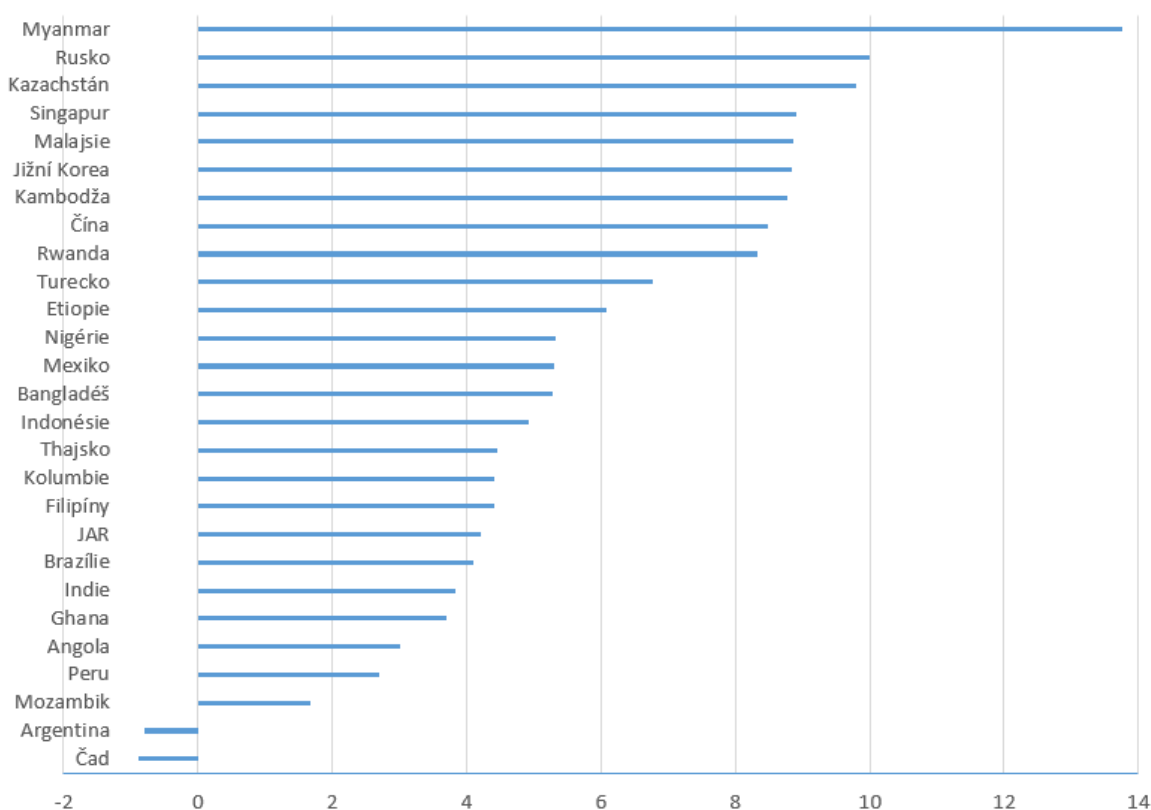
Tato kapitola je krátkou historickou exkurzí do 60. let a zpět, aby přiblížila vznik skupiny BRICS. Právě v polovině 60. let se začíná rodit generace tzv. nově industrializovaných zemí (NIC – Newly Industrialized Countries). V těchto zemích proběhly v té době strukturální změny hospodářství, které přinesly bezprecedentní ekonomický růst. Při této příležitosti vznikl také pojem „asijské tygři“, což byly právě státy, kvůli jejichž růstu HDP byla charakterizována skupina NIC. V první vlně jimi byly Hongkong, Singapur, Jižní Korea a Tchaj-wan. V 80. letech je doplnily nové nově industrializované země, mimo jiné například Malajsie, Indonésie, Thajsko, Brazílie, Mexiko či Argentina.⁵ Díky reformám a následné výkonnosti národních ekonomik se mohly jmenované státy začít soustředit také na řešení problémů v sociální oblasti, především na boj proti chudobě. Je očividné, a v kapitole například o Brazílii to bude potvrzeno, že tento problém rozhodně není vyřešen, ale dá se předpokládat, že beze změn z 80. let by byla situace mnohem horší. V 90. letech, s koncem studené války, přišla třetí vlna industrializace zemí chudého Jihu a mezi nově nastupující mocnosti se zařadily Čína a Indie. Do NIC třetí generace můžeme již zařadit také JAR, která byla až do poloviny 90. let v mezinárodní izolaci kvůli apartheidnímu politickému režimu. JAR je specifická také tím, že je jedinou nově industrializovanou zemí na africkém kontinentě. Jinak byl tento trend čistě záležitostí asijských a latinskoamerických států.⁶ Rusko se v tomto směru ostatním členům BRICS výrazně vymyká, neboť ruská průmyslová revoluce proběhla již ve druhé polovině 19. století, a Rusko (v té době ještě Sovětský svaz) patřilo vedle USA ke světovým velmocem. Po konci studené války a rozpadu Sovětského svazu zaznamenalo Rusko hlubokou finanční krizi, ale v roce 1999 již začala ruská ekonomika růst a zařadila se tak po bok NIC. A jako bývalá světová velmoc si Rusko zachovalo jisté privilegované postavení v mezinárodním řádu.

Akronym BRIC, původně bez „S“, byl poprvé použit v roce 2001 Jimem O’Neilem z investiční skupiny Goldman Sachs v jejich ekonometrické analýze „*The World Needs Better Economic BRICs*“. Asocioval v té době čtyři nejdůležitější rozvíjející se ekonomiky světa – Brazílii, Rusko, Indii a Čínu, kterým O’Neil předpovídal, že budou do roku 2050 na

⁵ PIKNEROVÁ, Linda, David ŠANC a kol. *Nové mocnosti globálního Jihu*. str. 15

⁶ Tamtéž, str. 16

předních místech žebříčku největších ekonomik světa.⁷ Na obrázku 1 je zachycena skutečnost, že na základě meziročního růstu HDP v roce 2000 tyto státy vybrány nebyly. V konkurenci nejrychleji rostoucích ekonomik světa v letech 2001–2010⁸ a dalších významných států chudého Jihu (dle výběru autora práce) se na čelních místech pohybují pouze Rusko a Čína. Zde musí být zdůrazněno, že „nejdůležitější rostoucí“ tedy zcela určitě dle hodnocení O’Neila neznamena „nejrychleji rostoucí“. Přesto dynamika růstu ekonomik sehrála významnou roli. Jim O’Neil ustanovil VIP klub ve složení Brazílie, Rusko, Indie a Čína pravděpodobně na základě velikosti, vlivu, růstu a potenciálu ekonomik do budoucna. Společné označení pro čtyři nejdůležitější ekonomiky světa se mezi autoritami ujalo a termín BRIC se zařadil do slovníku světové ekonomiky.

Obrázek 1 Růst HDP ve vybraných zemích v roce 2000 (v %)

Zdroj: THE WORLD BANK. *GDP growth 2000*. [online]

⁷ BRICS India 2016. *About BRICS*. [online]

⁸ THE ECONOMIST. *The lion kings?*. [online]

Vyvolené státy se tohoto seskupení asertivně ujaly a postupně začaly využívat nově nabytého privilegovaného postavení na světových trzích k prosazování vlastních zájmů. Přesto se až do roku 2008 jednalo skutečně pouze o zkratku užívanou v souvislosti s těmito čtyřmi státy. V roce 2008 se zástupci všech čtyř států poprvé oficiálně sešli u jednoho stolu za účelem navázání především obchodní spolupráce a toto setkání znamenalo zahájení působení skupiny států BRIC. BRIC není politickým uskupením jako jím je například Evropská unie, ale jedná se o obchodní asociaci. Státy se spojily za účelem poskytnutí přívětivějšího prostředí pro diskuzi mimo-západních států a vytvoření podmínek pro spravedlivější uspořádání světa. „S“ bylo přidáno do názvu skupiny v roce 2011 s přijetím Jihoafrické republiky. Už v roce 2010 zaujala JAR v BRIC roli čekatele a pozorovatele a na summitu v roce 2011 byla oficiálně přijata za člena uskupení.⁹ Při pohledu na JAR a zbylé členy je evidentní, že JAR není typickým BRICS státem. Ale již bylo řečeno, že je jedinou africkou zemí, která se připojila k vlně industrializace. Navíc je v subsaharské Africe dominantním lídrem regionálního dění a disponuje zajímavými zásobami nerostného bohatství. O přijetí Jižní Afriky se zasloužila převážně Čína, která ji chce využít jako vstupní bránu do Afriky, kde by ráda rozšířila svůj vliv.¹⁰

⁹ CURIOSMATIC. *8 Things You Should Know About the BRICS Nations*. [online]

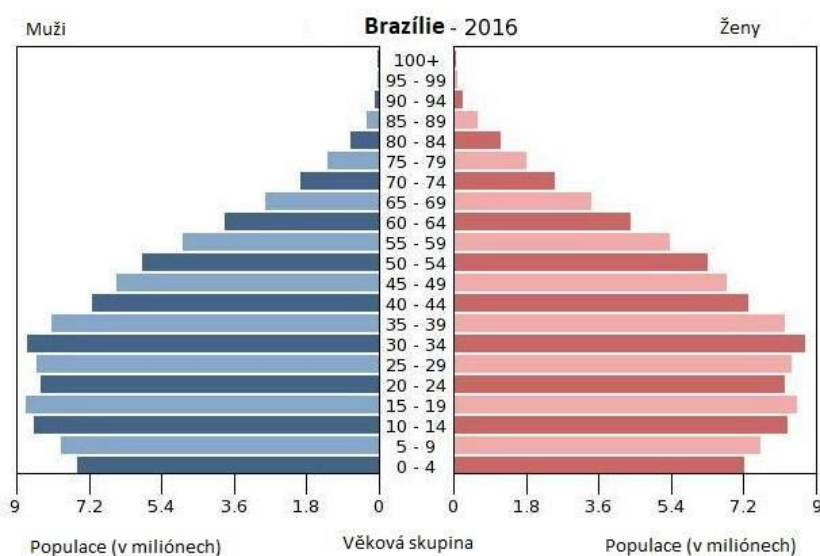
¹⁰ PIKNEROVÁ, Linda, David ŠANC a kol. *Nové mocnosti globálního Jihu*. str. 10

2. Členské státy BRICS

Tato kapitola představí jednotlivé členy seskupení BRICS v relevantním kontextu a charakteristice a ve vybraných statistikách tak, aby přinesla co možná nejrealističtější představu o fungování země a o její historii, a aby uvedla situaci států do souvislosti s tématem práce, tedy změnou postavení zemí BRICS vůči světovým regionům. Pokud u některé země chybí charakteristika, která u jiného státu je uvedena, je to proto, že pro vytvoření si odpovídajícího obrazu dané země není tato charakteristika podstatná. Vyplyvá to z faktu, že země BRICS prošly rozdílným historickým vývojem a nejsou sourodou skupinou. Naopak je z uvedených informací vidět, jak rozdílnou cestu si státy prošly a budou tak logicky sledovat i jiné zájmy. Mají svá specifika, která ovlivňují jejich postavení ve světě, vnitřní vývoj a jejich postoje vůči světovému dění, a to jsou faktory, které jsou pro práci zajímavé.

2.1 Brazílie

Brazílie je největší a nejlidnatější zemí Latinské Ameriky. Se svými 205,8 miliony obyvatel je pátou nejlidnatější zemí světa. A přesto, že její populace od 90. let stárne, respektive se snižuje přirozený přírůstek (obr. 2), je stále velmi mladá.

Obrázek 2 Věková struktura obyvatelstva Brazílie, 2016
Zdroj: CIA The World Fact Book. *Brazil*. [online]

Průměrný věk je 31,6 let, což pro Brazílii znamená 104. místo v žebříčku všech států světa. V tomto žebříčku, čím je země níže v pořadí, tím lépe. Pro srovnání, nejhůře je na tom první Monako s průměrným věkem 52,4 let. Česká republika je 33. s průměrnými 41,7 lety.¹¹ Vedle mladé populace plné potenciálu disponuje Brazílie prakticky vším, co země potřebuje k úspěšnému ekonomickému rozvoji. Strukturální reformy, demokratické zřízení, efektivní zemědělství, těžbu surovin, strojírenství a sektor služeb. Je také velmi bohatá na přírodní zdroje, díky čemuž je ekonomika energeticky soběstačná. Tím vším se Brazílie stává zajímavou pro investory, které lákají zásoby železa, mědi, niklu a bauxitu, ale také to, že Brazílie patří k celosvětově největším producentům pomerančů, kávy a cukru.¹² Příjmy ze zahraničního obchodu plynou zemi převážně za export sójových bobů, ropy a ropných produktů a železné rudy.¹³ Jsou to přesně ty komodity a suroviny, které ztratily po roce 2008 na světových trzích hodnotu, a poptávka po nich prudce klesla, což způsobilo brazilské ekonomice obrovské problémy. Přes všechna tato fakta je běžný účet platební bilance Brazílie záporný. Exportuje totiž převážně komodity a produkty s nízkou přidanou hodnotou – nezpracované, bez vstupu technologií a duševního vlastnictví. Naopak dovážet musí zpracované materiály a hotové výrobky, technologická řešení a software. Nejvýznamnějším obchodním partnerem je Čína, dále potom USA a Argentina, jejíž dluhová krize v roce 2001 přinesla problémy i Brazílii, a společně s neurovnanou politickou situací před prezidentskými volbami ji přivedla do tzv. krize důvěry. Po prezidentských volbách 2002 sestavil vítěz těchto voleb, Luis da Silva, známý jako Lula, kabinet, který uklidnil situaci na trzích a stal se partnerem americké zahraniční politiky.¹⁴

Z obrázku 3 je patrné, že od roku 2000 Brazílie zaznamenávala růst – sice kolísavý, ale s jistou mírou volatility se u progresivně se rozvíjejících trhů počítá. V roce 2009 přišel hluboký propad až do záporných čísel, ze kterého se brazilská ekonomika vrátila ihned v roce 2010. Hodnoty růstu HDP dosahovaly v tomto roce historických 7,5 % meziročního nárůstu. Nad 7% hranicí se Brazílie pohybovala naposledy v roce 1986. Od fenomenálního návratu ale brazilské hospodářství upadá a v následujících řádcích této kapitoly budou

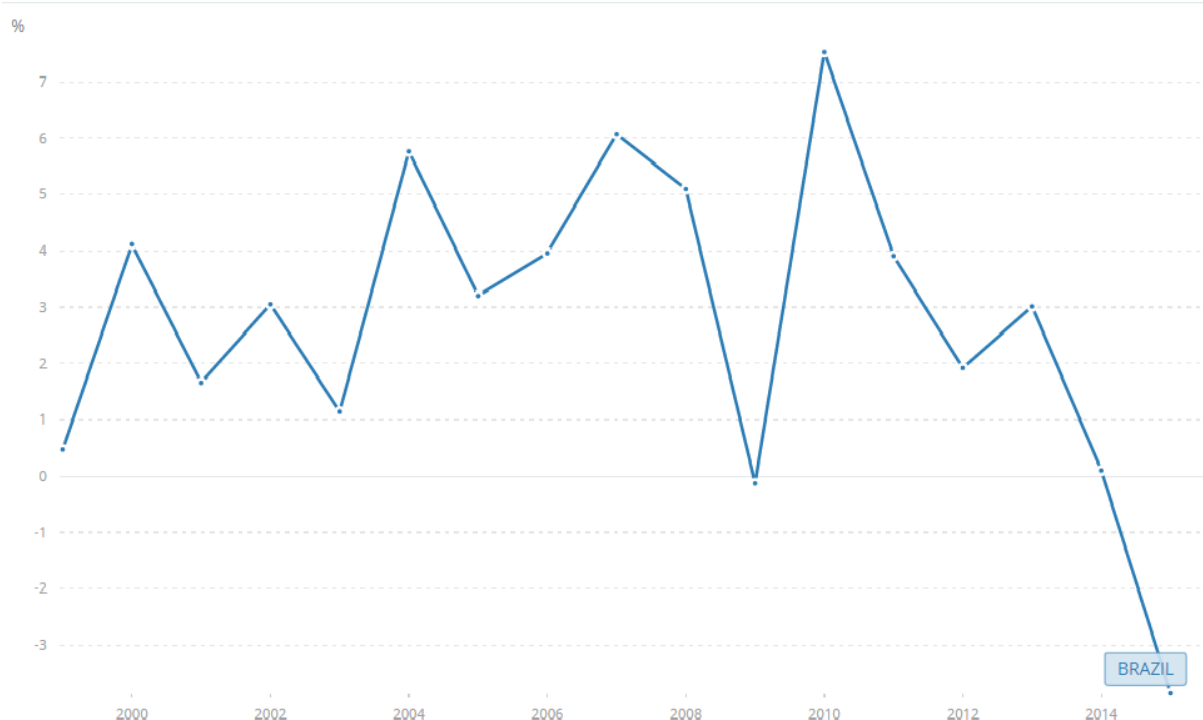
¹¹ CIA The World Fact Book. *Country comparison: Median age*. [online]

¹² INVESTIA. *Stručná charakteristika zemí skupiny BRIC*. [online]

¹³ CIA The World Fact Book. *Brazil*. [online]

¹⁴ KUNEŠOVÁ, Hana, Aleš KOCOUREK, Pavla BEDNÁŘOVÁ, Eva CIHELKOVÁ a Miloš NOVÝ. *Světová ekonomika. Nové jevy a perspektivy*. str. 353

odhaleny důvody. Strmý pád Brazílie započal v roce 2011. V roce 2013 se sice brazilská ekonomika nadechla, ale další dva roky již byly opět ve znamení hlubokého úpadku.

Obrázek 3 Graf meziročního růstu HDP Brazílie, 1999–2015

Zdroj: THE WORLD BANK. *GDP growth – Brazil*. [online]

Zájem investorů v roce 2000–2001 prudce stoupl, do země proudil zahraniční kapitál, střední třída si výrazně polepšila na životní úrovni a její kupní síla hnala brazilskou ekonomiku dál kupředu. Země se stabilizovala politicky, vláda pozitivně podporovala makroekonomické ukazatele – snižovala nezaměstnanost, inflaci a vnější i vnitřní zadluženost, investovala do infrastruktury, tvořila devizové rezervy a stala se významným věřitelem světových ekonomik. V roce 2008 ji jako většinu exportních ekonomik úzce navázanou na Čínu a USA tvrdě zasáhla finanční krize. Export zaměřený na komodity bez větší přidané hodnoty v podstatě vymizel. Ovšem brazilská ekonomika se stejně jako další rychle se rozvíjející trhy brzy vrátila zpět do zelených čísel. A vrátila se ve velkém stylu, již v roce 2010 dosahovala nejlepších makroekonomických výsledků za posledních 24 let. Finanční krize z roku 2008 za nynější neutěšenou situaci evidentně nemůže, jak dokazují hospodářské výsledky z roku

2010. Kde se tedy znovunastartovaná Brazílie zasekla? Počátky poklesu je třeba hledat již v dobách ekonomického i politického progresu.

V roce 2011 začalo tempo růstu Brazílie opět klesat. Tentokrát za to nemohla žádná světová krize jako v roce 2008, nýbrž na vině je nestabilní politická situace kvůli obvinění prezidentky Dilmy Rousseffové z vlastizrady a dalším korupčním skandálům, vysoká nezaměstnanost, inflace, krize střední třídy a pokles zahraniční poptávky. Brazílie nepoučena z recese z let 2008–2010 postavila ekonomický růst znovu na stejných nestabilních základech, díky kterým pro ni znamenala krize větší úpadek než pro jiné státy v regionu i v BRICS – na zahraničním kapitálu (kterým země kryla schodky na běžném účtu), majoritní část exportu byla dále založena na nezpracovaných surovinách a na komoditách s nízkou přidanou hodnotou, ale přesto s relativně vysokou cenou. Sebevědomí spotřebitelů i investorů se vrátilo na naddimenzovanou úroveň, protekcionistické bariéry zvyšovaly transakční náklady importu, míra korupce byla extrémní a vládní investice naopak nízké. Zde je zajímavé srovnání předpovědí z roku 2012 se skutečností. Kocourek píše, že „dokud bude brazilské hospodářství atraktivní pro zahraniční investory a bude možné krýt schodky běžného účtu z přílivů zahraničního kapitálu, nemusí mít vývoj dramatické vyvrcholení.“¹⁵ V brazilské ekonomice mělo v roce 2013 dojít podle odhadů MMF k oživení.¹⁶

Nicméně vývoj po roce 2012 nabral zcela jiný směr a již zmíněné nestabilní základy se začaly chvět. Velikost objemu přicházejícího kapitálu se totiž nesečkala s velikostí reinvestic do brazilské infrastruktury a produktivita práce začala klesat a následně začala růst nezaměstnanost. Od roku 2014, kdy byla na svém minimu (4,8 %) vzrostla v roce 2016 na 12,6 %.¹⁷ Tento komplexní úpadek ekonomiky se brazilská vláda, v té době již v čele s prezidentkou Dilmou Rousseffovou (od 1. 1. 2011), pokoušela řešit cíleným snížením daní domácím průmyslovým subjektům a pobídkami pro zvýšení spotřeby domácností. To ve výsledku způsobilo další posílení brazilské měny, která už teď byla na přehnaně vysoké

¹⁵ KUNEŠOVÁ, Hana, Aleš KOCOUREK, Pavla BEDNÁŘOVÁ, Eva CIHELKOVÁ a Miloš NOVÝ. *Světová ekonomika nové jevy a perspektivy*. str. 354

¹⁶ Tamtéž, str. 354

¹⁷ CIA The World Fact Book. *Brazil*. [online]

úrovni (spojeno s přeinvestováním), což logicky vedlo ke zvýšení dovozu a skrz běžný účet k narušení platební bilance země.¹⁸

Roky 2014 a 2016, pro které získala Brazílie pořadatelství Mistrovství světa ve fotbale, respektive Letních olympijských her, se měly stát symbolem růstu posledních let, mezinárodním oceněním brazilského pokroku a zprávou pro svět, že se s rozvojovými zeměmi musí počítat, a že se nebudou držet stranou světového dění. O Brazílii se začalo hodně psát, hodně spekulovat a bohužel také hodně pochybovat. Někteří Brazilci neviděli v pořadatelství dvou největších sportovních událostí šanci ukázat se světu, ale spíše spoustu utracených peněz za výstavbu sportovišť, pro které nebude po MS a OH adekvátní využití, narychlo vyprojektovanou infrastrukturu, která nekorespondovala s potřebami běžných občanů, snahu skrýt opravdové problémy Brazílie za pozlátka sportovních megaprojektů a často omílaná honosná a prázdná slova o počtě Brazilců a národní hrdosti. Světová média informovala o rozsáhlých a početných demonstracích jednak proti pořadatelství samotnému, jednak proti vedení země, na které se v době nejintenzivnějších prací začala hromadit kritika, a jednak také proti životním podmínkám Brazilců, kteří využili zájmu světa a upozornili na své problémy, které díky tomu byly samozřejmě více vidět. „V rámci protestů lidé požadovali především zvýšení vládních výdajů na sociální oblast namísto investic do pořádání velkých sportovních akcí. Protesty vyvolaly především rostoucí ceny veřejné dopravy a hrozná situace ve zdravotnictví a ve školství.“¹⁹ S kritikou vlády šlo ruku v ruce odkrývání propletených korupčních incidentů, ze kterých se ve světle reflektorů sledujících v té době celou Brazílii vyklubaly skandály obřích rozměrů, a politická scéna se začala rozpadat. Společně se stále se objevujícími obrázky demonstrujících, hladovějících Brazilců začala popularita země klesat. V roce 2013 se začaly nestabilní základy naddimenzované a přeinvestované ekonomiky bortit. Převážně v roce 2016 potom zažívá brazilské hospodářství prudký úpadek. Brazilská střední třída ztrácí kupní sílu, tisíce fabrik uzavírají výrobu kvůli rostoucím výrobním nákladům (pracovní neefektivita, drahá energie, vysoké úrokové sazby), zvyšuje se nezaměstnanost, stále více obyvatel padá svou životní úroveň do nižších pater pomyslné pyramidy a neustává odliv kapitálu.²⁰ Dochází také k poklesu hodnoty reálu, ale to v této situaci znamená alespoň jistou podporu konkurenceschopnosti

¹⁸ CIA The World Fact Book. *Brazil*. [online]

¹⁹ BUSINESSINFO. *Brazílie: V zemi pralesů roste nová ekonomická velmoc*. [online]

²⁰ CIA The World Fact Book. *Brazil*. [online]

produkce na zahraničních trzích. Se snížením domácí poptávky a s poklesem exportu do Číny, kde se kompletně změnilo spotřebitelské chování, se Brazílie dostala do problémů. Brazilci nemají prostředky nebo je drží ve formě úspor a ekonomika stagnuje. Pesimistická očekávání Brazilců i investorů brání Brazílii v opětovném růstu.

Nehledě na současnou situaci je Brazílie velkým hráčem na světových trzích, vytváří osmé největší HDP na světě a je ekonomickým lídrem v regionu celé Latinské Ameriky. Je jisté, že ekonomicko-politická krize jednou skončí a země se opět stane vyhledávaným místem investorů a znovu získá svou popularitu coby přitažlivá ekonomika plná potenciálu. Tomáš Stingl z deníku E15 označil pořadatelství olympijských her za „přijímací zkoušku pro státy, které si chtějí vysloužit image vyspělé země“ a dodal, že přes veškerá negativní očekávání a mnohá rizika to Brazílie zvládla dobře. Image vyspělé země už má tedy Brazílie přiznanou, teď se ještě musí vypořádat se svou vnitřní krizí.²¹

2.1.1 Obvinění Dilmy Rousseffové

Politická situace hrála ve vývoji Brazílie v posledních čtyřech letech významnou roli. Proto práce věnuje krátkou kapitolu tématu politické scény Brazílie a obvinění exprezidentky Dilmy Rousseffové.

Rousseffová byla obviněna z machinací s výsledky státního rozpočtu, aby zvýšila své šance na znovuzvolení do úřadu ve volbách, které se konaly v říjnu 2014. Přesouvala finanční prostředky mezi jednotlivými vládními účty tak, aby zakryla schodky. Důvodem mělo být podle kritiků utajení deficitu v populárním sociálním programu, který zajistil Rousseffové zvolení a měl jí zajistit také znovuzvolení. Nutno přiznat, že díky této politice se podařilo Rousseffové a před ní i Lulovi snížit počet osob žijících pod hranicí chudoby o 20 milionů.²² Rousseffová tvrdí, že přesouvání peněz mezi účty není nezákonné, a že je to běžná praxe také jejích předchůdců. Volby 2014 nakonec skutečně vyhrála a měla být prezidentkou až do konce roku 2018.

Nejhlasitějším bojovníkem za odvolání prezidentky Rousseffové byl člen strany, ze které byl později automaticky jmenován prozatímní prezident. Čili je zde konflikt mocenských triků a skutečného provinění se proti zákonům. Přesto být rozhodnutí na čí straně je pravda

²¹ E15. *Tomáš Stingl: Hry v Riu jako zkouška vyspělosti.* [online]

²² KUNEŠOVÁ, Hana, Aleš KOCOUREK, Pavla BEDNÁŘOVÁ, Eva CIHELKOVÁ a Miloš NOVÝ. *Světová ekonomika nové jevy a perspektivy.* str. 355

na občanech Brazílie, byla by Rousseffová shledána vinnou. Její preference klesly ze 79 % v březnu 2013 na pouhých 10 % v březnu 2016. Brazilci dávají za vinu neutěšenou ekonomickou situaci její neprozíravé politice a z její zkorumpované vlády jsou již unavení. Rousseffová ale není jediná, kdo je zapletený do finančních skandálů. Během vyšetřování prezidentky vytanuly na povrch další a další případy korupce, zpronevěry a špatného hospodaření napříč celým politickým spektrem. A to včetně hlavního vůdce procesu impeachmentu Dilmy Rousseffové, Eduarda Cunhy. Byl dokonce zveřejněn přepis telefonického rozhovoru dalších politiků, jejichž zájem na odvolání Rousseffové byl evidentní, a to z důvodu vlastní záchrany před obviněním z korupčního jednání. Brazílskou politickou scénou totiž hýbe ještě jeden obrovský korupční skandál, do kterého jsou zapleteni vysocí politici i podnikatelé. Jedná se o přidělování zakázek polostátní ropné firmě Petrobras. Do tohoto skandálu je zapleten dokonce i nynější prezident Michel Temer. Korupční skandály nasbíral během své vlády i prezident Lula.

Každopádně na konci roku 2015 byla Rousseffová obžalována z nezákonného zacházení s veřejnými prostředky, v dubnu 2016 začalo v dolní komoře kongresu hlasování o obvinění Rousseffové, v květnu byla dočasně suspendována z pozice prezidentky a 31. 8. 2016 bylo po několikerém hlasování senátu definitivně rozhodnuto o jejím obvinění. Ještě ten samý den byl do funkce prezidenta jmenován dosavadní vice-prezident Michel Temer, který zůstane v úřadu do konce funkčního období Rousseffové, tedy do 31. 12. 2018.²³

Přesto, že korupce hýbe politickým děním a projevuje se na náladě investorů i brazilské společnosti, vychází index vnímání korupce CPI v Brazílii stejně jako v Číně a Indii. Všechny se shodně umístily na děleném 79. místě ze 176 hodnocených zemí. JAR dopadla nejlépe, na 45. místě. Nejhoršího CPI dosáhlo v roce 2016 Rusko, které obsadilo až 131. místo.²⁴

2.2 Rusko

Rusko je se svými 17 100 000 km² nejrozlehlejší zemí světa. Rozdíl od druhé Kanady je neuvěřitelných 7 100 000 km². Jeho rozloha je jen o málo menší než součet čtvrté Číny a

²³ BBC NEWS. *Brazil impeachment: Key questions*. [online]

²⁴ TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Corruption Perceptions Index 2016*. [online]

páté Brazílie. Obrovská rozloha paradoxně nepřináší Rusku příliš mnoho užitku. Vysoce centralizovaná státní moc má těžký úkol řídit takto rozlehlou zemi, napříč kterou vede devět časových pásem. A to jich do roku 2010 bylo jedenáct, než tehdejší prezident Dmitrij Medveděv tři zrušil.²⁵ Dalším problémem je rozmanité a nehostinné podnebí. Převážně permafrost na Sibíři je velkou překážkou rozvoje. Vnitrostátní doprava je díky terénu a vzdálenostem komplikovaně řešitelná a ztěžuje obchodní styky a rozvoj průmyslu. Na východ od Uralu kromě Transsibiřské magistrály v podstatě neexistuje železniční síť. Východní polovina země a periferní oblasti jsou tak do značné míry izolované od západního Ruska. Celková úroveň infrastruktury země je velmi poddimenzovaná a jejímu rozvoji brání neefektivní nakládání s primárními zdroji a netransparentní zadávání veřejných zakázek s vysokou mírou korupce.²⁶

V neposlední řadě s velkou rozlohou přichází také dlouhé hranice se sousedními státy. A vzhledem k ruské minulosti jako lídra Sovětského svazu a dnešnímu postavení jako geopolitické mocnosti je Rusko zapojeno také do několika válečných i neválečných sporů se sousedy. Sledované jsou nepokoje na Kavkazu, kde se v Zakavkazsku Rusko angažuje ve sporu o nezávislost třech zakavkazských republik Abcházie, Jižní Osetie a Náhorního Karabachu. Na druhé straně konfliktu stojí nárokovájící Arménie, Gruzie a Ázerbájdžán. Celý konflikt je v sevření tří velkých sousedů – Ruska, Turecka a Íránu – kteří sledují své vlastní geopolitické zájmy. Pro úplnost je třeba dodat, že do sporů jsou zapojeni i všichni důležití hráči světa – USA, EU, NATO atd. Další konfliktní oblastí je Přední Kavkaz, který geograficky náleží Rusku, je kulturně nejpestřejší oblastí Ruska a je navíc považován za oblast hospodářsky a migračně významnou. Na sklonku éry SSSR ožilo vědomí identity předkavkazských národů a byly zde snahy o nezávislost na Ruské federaci. Rusko si vojensky území udrželo, situace se zklidnila a nyní už státy na Předním Kavkaze o nezávislost na Rusku neusilují. Pouze Čečensko trvá na své nezávislosti, kterou Rusko neuznává a země žije v neustálém válečném napětí.²⁷ Aktuálně nejsledovanějším konfliktem je ten ve východních regionech Ukrajiny vyvolaný anexí Krymu. Rusko se válečně zapojuje také ve válce v Sýrii a proti tak zvanému islámskému státu. Přestože existuje názor, že zbrojní průmysl je zlatým dolem, Rusko všemi jeho válečnými konflikty na několika

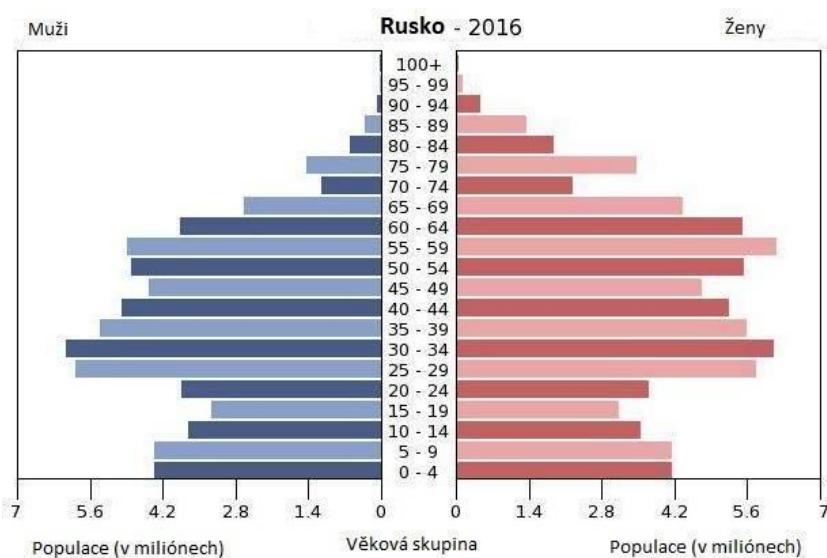
²⁵ ŠTEFAN, Petr. *Rusko se smrsklo o dvě časová pásma, v pěti regionech si lidé děle pospali*. [online]

²⁶ KUNEŠOVÁ, Hana, Aleš KOCOUREK, Pavla BEDNÁŘOVÁ, Eva CIHELKOVÁ a Miloš NOVÝ. *Světová ekonomika nové jevy a perspektivy*. str. 318

²⁷ BENEŠOVÁ, Lucie a Jonáš EICHINGER. *Kašmír, nejvýše položená stanice na světě*. [online]

frontách trpí. Ekonomicky, politicky i sociálně a společensky. Převážně za počínání Kremlu na Krymu Rusko ekonomicky tvrdě platí a následné boje ho vyčerpávají.

Co do počtu obyvatel uzavírá Rusko první desítku žebříčku nejlidnatějších států světa. Průměrných devět obyvatel na kilometr čtvereční znamená ale jednu z nejnižších hustot zalidnění na světě. Z obrázku 4 je patrný jeden z největších problémů současného Ruska – rapidní úbytek obyvatel a s tím spojené stárnutí populace. V tomto ohledu patří Ruská federace ke třiceti nejohroženějším státům světa.

Obrázek 4 Věková struktura obyvatelstva Ruska, 2016

Zdroj: CIA The World Fact Book. *Russia*. [online]

Přes unikátní nepoměr mezi rozlohou a počtem obyvatel je výkonnost ruské ekonomiky šestá nejlepší na světě.²⁸ Ekonomicky nejdůležitější oblastí je jednoznačně evropská část Ruska západně od pohoří Ural. Zde je soustředěna majoritní část obyvatelstva, průmyslu a terciárních služeb. V této části Ruska je také největší ruské sídlo – Moskva. V Moskvě je vytvářena zhruba 1/3 hrubého domácího produktu Ruska.²⁹ Na obrázku 5 je názorně zobrazena hustota obyvatelstva na ruském území. 75 % z celkové populace žije před Uralem. Celková hustota zalidnění v zauralské části je méně než 10 obyvatel na kilometr čtvereční, ale z obrázku 6 je vidět, že k této hodnotě se dostanou jen oblasti kolem velkých měst jako

²⁸ CIA The World Fact Book. *Country comparison: GDP (Purchasing power parity)*. [online]

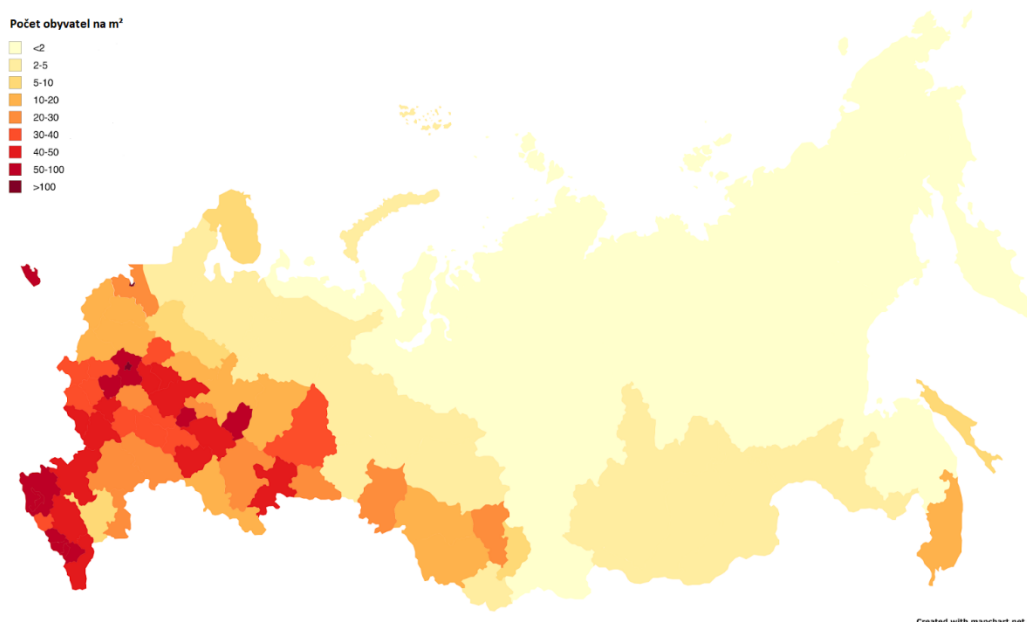
²⁹ INVESTIA. *BRIC: Ruská ekonomika je závislá na těžbě a vývozu ropy*. [online]

je Jekatěrinburg, Novosibirsk a Vladivostok. Pro zbytek území platí hustota menší než dva obyvatelé na kilometr čtvereční.

Obrázek 5 Hustota zalidnění v Rusku, 2015

Zdroj: THE ECONOMIST. *Milk without the cow*. [online]

Obrázek 6 Hustota zalidnění v Rusku, 2015

Zdroj: EGOSHI, Alex. *Population Density of Russia*. [online]

Dalšími důležitými oblastmi jsou bohatá naleziště nerostných surovin. Rusko má obrovské zásoby ropy, zemního plynu, uhlí, vzácných kovů a zemin a díky lesům pokrývajícím 50 % plochy také dřeva. Na obrázku 7 je Rusko podbarveno tmavě zelenou, jakožto země s nejbohatšími zásobami přírodních zdrojů na světě. Mezi nejdůležitější těžební regiony patří Severní Kavkaz, Západní Sibiř a dále regiony podél hranic s Kazachstánem. Naleziště na Severním Kavkaze jsou také zdrojem místních územních konfliktů.

Obrázek 7 Hodnota zásob přírodního bohatství (v USD), 2015

Zdroj: EGOSHI, Alex. *Natural resources worth*. [online]

Ve využívání nerostných zdrojů se projevují velké vzdálenosti, klima a terén, které brání efektivnímu nakládání se zdroji a energiemi. Přesto držba nerostného bohatství, ropodů a infrastruktury pro toky energií řadí Rusko stále mezi světové ekonomické velmoci, ovšem za rozvinutou ekonomiku jej nepovažuje žádná z předních světových institucí (SB, MMF, WTO, OSN a jeho agencie). Důvodem je nedokonalá infrastruktura, nestabilní politická situace a institucionální prostředí, potlačování lidských práv a svobod, nešetrné chování k životnímu prostředí, enormní závislost na vývozu surovin a tím pádem velká náchylnost na výkyvy na externích trzích, značná ekonomická nerovnost a regionální disparity.³⁰ Rusko se teprve v roce 2012 po 19 letech vyjednávání stalo členem WTO. Bránila vysoká míra protekcionismu, uzavřenost světovým trhům a nepředvídatelnost chování v zahraničním

³⁰ KUNEŠOVÁ, Hana, Aleš KOCOUREK, Pavla BEDNÁŘOVÁ, Eva CIHELKOVÁ a Miloš NOVÝ. *Světová ekonomika nové jevy a perspektivy*. str. 313

obchodě. Dle Kocourka Rusko ale ne vždy dodržuje závazky vyplývající z členství ve Světové obchodní organizaci.³¹ Mezi Ruskem a Západem přetrvává ideologická neshoda a napjaté vztahy, které vygradovaly anexí ukrajinského Krymu v roce 2014, za kterou čelí Rusko dodnes silné kritice a sankcím, které ho společně s odvetnými embargy z ruské strany sráží k zemi.

Světová ekonomická krize způsobila Rusku mimo drastického snížení poptávky po ropě a pokles její ceny, což odhalilo závislost ekonomiky na jejím exportu, také snížení produktivity práce, investic do modernizace výroby a snížení kvality produktů. Ty nyní mnohdy nejsou konkurenceschopné, někdy dokonce nejsou ani vhodné pro vývoz na zahraniční trhy. S poklesem exportu se krize Ruska prohlubuje, neboť průmysl je založený převážně na exportu. Domácí poptávka po zboží a službách je při poklesu reálných mezd závislá pouze na státních zakázkách, které z důvodu deficitu federálního rozpočtu klesají. A regionální poptávka je minimální, protože ruské regiony obecně chudnou, od federální vlády nepřichází finanční pomoc, naopak se snižuje a mnohým regionům hrozí v nejbližší době bankrot. Podle ruských expertů je ekonomika největší země světa v dlouhodobé krizi. Kvalita života se snižuje, nejsou dostupné potraviny, léky. Roste nezaměstnanost, snižuje se reálný příjem. Zahraniční ani domácí investice v podstatě neexistují, a navíc zemi po roce 2014 opustila velká část zahraničního kapitálu. A jak uvádí Kocourek, výhledově hrozí kolaps ruskému systému sociálního a zdravotního zabezpečení, neboť do roku 2050 vzroste populace v postproduktivním věku na dvojnásobek.³² A bez zásadních reforem je ekonomický restart nemožný.³³

Největším obchodním partnerem Ruské federace je Čína a překvapivě Nizozemsko. Důvodem je využívání Nizozemska ruskými společnostmi jako vstupní a tranzitní země pro zboží, které je určeno pro Evropský jednotný trh. Nejdůležitější komodity pro ruský export jsou ropa, plyn a železo.

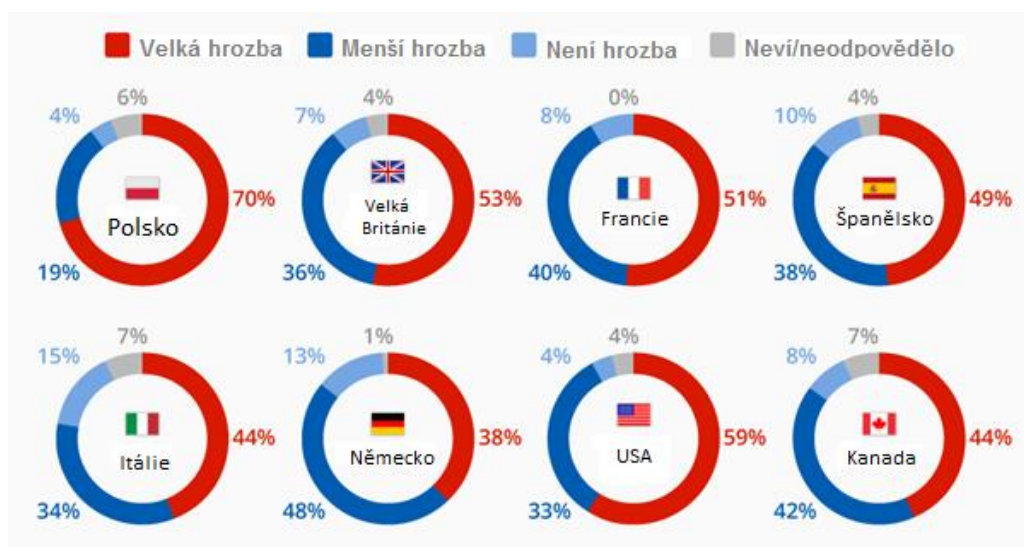
Diskutovanými problémy Ruska je korupce a netransparentní veřejná správa, příliš velký státní sektor, zhoršené vztahy se Západem po vojenském obsazení Krymu, ekonomické

³¹ KUNEŠOVÁ, Hana, Aleš KOCOUREK, Pavla BEDNÁŘOVÁ, Eva CIHELKOVÁ a Miloš NOVÝ. *Světová ekonomika nové jevy a perspektivy*. str. 315

³² Tamtéž, str. 314

³³ BUSINESSINFO. *Pokračující hospodářské problémy RF a jejich dopad na ekonomiku a život v ruských regionech*. [online]

sankce a odvetná protekcionistická opatření, kolaps exportu a pokles cen ropy. Zhoršené vztahy se západními zeměmi, a také důvod tohoto zhoršení, jsou zachyceny na obrázku 8. Jsou na něm graficky znázorněny výsledky průzkumu společnosti Pew Research Center o tom, jak vnímá společnost členských států NATO Rusko jako hrozbu. Respondenti zvažovali otázku možné válečné hrozby Ruska pro jeho sousední státy kromě Ukrajiny. Nejsilněji upozorňuje na možnou ruskou agresi Polsko. 70 % dotázaných Poláků si myslí, že mimo Ukrajiny jsou velmi ohrožené i další sousední státy Ruské federace. Z osmi dotazovaných národů mají po Polácích největší obavy Američané. Naopak nejkolidnější jsou Němci a Italové.

Obrázek 8 Jak je Rusko vnímáno jako hrozba pro jeho sousední státy (kromě Ukrajiny), 2015

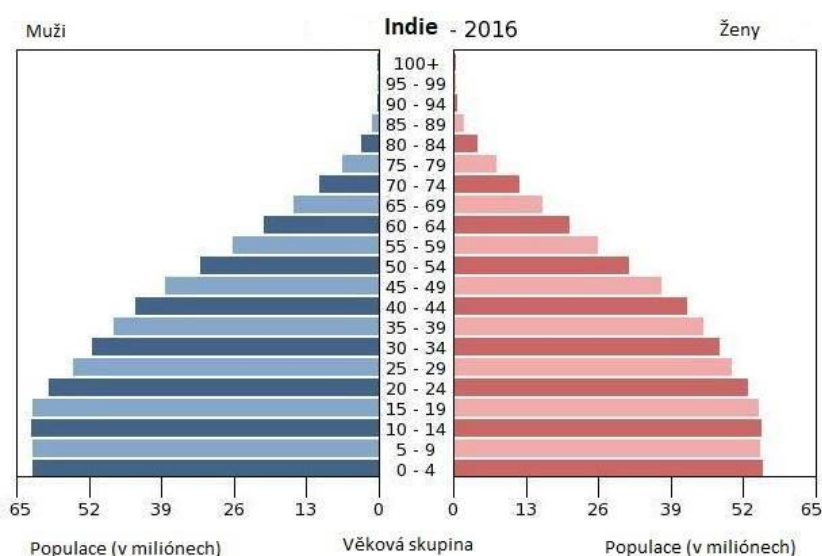
Zdroj: STATISTA. Infographic: Russia Widely Seen As A Threat To Its Neighbors. [online]

Pokud bude Rusko Západem vnímáno jako bezpečnostní hrozba, jeho postavení vůči rozvinutým ekonomikám se nezlepší. Dotazovaní vidí problémy také ve vedení zahraniční politiky a v otázce angažování se v konfliktních oblastech. Na druhou stranu ze stejného průzkumu také vyplynulo, že 50 % Rusů vnímá Severoatlantickou alianci jako největší válečnou hrozbu pro jejich zemi, že 50 % Rusů viní západní země z krize na Ukrajině, a že důvodem současných ruských ekonomických problémů jsou podle ruských

občanů západní sankce (33 %), pokles ceny ropy (33 %) a až potom ekonomická politika vlády (25 %).³⁴

2.3 Indie

Indie je druhou nejlidnatější zemí světa, nejlidnatější demokracií světa a nachází se v populačně i ekonomicky silném světovém regionu jižní a jihovýchodní Asie. Indie zaostává se svými 1,3 miliardami obyvatel za Čínou asi o 100 milionů. Roční přírůstek obyvatelstva byl v roce 2014 1,2 % a oproti letům předchozím se snížil. Tento fakt je vidět i na spodních patrech pyramidy věkového rozložení obyvatelstva (obr. 9).

Obrázek 9 Věková struktura obyvatelstva Indie, 2016

Zdroj: CIA The World Fact Book. *India*. [online]

I tak se předpokládá, že Indie se stane nejlidnatější zemí světa už v roce 2021.³⁵ A to přesto, že rozloha Indie je třikrát menší než rozloha Číny. Z toho logicky vyplývá enormní přelidněnost Indie, a to s sebou přináší jistá rizika a negativa. Populace je na jednu stranu sice indickou největší devizou, na druhou stranu ale také značným problémem. V zemi je nedostatek základních potřeb pro život, jako jsou potraviny, čistá voda a lékařská péče. Indie

³⁴ SIMMONS, Katie, Bruce STOKES a Jacob POUSSHTER. *NATO Publics Blame Russia for Ukrainian Crisis, but Reluctant to Provide Military Aid*. [online]

³⁵ UNITED NATIONS. *World Population Prospects - Population Division - United Nations*. [online]

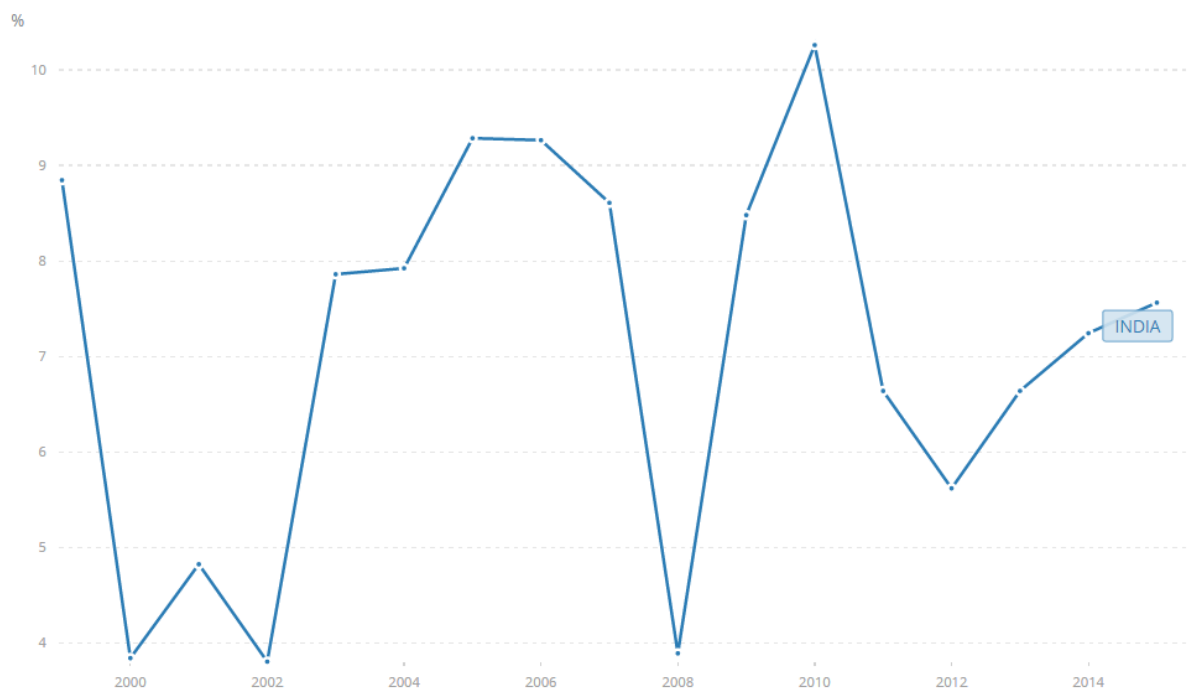
trpí extrémní chudobou, nemocemi, zhoršujícím se životním prostředím a nedostatečnou infrastrukturou. S 30 % obyvateli žijících pod hranicí chudoby je Indie dokonce jednou z nejchudších zemí světa.³⁶ Kromě těchto neoddiskutovatelných potíží s překročením kapacity země je v populaci Indie také obrovská síla. Jedná se o mladou populaci s populační pyramidou ve tvaru skutečné pyramidy s širokou základnou, což je základem k úspěšnému socio-ekonomickému růstu.

Dále se jedná o populaci značně vzdělanou. Jednak díky dlouhodobé britské nadvládě, která po sobě zanechala anglicky mluvící obyvatelstvo a kvalitní edukační systém (země navíc dlouhodobě usilovně podporuje vysokoškolské vzdělávání), jednak také díky přirozené povaze vzdělávat se a prosadit se ve světě. To dokazuje fakt, že Čína a Indie jsou na prvních dvou místech žebříčku zemí s nejvíce studenty na zahraničních univerzitách, jak vyplývá ze statistik UNESCO.³⁷ Země se profiluje jako základna pro IT specialisty s poměrně nízkou úrovní mezd, což dělá z Indie velmi populární zemi pro outsourcing služeb. Právě tyto předpoklady táhnou indickou ekonomiku kupředu navzdory dění ve zbytku světa a model indické ekonomiky jako jediný ze států skupiny BRICS představuje relativní růst. V roce 2011 sice růst ekonomiky zpomalil společně se světovým růstem, Indie se ale stejně jako většina emerging trhů vrátila rychle na vzestupnou trajektorii. Dalšími důvody zpomalení byly vedle globálního dění také vysoká úroková míra a s tím spojený pokles investic, rostoucí inflace a pesimistická očekávání ohledně přijetí vládních ekonomických reforem. Makroekonomická nerovnováha a postupné uklidňování pokrizové situace na Západě odvedlo ze země část „krizového“ zahraničního kapitálu (kapitál, který byl do země přsměrováván z rozvinutých ekonomik během finanční krize) a prudce zvýšilo kurz rupie. Indie se po krizi znovunastartovala v roce 2013, kdy se díky vysoké úrokové míře snížil deficit na běžném účtu. Po volbách v květnu 2015 se vylepšilo i vnímání Indie investory a do země opět začal proudit kapitál.³⁸ Zachycení růstu HDP Indie přináší obrázek 10.

³⁶ CIA The World Fact Book. *India*. [online]

³⁷ UIS UNESCO. *Education: Outbound internationally mobile students by host region*. [online]

³⁸ CIA The World Fact Book. *India*. [online]

Obrázek 10 Graf meziročního růstu HDP Indie, 1999–2015

Zdroj: THE WORLD BANK. *GDP growth – India*. [online]

Současná vláda, která je v květnu 2017 v úřadu jeden rok, vyhlásila „ambiciózní iniciativu *Make in India* jejímž smyslem je lákání zahraničních investic do výroby, zlepšování podnikatelského prostředí v zemi a zvyšování podílu průmyslu na tvorbě HDP. Indie by se chtěla stát globálním výrobním centrem“.³⁹ Prosazuje reformy, které podporují podnikatelské prostředí a lákají do země zahraniční investice. Indická ekonomika je specifická svým růstovým modelem, jak o tom mluví Kocourek.⁴⁰ Podle něj by se mohla Indie stát první ekonomikou světa, která vykazuje výrazný růst HDP, aniž by prošla industrializací (v zemědělství pracuje 60 % Indů) a je bez rozvinutého těžbařského, strojírenského a zpracovatelského průmyslu. Indická vláda vsadila svými reformami na rozvoj lidského kapitálu a stimulaci terciárního sektoru.

Indie se čím dál více zapojuje do globální ekonomiky. V současnosti představuje třetí největší ekonomiku světa. Mezi obchodní partnery Indie patří USA, Spojené Arabské

³⁹ BUSINESSINFO. *Indie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled*. [online]

⁴⁰ KUNEŠOVÁ, Hana, Aleš KOCOUREK, Pavla BEDNÁŘOVÁ, Eva CIHELKOVÁ a Miloš NOVÝ. *Světová ekonomika nové jevy a perspektivy*. str. 341

Emiráty, Čína a Saúdská Arábie. Zásadními komoditami pro export jsou ropné produkty, šperky, textilní zboží, farmaceutické produkty a chemikálie. Naopak dovážet musí Indie 70 % spotřebovávané ropy, drahé kameny a strojírenské výrobky.⁴¹

Přestože indická ekonomika na jedné straně dosahuje pozitivních čísel, dokonce mnohem pozitivnějších než mnohé západní státy, její terciární sektor směřuje k tomu být na světové úrovni, ekonomické reformy podporují odstraňování obchodních bariér, pobízejí podnikatelské prostředí a dochází k intenzivnější integraci a globalizaci, na druhé straně též mince je přetrvávající diskriminace žen a kastovní systém, potlačování lidských práv, málo pracovních příležitostí mimo zemědělství a nepružný trh práce, nedostatečná infrastruktura významně brzdící rozvoj a 30 % obyvatel žijících pod hranicí chudoby (údaje k roku 2010). Dalšími tématy vyvolávající diskusi jsou vysoká míra korupce, znečištěné ovzduší a životní prostředí a nedovyvinutý průmyslový sektor. Indii se také nedaří, na rozdíl od dalších rychle se rozvíjejících ekonomik, snižovat socio-ekonomické nerovnosti mezi lidmi. Tato skutečnost se projevuje i v nedosažitelnosti vzdělání pro některé obyvatele. Přesto, že je indická společnost vysoce vzdělaná, do světa posílá druhé největší množství studentů a vychovává profesionály žádané všude na světě, 20 % mladých ve věku 15–24 let zůstává negramotných. A v této statistice je Indie daleko nejhorší ze všech států BRICS.⁴²

Indie má také dlouholetý konflikt s Pákistánem ohledně rozdělení území Kašmíru na severu Indie, který jí komplikuje snahy v regionální integraci. Kašmír patří od rozpadu Britské Indie v roce 1947 oficiálně k převážně hinduistické Indii. Část území si ovšem nárokuje také muslimský Pákistán, a dokonce také Čína. Jih Kašmíru kontroluje indická vláda, sever patří Pákistánu a výběžek na východě Kašmíru je kontrolován Čínou (obr. 11 a 12).

⁴¹ CIA The World Fact Book. *India*. [online]

⁴² Tamtéž

Obrázek 11 Kašmír

Zdroj: WORLD ATLAS. Kashmir Region Map, Landforms of Kashmir, Jammu and Kashmir, Pakistan Map, Western China. [online]

Obrázek 12 Kašmír a jeho dělení

Zdroj: IDNES. Kašmír: romantická dovolená na „bitevním poli“. [online]

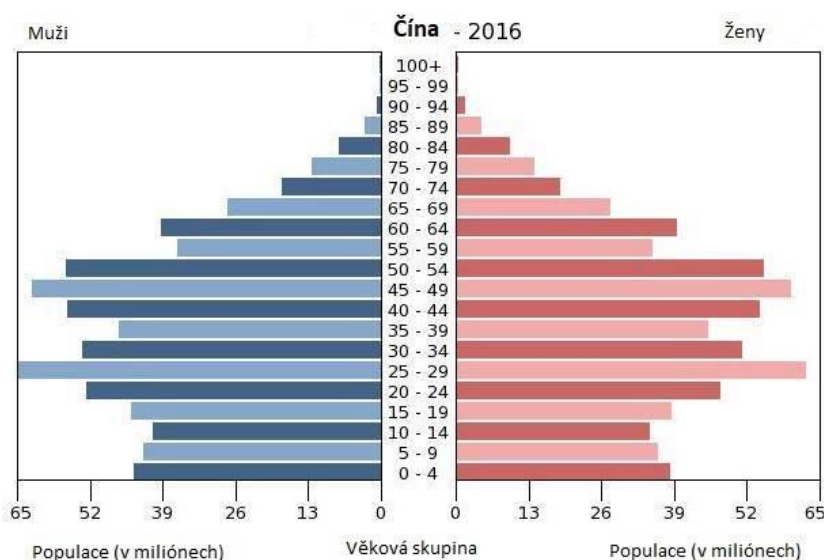
Na demarkační linii mezi územími spravovanými Indií (Džammú a Kašmír) a Pákistánem (Azád Kašmír a Severní oblasti), kterou v roce 1949 stanovila tzv. „od stolu“ rezoluce OSN, dochází k častým přestřelkám a útokům. Hranice mezi Indií a čínským územím Aksai Čin není stanovena žádnou smlouvou, na mapách je zaznamenána hranice faktické kontroly. Nárazové konflikty přetrvávají hlavně na pákistánско-indické hranici kontroly. Představitelé obou zemí v roce 2011 podepsali bilaterální dohodu. Od té doby často usedají za pomoci zahraniční mediace k jednomu stolu, uzavírají dohody, stahují vojáky z konfliktních regionů a snaží se uklidnit situaci. K trvalému míru ale nikdy nedošlo a boje nikdy neuhaslly, jen kolísá jejich intenzita.⁴³

2.4 Čína

Čínská lidová republika je nejlidnatější zemí světa. Rozlohou se řadí za USA na čtvrté místo (je menší asi o tři České republiky), ale její populace je čtyřikrát početnější než ta americká.

⁴³ KALÁT, Jiří. *Dlouholetý konflikt doutná a v Kašmíru se opět střelí*. [online]

Z diagramu věkového rozložení obyvatelstva (obr. 13) je patrné snížení přirozeného přírůstku před 15–20 lety, což způsobuje rapidní stárnutí populace, které je klíčovým problémem a největší výzvou pro většinu dnešních rozvinutých ekonomik. Stárnutí populace je částečně způsobeno politikou jednoho dítěte zavedenou v roce 1979 jako reakci na akutní přelidňování, částečným důvodem je také změna životního trendu prozápadním směrem. Zajímavý a zároveň problematický je také fakt, že v Číně je velký převis mužské populace nad ženskou ve věkové kategorii 24 let a mladší. I to je následkem politiky jednoho dítěte, kdy se rodiny často zbavovaly novorozených děvčat, jelikož v případě chlapce je větší pravděpodobnost, že se později postará o své rodiče a prarodiče. Zatímco na jednu ženu ve věku mezi 25 a 54 lety připadá 1,04 muže téhož věku (pro srovnání v ČR je to 1,05), tak ve věku 15–24 je poměr už 1,14 chlapce na děvče, kdežto v Česku máme 1,06. V reakci na pokles přírůstku obyvatelstva, stárnutí populace, nevyrovnaného počtu mužů a žen a ekonomické potřeby země je od 1. 1. 2016 politika jednoho dítěte částečně uvolněna.⁴⁴

Obrázek 13 Věková struktura obyvatelstva Číny, 2016

Zdroj: CIA The World Fact Book. *China*. [online]

Čínská civilizace je jednou z nejstarších na světě a zbytek kultur dlouhá staletí převyšovala ve všem – umění, věda a vynálezy, obchod. Poválečný autokratický socialistický režim rozkvět čínské společnosti v podstatě zastavil. Nejenže byl krutý a doslova smrtící pro

⁴⁴ CIA The World Fact Book. *China*. [online]

desítky miliónů „nepohodlných“ lidí, byl krutý i pro běžné občany, nad jejichž životy převzal kontrolu. Na konci 70. let se vládní garnitura začala snažit o přechod z uzavřeného, centrálně plánovaného hospodářství na tržně orientované a na přelomu milénia byl výkon ekonomiky čtyřnásobný. Zavedené reformy od 70. let zdesetinásobily růst HDP.⁴⁵ Zvyšuje se životní standard, rostou mzdy, posiluje střední třída, možnosti výběru produktů se zvýšily, Čína navazuje strategická partnerství, uzavírá obchodní dohody, decentralizuje moc, posiluje autonomii státních podniků, podporuje růst soukromého sektoru a zapojuje se do globálního dění také prostřednictvím členství v mezinárodních organizacích. V roce 2001 se po patnácti letech vyjednávání stala členem WTO. Dá se říci, že ekonomické řízení země se přibližuje Západu a staví na prozápadních principech. O to více zarážející je fakt, že co se týče politického, geopolitického a institucionálního zázemí, je Čína stále silně totalitním režimem s množstvím cenzury, politických procesů, netransparentním a nesdílným vedením, omezeným přístupem k informacím a režimem, který se v politických otázkách staví spíše na stranu diktátorských vůdců. Dlouhodobý růst stále nevede k demokratizaci země. V pozadí zůstává nerespektování lidských práv, nevyhovující pracovní podmínky, dětská práce, zastaralé a neekologické technologie, nešetrné zacházení s odpady a s přírodními zdroji, nadměrná spotřeba fosilních paliv atd. S tím je spojené znečištěné ovzduší i voda, energetická náročnost země a konkurenceschopnost vykoupená vykořisťováním dělníků. Zahraniční politika Číny je do jisté míry velmi individualisticky nastavená. Čína sleduje své zájmy a využívá k tomu rostoucí mezinárodní vliv, nicméně do formování světa nezasahuje tak, jak by se slušelo na zemi jejího formátu a ambicí a snaží si zachovat určitou neutralitu.

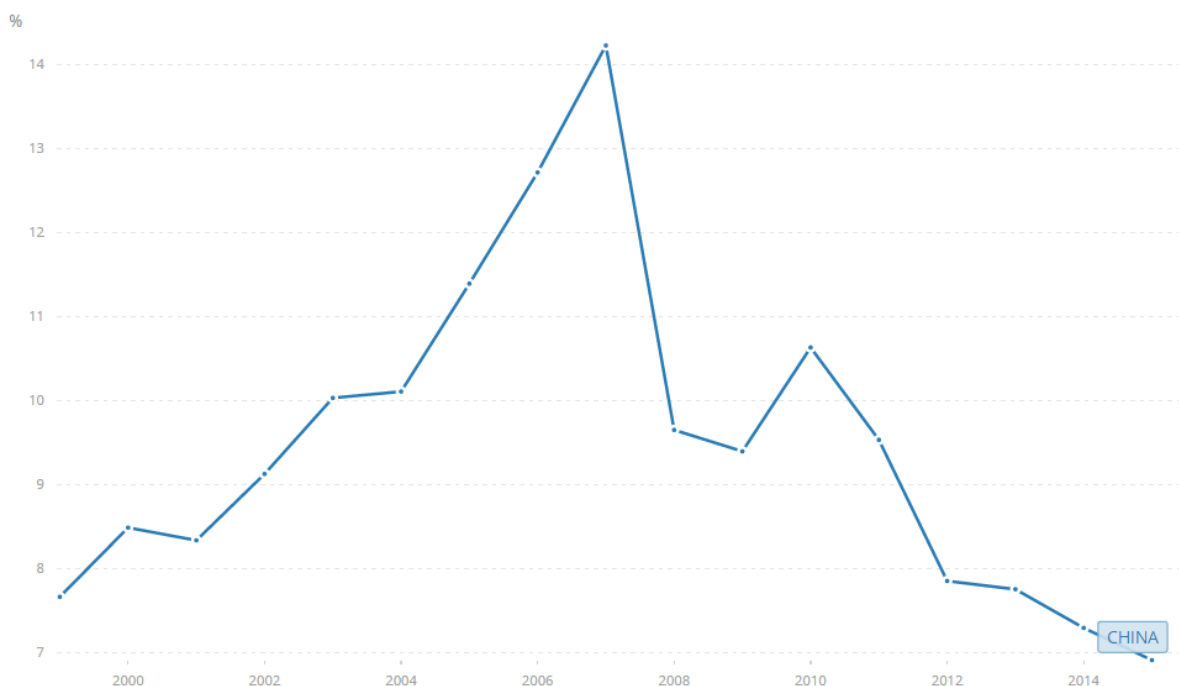
Podobně jako v Indii tvoří 1,4 miliardy Číňanů obrovskou sílu. Převážně kupní a pracující sílu, která hnala po tři poslední dekády čínskou ekonomiku strmě vzhůru. S 806 milióny lidmi v produktivním věku je Čína na prvním místě žebříčku v této statistice. A to ještě v roce 2012 bylo v produktivním věku přes 1 miliardu Číňanů. Čína je největším zemědělským i průmyslovým producentem a je největším exportérem na světě. Současně také dováží největší množství zboží. Co do parity kupní síly přeskočila Čína v roce 2014 Spojené státy americké na první příčce žebříčku největších ekonomik světa.⁴⁶ To již v době, kdy Čína, poučena z krize, diversifikovala zaměření domácího hospodářství z výrazného exportu také na uspokojování poptávky na vnitřním trhu. Rostoucí střední třída byla

⁴⁵ CIA The World Fact Book. *China*. [online]

⁴⁶ Tamtéž

aktivizačním faktorem pro růst domácí poptávky, která mohla být díky nové orientaci ekonomiky uspokojována vlastní produkcí.⁴⁷ V jednom kroku se tak snížila čínská poptávka po zahraničních produktech a klesla nabídka čínského vývozu, který byl nově určen pro pokrytí domácí poptávky.

Čína od roku 1999 stále roste více jak 7% rychlostí, ovšem od hodnot z roku 2007, kdy dosáhla při 14,2 % svého maxima, je to nyní pokles o polovinu. Na obrázku 14 je vidět, že poslední meziroční nárůst zaznamenala Čína v roce 2010, od té doby procentuální růst klesá. Čína se jako jediná ze skupiny BRICS pořádně nevzpamatovala z krize v roce 2008.

Obrázek 14 Graf meziročního růstu HDP Číny, 1999–2015

Zdroj: THE WORLD BANK. *GDP growth – China*. [online]

Faktorem, který bránil ekonomice rychleji růst, byl také pomalý restart ekonomik hlavních obchodních partnerů, tedy USA, Japonska a Německa, po finanční a ekonomické krizi. Čínská ekonomika se musela po roce 2001, kdy vstoupila do WTO, vypořádat s nutnými reformami zahraničního obchodu i vnitřního podnikatelského prostředí. V průběhu pěti let a pod vnějším tlakem musela výrazně omezit svá protekcionistická opatření a nekonkurenční

⁴⁷ KUNEŠOVÁ, Hana, Aleš KOCOUREK, Pavla BEDNÁŘOVÁ, Eva CIHELKOVÁ a Miloš NOVÝ. *Světová ekonomika nové jevy a perspektivy*. str. 327

výhody, kterými stát narušoval konkurenční prostředí. Na některé ekonomické subjekty (zemědělce a průmyslová centra) měly reformy negativní vliv, zároveň ale nastartovaly čínský zahraniční obchod a procenta růstu začala stoupat strmě vzhůru. Stejně jako Rusko, ani Čína ne vždy dodržuje své závazky vůči WTO. Zahraniční firmy podnikající na čínském území se běžně setkávají s obchodními bariérami a diskriminací a ze strany státu stále dochází k protěžování státních podniků. Díky růstu se dařilo vytvářet nová pracovní místa a držet tak nezaměstnanost na rozumné úrovni, výrazně se snižoval čínský dluh a Čína se naopak stala globálním věřitelem.⁴⁸ Krize, která zasáhla čínskou ekonomiku nejsilněji v roce 2009, kdy se projevil pokles poptávky rozvinutých zemí po čínských dovozech, naplno odhalila exportní závislost čínské ekonomiky. Nadprodukce vedla k poklesu cen a nastalo výrazné propouštění. (Z kraje roku 2009 bylo propuštěno asi 26 milionů lidí). Vládní záchranný balíček měl za úkol stimulovat domácí poptávku a dostat do oběhu velké objemy soukromých úspor. Státní zásah měl pozitivní ohlas. Ekonomika se skutečně rozhýbala, mzdy začaly růst a s vládními výdaji do strukturálních oblastí začala růst také životní úroveň.

To, co se v roce 2010 zdálo jako pozitivní výsledek vládní politiky, se hned v roce 2011 ukázalo jako bublina. Růst nebyl podpořený výkonem ekonomiky, ale vládními stimuly. Růst z roku 2010 posílil střední třídu, která se dále dožadovala lepších životních podmínek a rostoucích mezd. Zvyšování mezd vyvolalo tlak na zvyšování cen finální produkce, která se stala méně konkurenceschopnou na zahraničních trzích, navíc podniky musely snížit počet zaměstnanců a nezaměstnanost v roce 2011 opět vzrostla. Poklesla tedy jak zahraniční, tak domácí poptávka. Vysoká míra domácích úspor poklesla (na přání vlády, která usilovala o puštění úspor do oběhu) a s tím se také snížila poptávka po domácí produkci. O práci žádají také obyvatelé venkova, kteří migrují do urbanistických oblastí s vyhlídkou lepšího života. Příliš překotná urbanizace vyvinula velký tlak na infrastrukturu, která nápor zvyšujícího se počtu obyvatel nezvládá. Vyšší nároky na mzdu má také stále se zvyšující počet absolventů vysokých škol. Tedy rostoucí životní úroveň paradoxně paralyzuje čínský růst.

Stejně jako Indie, vede i Čína územní spory o hraniční linii v Kašmíru, konkrétně o náhorní plošinu Aksai Čin, kterou si nárokuje Indie, ale fakticky ji ovládá právě Čína (viz obrázek 12 *Kašmír a jeho dělení* v kapitole 2.3). Další geografické nesrovnalosti řeší

⁴⁸ KUNEŠOVÁ, Hana, Aleš KOCOUREK, Pavla BEDNÁŘOVÁ, Eva CIHELKOVÁ a Miloš NOVÝ. *Světová ekonomika nové jevy a perspektivy*. str. 326

Čína v Jihočínském moři. Zde se jedná o ostrovy a k nim přiléhající vody plné nerostného bohatství. Území si nárokuje vedle Číny také Tchaj-wan, Filipíny, Vietnam, Malajsie a Brunej. Do sporu jsou zapleteny také Spojené státy, které se snaží udržet otevřené moře a status quo.⁴⁹ Nevyřešené jsou také politické spory o Tibet a s Tchaj-wanem. Tchaj-wan se cítí být samostatným státem, má vlastní vládu i armádu. Ale územně náleží k Číně, která nekomunistické řízení země neuznává a vyhrožuje vojenskou invazí, pokud by Tchaj-wan vyhlásil nezávislost. Politiku jedné Číny uznávají všechny důležité státy světa, pouze 22 převážně malých států uznává vládu Tchaj-wanu. Situace se vyostřuje také na dalším autonomním ostrově – Hongkongu. Od roku 1997, kdy Velká Británie vrátila Hongkong Číně, je přijata doktrína „jedna země, dva systémy“. Ale se zpomalujícím růstem čínské ekonomiky přichází strach z demokracie a svobody Hongkongu a Čína se snaží zvýšit svůj vliv na ostrově a „pomalu utahuje totalitní šroubky“.⁵⁰

Ekonomická expanze z let 1999–2007 má ale i negativní dopady nehledě na pozdější zásah ekonomické krize. Intenzivní industrializace, růst střední třídy a zvyšování životní úrovně, liberalizace obchodu, vylidňování venkova a vysoká urbanizace s sebou téměř vždy přináší také vznik socio-ekonomických nerovností mezi obyvatelstvem. Sociální napětí je momentálně jedním ze zásadních rizik v dalším vývoji Číny.⁵¹ Dalšími dopady hospodářského růstu v Číně jsou extrémně znečištěné ovzduší a vodní zdroje, energetická zátěž a vyčerpávání zdrojů přírodního bohatství.

2.5 Jihoafrická republika

Jihoafrická republika je jediným státem, který byl do společenství BRIC přizván dodatečně, a to v roce 2010. JAR a prezident Jacob Zuma o přijetí do skupiny BRIC velmi usilovali. Zuma v roce 2010 navštívil všechny čtyři členské země, aby lobboval za přijetí JAR do společenství. Snaha se vyplatila a Jihoafrická republika obdržela v době čínského předsednictví pozvánku do skupiny a na třetí summit BRIC(S), jak informoval server Lidovky.cz – Česká pozice.⁵² Ze statistických údajů je evidentní, že důvodem není ani

⁴⁹ THIM, Michal. *Jádro sporu: Jihočínské moře*. [online]

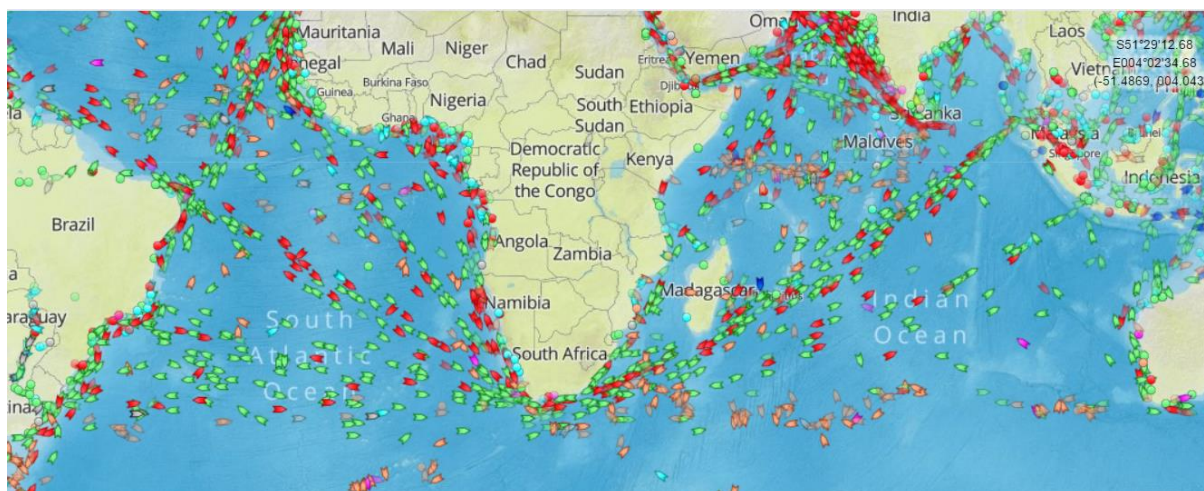
⁵⁰ BUDINSKÝ, Libor. *Přitahuje. Hongkong bojuje s Čínou za svobodu, ale ztrácí dech*. [online]

⁵¹ KUNEŠOVÁ, Hana, Aleš KOCOUREK, Pavla BEDNÁŘOVÁ, Eva CIHELKOVÁ a Miloš NOVÝ. *Světová ekonomika nové jevy a perspektivy*. str. 320

⁵² BEDNÁŘ, Luděk. *Na Štědrý den přišel na svět BRICS*. [online]

rozloha (JAR je až 25. zemí světa), ani počet obyvatel (také 25. pozice), ani celková síla ekonomiky v globálním měřítku (31. místo), a není to ani mocenské postavení v rámci mezinárodních společenství. Důvody pro přijetí JAR do skupiny BRIC a rozšíření akronymu o „S“ z anglického názvu South Africa je tedy třeba hledat jinde. Jako důvody k tomuto kroku se nabízejí vůdčí role v subsaharské Africe, a tedy výhodné partnerství pro vliv v tomto regionu, nejstabilnější, nejrozvinutější a nejsilnější ekonomika Afriky s kvalitní dopravní, ICT, finanční a energetickou infrastrukturou, strategická geografická poloha pro námořní dopravu a pro spojení s africkým kontinentem a obrovské zásoby nerostného bohatství (nedisponuje však ropou). Jižní Afrika vytváří 24 % celkového HDP Afriky.⁵³

Na obrázku 15 je zřetelně vidět hustota dopravy kolem břehů JAR. Poloha JAR je strategická pro obchod mezi Jižní Amerikou a Asií a také pro obchod podél západního pobřeží Afriky.

Obrázek 15 Námořní doprava kolem JAR, 28. 4. 2017, 19:47 SEČ

Zdroj: MARINE TRAFFIC. Živá mapa – AIS – lodní provoz a pozice. [online]

Ekonomika JAR je po Nigérii druhou největší na africkém kontinentě. Je ale třeba vzít v potaz, že nigerijskou ekonomiku tvoří ropný průmysl v rukách několika procent nigerijské populace, který zemi generuje obrovské příjmy, ale z hlediska infrastruktury, ekonomického zázemí a stability není Nigérie nejvyspělejší. V závislosti na důrazu na „největší“ nebo na „nejvyspělejší“ uvádějí různé zdroje na prvním místě buď JAR, nebo Nigérii.

Jižní Afrika se právě díky výše zmíněné strategické poloze těšila již v 17. století velkému zájmu evropských obchodníků, které námořní cestou dopravovali zboží na Dálný východ.

⁵³ KUNEŠOVÁ, Hana, Aleš KOCOUREK, Pavla BEDNÁŘOVÁ, Eva CIHELKOVÁ a Miloš NOVÝ. *Světová ekonomika nové jevy a perspektivy*. str. 361

Prvními osadníky z Evropy se stali Nizozemci z Východoindické společnosti. Kapské město leží na půl cesty z Nizozemska do Indie. Postupem času vystřídali nizozemské osadníky britští kolonizátoři a vytlačili je dál na sever, kde oni zase utlačovali původní africké kmeny. Mezi Nizozemci a Brity došlo k několika střetům, později však založili Jihoafrickou unii, vyhlásili bělošské volby a nastolili vládu apartheidu. Apartheid je systematické rasové rozdělení života a utlačování původní černé většiny. Tato rasová separace a „dvojí“ život ovlivnily vývoj JAR na dlouhá desetiletí. Segregace černých od bílých přetrvala dokonce i po vyhlášení samostatnosti v roce 1961, a to za cenu mezinárodních sankcí. V opozici k vládě apartheidu stál Africký Národní Kongres (ANC), jehož mnoho hlavních představitelů strávilo většinu druhé poloviny 20. století ve vězení. Mezi ně patří i Nelson Mandela, důležité jméno v dějinách Jihoafrické republiky. Režim apartheidu byl zrušen po propuštění Mandely z vězení v roce 1990. Vláda bílé menšiny oficiálně skončila v roce 1994, kdy byl v prvních multirasových volbách zvolen Mandela za stranu ANC do prezidentského úřadu. Mandela nastavil pro JAR novou zahraniční politiku s cílem vrátit se do mezinárodního dění a díky tomu vzbudil zájem o JAR na těch správných místech a zvýšil její prestiž. Jižní Afrika se vrátila do všech mezinárodních společenství, ze kterých v roce 1961 vystoupila nebo byla vyloučena, začala se aktivně podílet na mezinárodním dění a byly zrušeny ekonomické i vojenské sankce, které OSN proti JAR uplatňovalo na důkaz odporu proti rasovému řízení země od 70. a 80. let. V době cílené segregace černošského obyvatelstva byl vydán zákaz dovozu ropy do JAR, zahraničí bojkotovalo jihoafrické investice a do země neproudil zahraniční kapitál.⁵⁴ Pozůstatky dlouhého útlaku černošského obyvatelstva ze strany bělochů však do jisté míry přetrvávají dodnes. Například 62 % ze všech Jihoafričanů žijících pod hranicí chudoby tvoří černoši, pouze 4 % bílí.⁵⁵ Nebo míra nezaměstnanosti mezi černochoy je 30 %, mezi míšenci 20 % a mezi bělochy 5 %.⁵⁶ Oficiálně je JAR od zvolení Nelsona Mandely všennárodnostním státem, nicméně bezprostředně po zvolení strany ANC do čela země se JAR stala doslova nebezpečnou pastí pro všechny bělochy. Diskriminace bílých sice neměla systémový charakter jako útlak černošské populace v dobách apartheidu, ale stali se terčem rasově motivovaných útoků a odplaty. Většina jich byla situací donucena zemi opustit. Jednoduchou pozici nemá ani barevné

⁵⁴ KUNEŠOVÁ, Hana, Aleš KOCOUREK, Pavla BEDNÁŘOVÁ, Eva CIHELKOVÁ a Miloš NOVÝ. *Světová ekonomika nové jevy a perspektivy*. str. 362

⁵⁵ Tamtéž, str. 361

⁵⁶ Tamtéž, str. 368

obyvatelstvo. V dobách apartheidu nepatřilo ani do privilegované bílé menšiny, ale nebylo ani součástí černošské komunity. Vlastně bylo nenáviděno a nepřijato oběma stranami. Dnes jihoafrické zákony sice slibují podporu všem dříve utlačovaným skupinám, ale barevní tvrdí, jak píše deník *The Economist*, že černí před nimi dostávají často přednost. V deníku se také píše, že dokonce dvě třetiny barevných volí raději bělošskou stranu Demokratické Aliance než ANC. Bojí se, že by se pod vládou ANC znovu stali diskriminovanou skupinou. Autor článku dodává, že jejich strach je možná oprávněný.⁵⁷ V *Mail&Guardian* autor zmiňuje pocit barevných v Kapském městě, ale i jinde v JAR: „v dobách apartheidu nebyli dost bílí, dnes nejsou dost černí“.⁵⁸ Ve stejném článku autor také uvádí, že z hlediska stabilizace země je třeba zaměřit se více na socio-ekonomické nerovnosti mezi obyvatelstvem, protože tyto disparity jsou mnohem výraznějším problémem než diskriminace, jak také vyplývá z průzkumu *Institute of Race Relations (IRR)*. Jihoafrický institut pro mezirasové vztahy IRR provedl průzkum veřejného mínění Jihoafričanů v roce 2015. Dříve než zpracoval kompletní výsledky, zveřejnil v únoru 2016 alespoň jejich část zaměřenou na vnímání mezirasových vztahů, neboť od začátku roku 2016 se toto téma v zemi velmi diskutovalo a IRR chtělo vnést do začínajícího konfliktu trochu klidu. Celá debata se nesla v nepřátelském duchu, média dokonce mluvila o nepřekonatelné propasti. Jihoafričané podle médií navenek působili, že nemají zájem na nápravě. Bílá menšina údajně mluvila o rasových projevech na její adresu a měla vyjádřit touhu po návratu separatistického režimu apartheidu. Černým Jihoafričanům byla do úst vložena slova o nenávisti k bílým a o touze po odplatě. Země se ocitla na pokraji rasové války.⁵⁹ Vyhodnocení zveřejněných výsledků průzkumu je přiloženo v příloze B, ale přímou zmínku si zaslouží největší problémy JAR tak, jak je vnímají dotazovaní. Nejčastěji, tj. v 55,9 %, respondenti uvedli za nejpálčivější problém nezaměstnanost, 28,8 % Jihoafričanů si myslí, že největším problémem je kriminalita, která tak skončila na druhém místě. Naopak rasismus, xenofobii případně obrácený apartheid považuje za problém pouze 4,7 % respondentů (tabulka 1). IRR shrnul výsledky tak, že přes informace, které se často objevují v médiích, zastává většina Jihoafričanů ohledně rasové otázky pragmatickou střední cestu. Výsledky také podle IRR dávají obyvatelům JAR naději. Názory většiny nejsou tak vyhraněné, jak by se mohlo zdát z vyhocených debat na začátku roku 2016. Průzkum prokázal pochopení a podporu bělochů

⁵⁷ THE ECONOMIST. *Still an issue*. [online]

⁵⁸ HARVEY, Ebrahim. *The rise of a new black racism in South Africa*. [online]

⁵⁹ CRONJÉ, Frans. *Race: What South Africans really think*. [online]

pro nápravu následků černošského útlaku, černí Jihoafričané si nemyslí, že by mělo být s bílými zacházeno jako s druhořadými občany. Obě skupiny si jsou vědomy vzájemné potřeby k dosažení pokroku.⁶⁰

Tabulka 1 Nejvýznamnější nevyřešené problémy JAR, průzkum veřejného mínění 2015

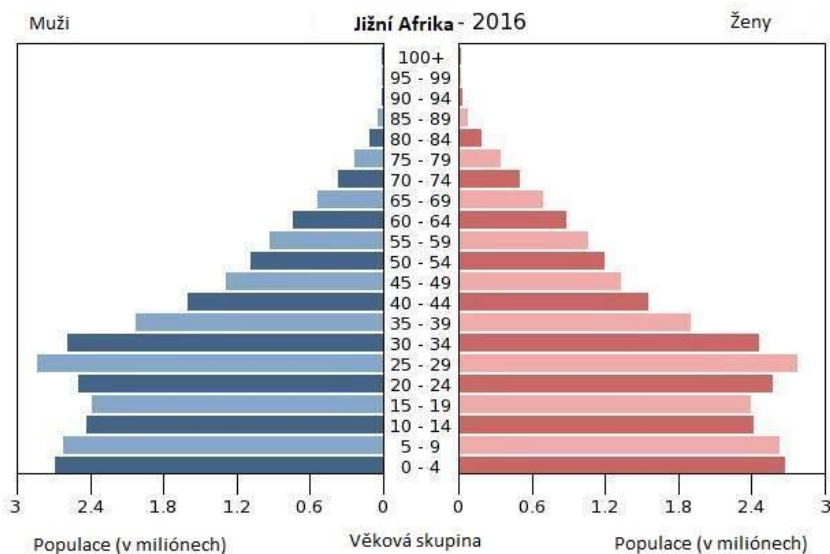
Problém	Celkem	Černí	Barevní	Asiaté	Bílí
Nezaměstnanost	55.9 %	58.6 %	57.1 %	43.7 %	37.9 %
Kriminalita	28.8 %	26.0 %	33.4 %	51.7 %	39.8 %
Bydlení	19.7 %	20.8 %	21.0 %	11.2 %	12.5 %
Nedostatečné a pomalé služby	14.7 %	16.2 %	11.2 %	10.7 %	7.5 %
Korupce, protekce	14.0 %	11.4 %	16.9 %	12.1 %	32.2 %
Školství	10.1 %	9.8 %	10.2 %	13.3 %	11.9 %
Zásoby vody	8.1 %	10.0 %	1.3 %	3.7 %	0.8 %
Silniční infrastruktura	5.0 %	5.9 %	0.9 %	1.9 %	2.7 %
Rasismus, xenofobie, obrácený apartheid	4.7 %	3.9 %	4.9 %	7.9 %	9.5 %
Drogy, gangy	4.2 %	4.0 %	9.6 %	2.3 %	1.8 %

Zdroj: CRONJÉ, Frans. *Race: What South Africans really think*. [online]

Již v dobách vlády bílé menšiny se tento režim podepsal na vývoji země. Mnoho západních zemí a institucí bojkotovalo vstup JAR na zahraniční trhy a členství ve zmíněných institucích. Názoru JAR nebylo mnohdy nasloucháno a mezi JAR a některými zeměmi nedocházelo k obchodní aktivitě. Jižní Afrika se vyvíjela více méně jako samostatná jednotka, přesto ale těžila z původní britské koloniální éry a z rostoucích cen drahých kovů na zahraničních trzích a prosperovala. Její zásoby nerostného bohatství jí i přes sankce generovaly dostatečné příjmy, aby mohla ekonomika růst.

Evropské západní zvyky zanechaly mimo jiné ale také jednu nepříjemnost, a to je stárnutí populace způsobené poklesem porodnosti ze šesti dětí v 60. letech na 2,2 dítěte na ženu v roce 2014. Pokles přírůstku obyvatelstva, který začal před 20–25 lety, je zachycen na obrázku 16.

⁶⁰ CRONJÉ, Frans. *Race: What South Africans really think*. [online]

Obrázek 16 Věková struktura obyvatelstva Jihoafrické republiky, 2016

Zdroj: CIA The World Fact Book. *South Africa*. [online]

Ženy dnes touží po vzdělání, po kariéře a rodičovství plánují a odkládají, stejně jako v zemích bohatého Severu. V subsaharské části Afriky je to nezvyklý úkaz, jelikož porodnost ostatních zemí v regionu patří k nejvyšším na světě.⁶¹

Demografický vývoj JAR je jednoznačně ovlivněn západními trendy, ale je tu také jeden, a to dost zásadní, problém typický pro chudé země – onemocnění HIV/AIDS. Jihoafrická republika má nejvíce nakažených lidí na světě. S touto nemocí žije v JAR skoro 13 % lidí. Úmrtnost je díky slušnému zdravotnictví „až“ druhá nejvyšší. V této statistice přeskočila Jižní Afriku Nigérie, kde žije druhý nejvyšší počet nakažených na světě (ale stále o více jak polovinu nižší než v JAR). Průměrný věk dožití je i přes kvalitní zdravotnictví právě kvůli nemoci HIV/AIDS pouze 50 let. Díky osvětě, preventivním opatřením a dobrému zdravotnictví se podařilo zastavit zvyšující se nárůst nově nakažených a lidem s touto nemocí je dopřán kvalitnější a delší život než v předchozích letech.⁶²

Dalšími znaky kromě rozšíření nemoci HIV/AIDS, které jsou typické pro země třetího světa, je extrémní nerovnost v socio-ekonomických podmínkách života lidí, vysoké procento obyvatel žijících pod hranicí chudoby (36 % v roce 2012) a vysoká nezaměstnanost (26,8 %

⁶¹ CIA The World Fact Book. *South Africa*. [online]

⁶² Tamtéž

v roce 2016), která roste až k astronomickým 50 % mezi mladými černochoy. Ve všech těchto ukazatelích se řadí JAR k nejhůře postaveným zemím světa. Vážným problémem, který omezuje ekonomický růst, je nestabilita dodávek elektřiny. Země čelí častým výpadkům a experti tvrdí, že dokud nebude problém dodávek elektřiny vyřešen, růst jihoafrického hospodářství nepřekročí 3 % ročně.⁶³ Pokud by měly být shrnuty nejvážnější problémy JAR, pak by to byl počet nakažených HIV/AIDS, následky apartheidu, korupce, rostoucí inflace a nezaměstnanost.

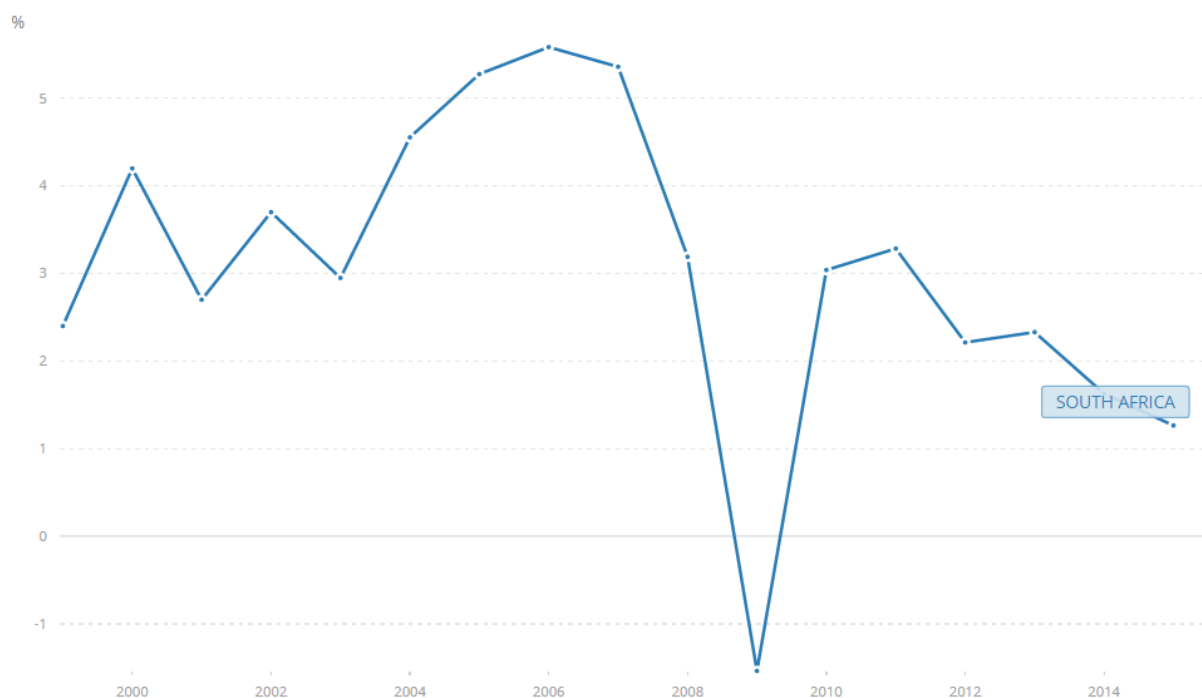
Vývoj Jižní Afriky ovlivnily také migrační vlny. První vlna v koloniální éře Nizozemska a Velké Británie. Druhá vlna cíleného osidlování Jihoafrické Unie bílým obyvatelstvem z Evropy. Následný nedostatek pracovní síly na podřadné a málo placené práce byl řešen další migrační vlnou, a to Indů (v Indii se tím řešil problém s nedostatkem práce a přelidněností), Malajsijců, Indonésanů a dalších národností z jižní a jihovýchodní Asie. V další vlně docházelo k vysídlování barevného a černého obyvatelstva, nehledě na ekonomické potřeby země, což vedlo k opětovnému nedostatku převážně služebných a horníků. Nejvýznamnějším zdrojem lidského kapitálu se staly sousední země - Botswana, Mosambik, Lesotho a Svazijsko. Po pádu apartheidu do země začala přicházet nekvalifikovaná pracovní síla z okolních zemí i z Indie a dalších asijských států s přesvědčením, že JAR nabízí pracovní příležitosti. Zároveň s tím začal intenzivní odliv mozků. Vysokoškolsky vzdělaní bílí odborníci nespokojení s politickým vývojem v zemi, s nízkou kvalitou života a s nedostatečnými službami začali ve velkém odcházet a produktivní obyvatelstvo v Jižní Africe skýtaloby velmi malý potenciál rozvoje. V roce 2002 zmírnil Imigrační akt odchod vzdělaných lidí a podpořil příchod potřebných expertů. Tato iniciativa byla podpořena v roce 2008 začínající finanční krizí. Stálý nedostatek odborníků v klíčových sektorech jako jsou technologie a zdravotnictví je jedním z problémů JAR. Do země naopak stále přicházejí uprchlíci a žadatelé o azyl z okolních zemí. Většina z nich je ale vyhodnocena jako ekonomičtí uprchlíci a jsou deportováni zpět do svých vlastí.⁶⁴

Jinak zasáhla finanční krize Jihoafrickou republiku stejně jako všechny ostatní země. V JAR rostl deficit na běžném účtu, který nebyl čím krýt kvůli nízkým devizovým rezervám, a prohlubovala se vnější i vnitřní zadluženost. V roce 2009 se ekonomika propadla do recese,

⁶³ CIA The World Fact Book. *South Africa*. [online]

⁶⁴ Tamtéž

již v roce 2010 začala opět růst, ale od roku 2011 klesá podobně jako Čína (obr. 17). Toto není náhoda, neboť jihoafrický obchod je na ten čínský úzce napojený.

Obrázek 17 Graf meziročního růstu HDP JAR, 1999–2015

Zdroj: THE WORLD BANK. *GDP growth – South Africa*. [online]

Čína je největším importérem do JAR i exportním trhem. Navíc JAR žije z produkce a vývozu drahých kovů a vzácných zdrojů, ale její zpracovatelský průmysl se stává méně a méně konkurenceschopným. Výrobní náklady jsou totiž v JAR v poměru k dalším emerging zemím vysoké a situaci na pracovním trhu komplikují aktivní odbory. V globálním indexu konkurenceschopnosti GCI klesla JAR mezi roky 2006 až 2015 ze 45. příčky na 49. V GCI 2015/2016 je na tom z ostatních členů BRICS lépe Čína (28.) a Rusko (45.), naopak hůře se umístila Indie (55.) a Brazílie (75.) Čína i Rusko stoupají žebříčkem skokově vzhůru, kdežto Indie a Brazílie se propadli od roku 2006 podstatně výrazněji než JAR.^{65 66}

Jihoafrická republika vykazuje díky své historii nejvíce západních znaků z celé skupiny BRICS. A to jak pozitivních jako jsou postoje v zahraniční politice, mírný, ale relativně konzistentní růst vedoucí k ekonomické prosperitě, kvalitní dopravní a technologická infrastruktura, rozvinutý finanční sektor a například dobré mzdové ohodnocení, tak i těch

⁶⁵ LOPEZ-CLAROS, Augusto. *Global Competitiveness Report 2006-07*. [online]

⁶⁶ SCHWAB, Klaus. *Global Competitiveness Report 2015-2016*. [online]

negativních – demografická situace. Každý kladný bod v rozvoji je ale znevažován problémy klasickými pro chudé země rozvojového světa. Infrastruktura je sice kvalitní, ale je nedostatečná pro pokrytí potřeb země. Energetika, zásoby vody, dopravní a ICT dostupnost ani vzdělávací a zdravotnický systém nejsou na nijak zvlášť vyspělé úrovni. Nezaměstnanost paralyzuje hospodářský růst, neboť lidí, kteří pobírají sociální dávky, je třikrát více než daňových poplatníků. Důsledkem dlouhodobé nezaměstnanosti jsou další rozvojové problémy – chudoba, nerovnosti a kriminalita. Nezaměstnanost navíc zvyšují imigranti přicházející za prací, která je v JAR na africké poměry nadstandardně ohodnocena. To vše dohromady zvyšuje sociální napětí a snižuje životní úroveň. Ze země odchází vzdělané obyvatelstvo a ztrácí potenciál k rozvoji.⁶⁷

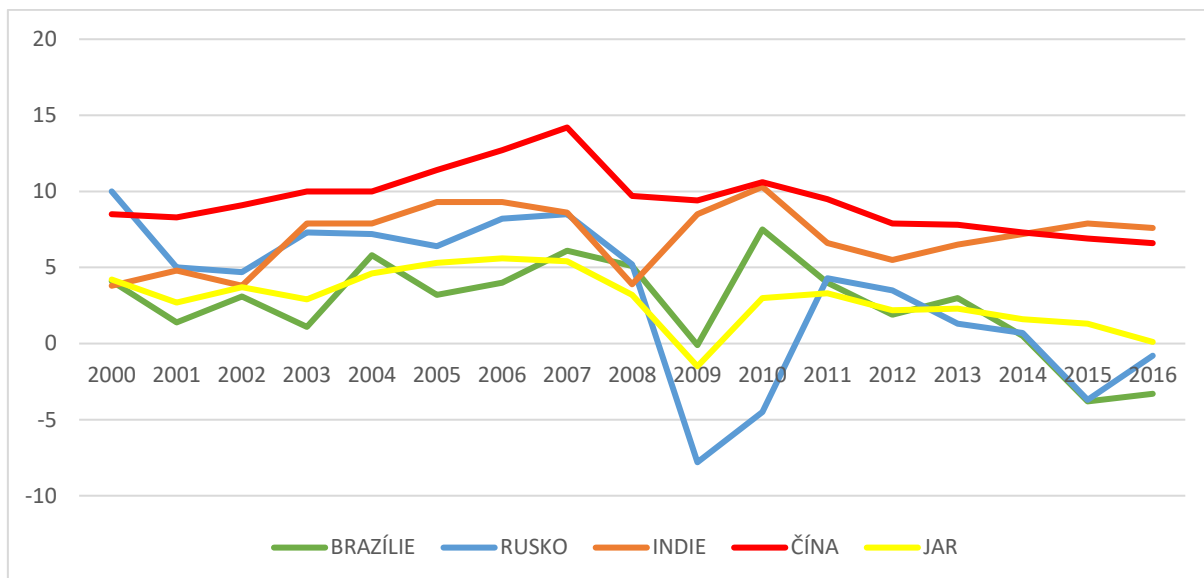
2.6 Shrnutí

Cílem kapitoly *Členské státy* bylo představení situace, v jaké se každá země nachází a jaké problémy řeší. Jak tyto problémy v zemi vznikly a jak stát postupuje k jejich vyřešení. Ke shrnutí situace jednotlivých států poslouží grafické znázornění a) vybraných statistik, které vypovídají o ekonomické síle, potenciálu a úrovni života v členských zemích BRICS a b) silných a slabých stránek Brazílie, Ruska, Indie, Číny a JAR.

2.6.1 Grafické znázornění vybraných statistik

Na obrázku 18 je zvýrazněn vývoj růstu HDP v zemích BRICS. Je z něho čitelná reakce zemí na finanční krizi, která zasáhla Čínu a Indii již v roce 2008, zbylé země potom v roce 2009. Nejhlubší propad zaznamenala ekonomika Ruska. Do záporných hodnot se dostaly také JAR s Brazílií. Indie, JAR a Brazílie se dokázaly po krizi rychle vrátit zpět na růstovou linii, kdežto Čína se dodnes nevzpamatovala a její procentuální růst stále klesá. Graf také prozrazuje, že zotavení po krizi bylo jen chvilkové a v dalších letech docházelo opět k poklesům růstu. Jediná ekonomika, která se dokázala stabilizovat, byla Indie. V případě Brazílie a Ruska se na grafu projevují také propady v roce 2014 po vnitřní politické krizi Brazílie a po anexi Krymského poloostrova. Na žluté křivce patřící JAR je zřejmá velká provázanost s čínskou ekonomikou.

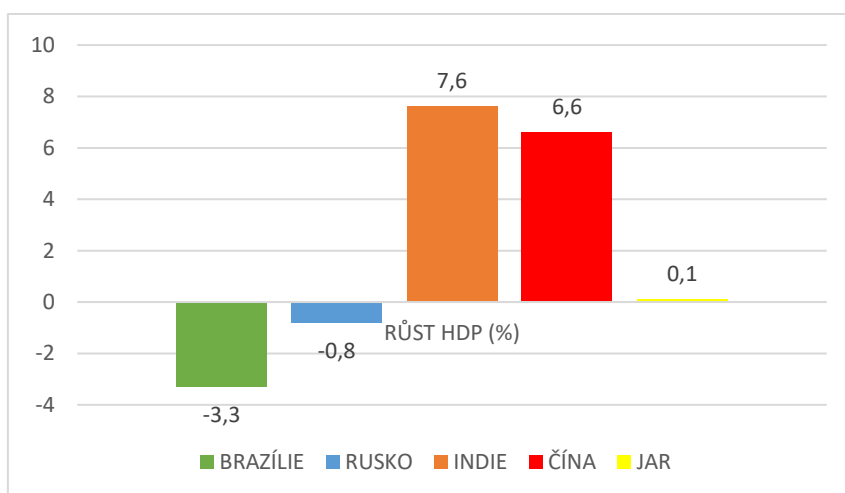
⁶⁷ KUNEŠOVÁ, Hana, Aleš KOCOUREK, Pavla BEDNÁŘOVÁ, Eva CIHELKOVÁ a Miloš NOVÝ. *Světová ekonomika nové jevy a perspektivy*. str. 368–369

Obrázek 18 Růst HDP v zemích BRICS v letech 2000–2016 (v %)

Zdroj: THE WORLD BANK. *GDP growth – BRICS - 2000-2015*. [online]; CIA The World Fact Book. *Country comparison: GDP – Real growth rate*. [online]

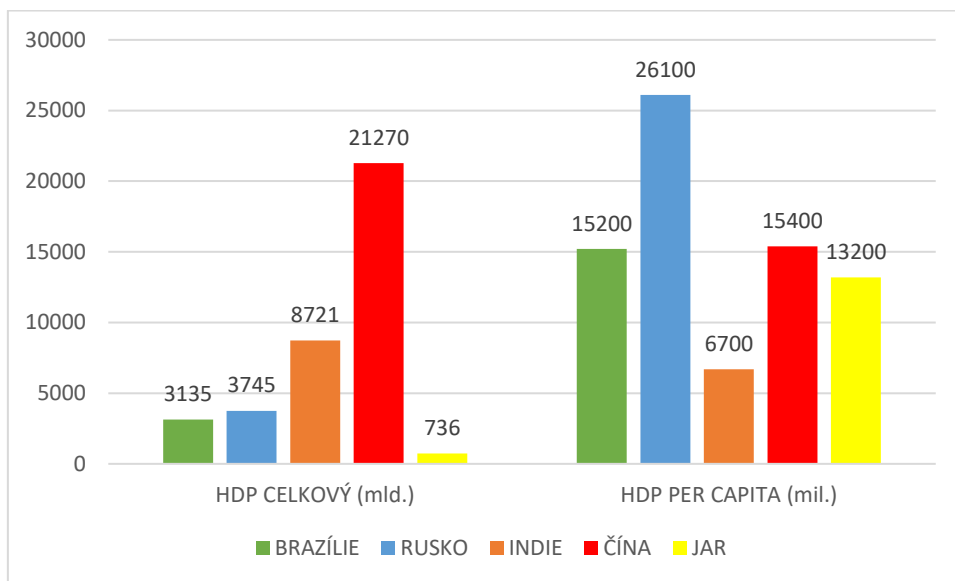
Obrázek 19 znázorňuje hodnoty roku 2016 v růstu zemí skupiny BRICS. Je zde vidět velká nevyrovnanost jednotlivých členských zemí. Zatímco Indie a Čína potvrzují pojmenování rychle se rozvíjející ekonomiky, ostatní tři členové nedosahují hodnot, které by byly hodny k zařazení do skupiny dynamicky se rozvíjejících zemí. Při pohledu na tento graf je třeba mít na paměti skutečnost, že Brazílie, Rusko a Indie jsou na vzestupné dráze, kdežto Čína a JAR jsou stále ve fázi recese (viz obrázek 18).

Obrázek 19 Růst HDP v zemích BRICS v roce 2016 (v %)

Zdroj: CIA The World Fact Book. *Country comparison: GDP – Real growth rate*. [online]

V obrázku 20 jsou zachyceny základní makroekonomické ukazatele – celkový HDP a HDP na obyvatele. Zatímco celkový hrubý domácí produkt řadí všechny země BRICS (kromě JAR) mezi nejsilnější světové ekonomiky a Čína navíc vysoko převyšuje další členy, při přepočtu produkce na obyvatele klesají tyto dynamické ekonomiky až do druhé stovky zemí světa. Indie dokonce až na 159. místo z 230 zemí. Jediné Rusko může na 73. místě konkurovat rozvinutým tržním ekonomikám.

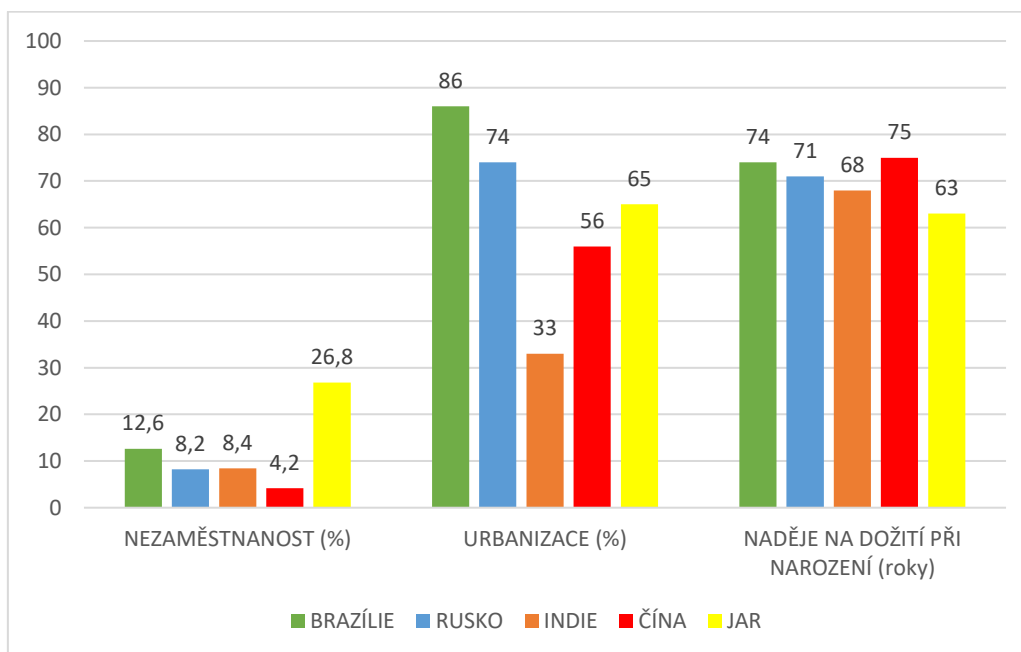

Obrázek 20 Celkový HDP (v mld.) a HDP per capita (v mil.) zemí BRICS za rok 2016

Zdroj: CIA The World Fact Book. [online]

Obrázek 21 zobrazuje vybrané ukazatele, které ovlivňují socio-ekonomické postavení obyvatel a vývoj zemí. Vysoká míra nezaměstnanosti a neschopnost pracovního trhu pojmout větší množství lidí jsou známkami rozvojového světa. Z prvního grafu je patrné, že největší problémy s nezaměstnaností má Jihoafrická republika. Čína zaznamenává sice minimální hodnoty, lepší než většina západních zemí, ale její nízká nezaměstnanost je vykoupená umělou zaměstnaností a obrovskou nadprodukcí. Ve druhém grafu je zachycena vysoká urbanizace Brazílie, která přináší sociální i ekonomické problémy ve velkých městech. Tvoří se obrovské rozdíly mezi obyvateli, nestačí infrastruktura a sociální systém směřuje ke zhroucení. Naopak v nízkém procentu Indie se odráží relativně velký podíl agrárního sektoru na tvorbě HDP a na zaměstnanosti obyvatel v tomto odvětví. S nízkou urbanizací je také spojeno vysoké procento lidí žijících pod hranicí chudoby. Ačkoli je

urbanizace nedílnou součástí průmyslového rozvoje, přehnaně rychlý proces přináší více problémů než užítku. Kromě Brazílie se s rychlým vylidňováním venkova potýká také JAR.

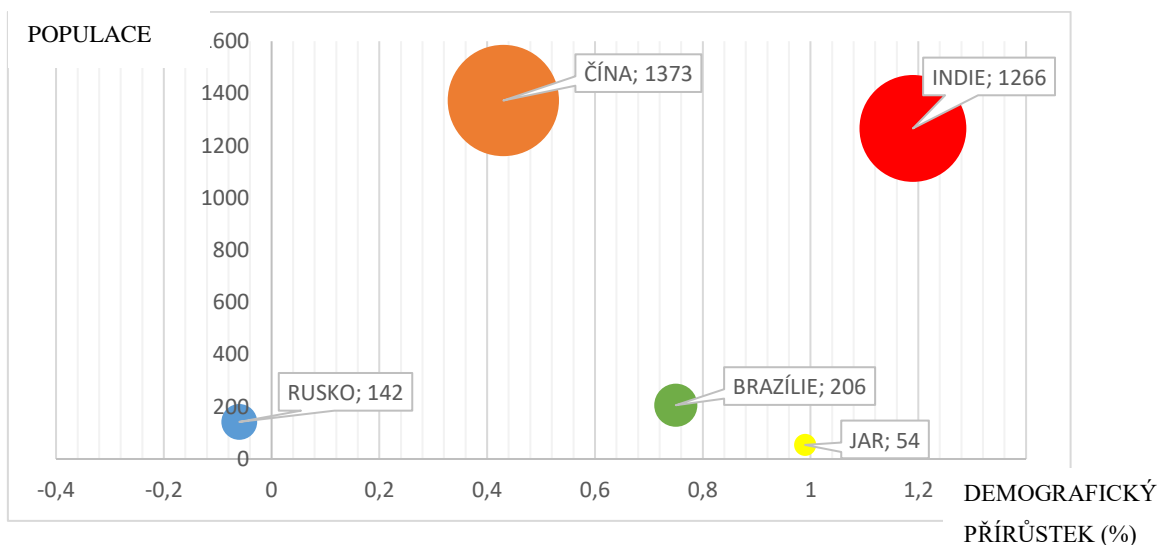

Obrázek 21 Vybrané statistiky znázorňující životní úroveň, data za rok 2016 (urbanizace 2015)

Zdroj: CIA The World Fact Book. [online]

Poslední graf této kapitoly (obr. č. 22) zachycuje velikost populace zemí BRICS a míru demografického přírůstku. Je zde zřetelně vidět obrovský problém Ruska s nízkým přirozeným přírůstkem. Z logiky věci také vyplývá, že díky vyšší porodnosti v Indii přeroste indická populace co do počtu tu čínskou. Odhady OSN hovoří o roku 2022, jak vyplývá z *World Population Prospects: The 2015 Revision*.⁶⁸ Čína má druhý nejnižší přírůstek obyvatelstva, ale jak bylo řečeno v kapitole věnované této zemi, oproti předchozím letům zaznamenala CN v roce 2016 zlepšení. Problémům se stárnoucí populací musí čelit, nebo brzy bude muset čelit, také Brazílie.

⁶⁸ UNITED NATIONS. World Population Prospects – Population Division. [online]

Obrázek 22 Celková populace a demografický přírůstek zemí BRICS 2016

Zdroj: CIA The World Fact Book. [online]

2.6.2 Silné a slabé stránky zemí BRICS

Na základě dosud zmíněných poznatků o situaci zemí BRICS byly sestaveny následující dvě tabulky sumarizující silné a slabé stránky jednotlivých členských zemí BRICS.

Tabulka 2 Silné stránky zemí BRICS

BRAZÍLIE	RUSKO	INDIE	ČÍNA	JAR
<ul style="list-style-type: none"> • Zajímavá pro investory • Bohaté přírodní zdroje • Mladá populace • Prozápadní smýšlení 	<ul style="list-style-type: none"> • Geopolitická mocnost • Dobré vztahy s Čínou • Bohaté přírodní zdroje • Člen Rady bezpečnosti OSN • Člen G8 	<ul style="list-style-type: none"> • Rostoucí populace • Kvalitní vzdělávací systém • Angličtina • Probíhající reformy – zaměřeni na výrobu • Investiční pobídky 	<ul style="list-style-type: none"> • Zvyšující se životní úroveň • Nízká míra nezaměstnanosti • Obrovská kupní a pracující síla • Největší ekonomika světa • Člen Rady bezpečnosti OSN 	<ul style="list-style-type: none"> • Regionální hegemon • Nejstabilnější a nejrozvinutější ekonomika Afriky • Kvalitní infrastruktura • Bohaté přírodní zdroje • Stabilní růst

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 3 Slabé stránky zemí BRICS

BRAZÍLIE	RUSKO	INDIE	ČÍNA	JAR
<ul style="list-style-type: none"> • Vysoké ceny • Závislost na vývozu komodit • Korupce • Slabá infrastruktura • Vysoce protekcionistická opatření • Přinvestování • Nízké vládní výdaje 	<ul style="list-style-type: none"> • Příliš velký státní sektor • Závislost na vývozu ropy a zemního plynu • Úbytek obyvatelstva • Slabá měna • Nedemokratický režim • Špatná infrastruktura 	<ul style="list-style-type: none"> • Přelidněnost • Chudoba • Špatná infrastruktura • Korupce • Nízká míra urbanizace • Dozvky kastovního systému 	<ul style="list-style-type: none"> • Stárnutí populace • Rostoucí nezaměstnanost • Totalitní režim vlády jedné strany • Potlačování lidských práv • Znečištěné ovzduší • Cenzura a omezený přístup k informacím • Špatné pracovní podmínky a dětská práce 	<ul style="list-style-type: none"> • Dlouhá izolace kvůli vládě apartheidu • Ekonomicky nejslabší člen BRICS • Vysoká nezaměstnanost • Výpadky v dodávkách elektřiny • Onemocnění HIV/AIDS

Zdroj: Vlastní zpracování

3. Síla národů BRICS

Z principu věci vyplývá, že uskupení BRICS je spojení významných mocností a v této kapitole bude objasněno, v čem onen význam a síla spočívají. V této kapitole už je BRICS brán jako oficiální organizace, která v mezinárodních vztazích vystupuje jako celek se společnými zájmy. Pokud by zůstalo jen u této definice, představovaly by národy BRICS světovou velmoc. Ovšem diskutuje se otázka, do jaké míry jsou jejich společné zájmy skutečně společné, a do jaké míry zůstává prioritou osobní prospěch.

Státy skupiny BRICS zauímají 26 % zemského povrchu⁶⁹, reprezentují 43 % světové populace (2016)⁷⁰, 46 % světové pracovní síly (2012)⁷¹, 20 % světového HDP (2014)⁷² a v letech 2009–2013 byly zodpovědné za 55 % celkového globálního růstu.⁷³ Tato čísla dávají samotným zemím značnou vyjednávací sílu, kterou mnohonásobně ještě zvýšily svým sdružením do uskupení a zahájením spolupráce. Vysoká míra ekonomického růstu a velký potenciál jsou dva základní aspekty této skupiny. Velký potenciál spočívá ve vlastnictví vzácných nerostných surovin a/nebo levných výrobních faktorů a v trendu demografického přírůstku, který je předpokladem k silné, prosperující a udržitelné společnosti a tím pádem také ekonomiky. Potenciál se skrývá také v nedostacích, které mohou být, jsou a budou zlepšovány. Společnosti národů BRICS jsou na rozdíl od Západu daleci vyčerpání surovin a lidského kapitálu a jejich prostor pro růst je stále obrovský. Mohou zlepšovat infrastrukturu, zdravotnictví, školství, ICT a přístup k internetu, technologickou vybavenost atd. Proto rozvíjející se země obecně mohou dosahovat mnohem většího ročního nárůstu HDP než Západ, který už má transformaci do informačního věku 21. století za sebou.

Dalším důvodem impozantního růstu ekonomik zemí BRICS je velké investiční nadšení a důvěra v jejich potenciál, které jim projevují západní země. Toto tvrzení je platné převážně pro dobu před světovou finanční krizí, ale následně také pro pokrizovou dobu, kdy nově nastupující mocnosti začaly opět růst, kdežto Západ se stále potýkal s úpadkem. Po zotavení tradičních ekonomik se tzv. krizový kapitál opět přesunul na Západ, ale objemy FDI proudící

⁶⁹ TREASURY. *State of BRICS Economies*. [online]

⁷⁰ CHAULIA, Sreeram. *BRICS summit is an occasion to consolidate past progress*. [online]

⁷¹ TREASURY. *State of BRICS Economies*. [online]

⁷² ANKIT, Panda. *BRICS Announce New Development Bank*. [online]

⁷³ TREASURY. *State of BRICS Economies*. [online]

do BRICS a dalších rozvojových zemí stále znamenají impulz pro tamní ekonomiky. Návrat toků zpět do rozvinutých ekonomik zaznamenal i UNCTAD ve zprávě o světových investicích. Rozvinuté ekonomiky si připsaly 84% nárůst příchozích FDI. Naproti tomu rozvojové země pouze 9%. Pomalejší růst investic do zemí rozvojového světa byl způsoben a) zpomalením růstu HDP v nedůležitějších rozvojových ekonomikách a b) poklesem cen komodit na světových trzích.⁷⁴ V roce 2015 se celkový objem FDI zvedl o 38 % oproti předchozímu roku a obecně FDI výrazně pomohly k překonání finanční krize. Rozvojová Asie zahrnující Indii i Čínu, je světovým příjemcem FDI číslo jedna. Mezi top 10 destinacemi pro toky přímých zahraničních investic je vedle Číny a Indie také Brazílie. Země BRICS jsou příjemci bezmála třetiny všech toků FDI na světě. V roce 2015 nicméně klesl příjem FDI skupiny BRICS o 6 %. Tento pokles je úzce spjat se zpomalením a recesí Ruska a Brazílie. V ruském případě je na vině také omezení přístupu k zahraničnímu kapitálu jako odezva na jeho vnější politiku. U Brazílie již několikrát zmiňovaná vnitřní krize. Přes pokles BRICS jako celku, čínské a indické toky přímých zahraničních investic vzrostly.⁷⁵ Naopak největším investorem se stala v roce 2015 Evropa. Za jednotlivé státy vévodí žebříčku Spojené státy americké. I země BRICS se ihned od počátků své existence jako uskupení – především Čína – stávají velkými věřiteli Západu a do jisté míry si ho zavazují a „odsuzují ho“ k závislosti na penězích rozvíjejícího se světa. Čína je třetím největším poskytovatelem FDI a v top 20 roku 2015 je na 17. místě také Ruská federace. V roce 2015 ale zaznamenaly FDI toky ze zemí BRICS a dalších EMDC (Emerging Markets and Developing Countries) úbytek. Důvodem je pokles tržní poptávky, propad cen základních exportních komodit a depreciační národních měn.⁷⁶

Přestože je tvrzeno, že se jedná o obchodní asociaci, lze očekávat, že se skupina BRICS bude chtít integrovat i na poli geopolitických otázek, ne pouze hospodářských. Napovídají tomu i pravidelná roční setkání zástupců zemí na úrovni předsedů vlád a lídrů zemí. Ve skutečnosti má uskupení BRICS ambice stát se protiváhou organizaci G7.

Důkazem prohlubující se spolupráce uvnitř asociace a tendenci být konkurencí Západu je také Nová rozvojová banka (NDB – New Development Bank) ustanovená v roce 2014 na summitu vládních představitelů zemí BRICS v brazilské Fortaleze. Je multilaterální bankou

⁷⁴ UNITED NATIONS. *World Investment Report 2016*, str. 5

⁷⁵ Tamtéž, str. 12

⁷⁶ Tamtéž, str. 6

spravovanou Brazílií, Ruskem, Indií, Čínou a JAR se sídlem v čínské Šanghaji. Vznikla jako alternativa k monopolistické západně orientované Světové bance. Zemím BRICS se nelíbily přísné podmínky, díky kterým měly rozvíjející se a rozvojové země ztížený přístup k finančním prostředkům. Jako základní kapitál vložila každá z pěti zemí 10 miliard USD, do budoucna by měl vzniknout ještě rezervní fond o objemu 100 miliard USD na půjčky v případě finančních krizí. Banka bude zdrojem financování rozvojových infrastrukturálních projektů a věřitelem rozvojových zemí, tedy nejedná se o soukromou banku členů BRICS. NDB má za úkol podporovat jak veřejné, tak soukromé projekty pomocí půjček, záruk, kapitálové spoluúčasti a dalších finančních nástrojů. Unikem NDB je, že půjčky poskytuje rozvojovým státům v jejich vlastních měnách, a ne v amerických dolarech, jak je tomu v případě Světové banky. Banka má za cíl „nabourat“ světový finanční systém postavený pouze na jedné měně, což vnímají státy BRICS za vysoce rizikové. Státy BRICS chtějí posilovat internacionalizaci vlastních měn (převážně čínského juanu a ruského rublu) a vytvořit tak protiváhu k americkému dolaru jako obchodní měně. Navíc banka spolupracuje s mezinárodními organizacemi a dalšími finančními subjekty a poskytuje technickou asistenci podporovaným projektům.⁷⁷ New Development Bank je typickým příkladem takzvané spolupráce Jih-Jih. (Více o spolupráci Jih-Jih například v kapitole 5.2.1.)

Vedle NDB založila skupina BRICS v roce 2014 také konkurenční instituci k MMF, a sice Contingent Reserve Arrangement (CRA). Contingent Reserve Arrangement je nástroj poskytující ochranu před globálními tlaky na likviditu. Je to nástroj, který chrání národní měny členských států před vlivem globálních finančních otřesů. Rusko a Čína disponují tak obrovskými peněžními rezervami, že by se samy mohly stát věřiteli zemí namísto MMF. MMF má podle BRICS nedostatečné rezervy a v případě potřeby není schopen plnit funkci záchranné sítě. Pro rozvojový svět bude tuto funkci plnit CRA. CRA patří vedle NDB k projektům rozvíjející jiho-jihní spolupráci.⁷⁸

3.1 Summity BRICS

Integrační cesta, po které se BRICS vydal naznačuje, že se již více nejedná pouze o ekonomicky silnou skupinu s jedinou společnou charakteristikou – rychle rostoucí ekonomikou. Uskupení projevuje mnohem hlubší potenciál rozvoje. Jedná se o elitní klub,

⁷⁷ NDB. *NDB for BRICS*. [online]

⁷⁸ Tamtéž

jehož hlas je na mezinárodní scéně čím dál tím víc slyšet a bude ještě hlasitější. Uspořádání světa se změnilo a již mu nevládnou pouze rozvinuté západní státy. Otěže stále výrazněji přebírají asijské tygři, africké lvi, a právě státy ze skupiny BRICS.

Tato kapitola se věnuje každoročně pořádaným setkáním vrchních představitelů všech pěti mocností ze skupiny BRICS a klíčovými body programů, kterými se země chtějí prezentovat, a prostřednictvím kterých chtějí ovlivňovat světové dění. Na summitech BRICS se určuje směr vývoje rozvojového světa, rozhoduje se o tématech s celosvětovým dopadem a tvoří se společná zahraniční politika národů BRICS vůči západnímu světu. A samozřejmě i třetímu světu. Místo konání se pravidelně střídá společně s předsednictvím. Úplně první setkání zástupců států BRIC proběhlo v září 2006 v New Yorku během Valného shromáždění OSN. Při prvním politickém dialogu se setkali ministři zahraničí jednotlivých států a od té doby se sešli ještě čtyřikrát. Při jejich setkání v květnu 2008 v Jekatěrinburgu přijali společné prohlášení o jednotném přístupu k zásadním otázkám mezinárodní agendy. Další důležité setkání, tentokrát na úrovni hlav států, proběhlo v červenci 2008 v Japonsku. Jednalo se o krátký meeting během summitu G8, na kterém se státy BRIC dohodly na pravidelném organizování vlastních plnohodnotných summitů. V listopadu 2009 bylo ministry financí podepsáno další společné prohlášení reflektující jednotný názor na světové finanční problémy a na cesty k překonání globální finanční krize. První summit se konal v roce 2009 v ruském Jekatěrinburgu. Od té doby si pořadatelství státy pravidelně střídají. Vedle projednání společných témat a zhodnocení pokroku v uplynulém roce se také stanoví priority a cíle pro další období. Zatím poslední summit proběhl v indickém Goa v roce 2016. Summit 2017 proběhne v září v Xiamenu, v Číně.

3.1.1 1. BRIC summit – Jekatěrinburg, Rusko; červen 2009

V červnu roku 2009 se v ruském Jekatěrinburgu uskutečnil první oficiální summit BRIC. Stalo se tak v době, kdy svět čelil finanční a hospodářské krizi a bylo zapotřebí sjednotit snahy o překonání krize s mezinárodním společenstvím. Všechny čtyři země se staly pro restart globálního finančního trhu a znovunastavení peněžních systémů klíčovými partnery. Skupina se chce stát hlavním faktorem multilaterální diplomacie a zásadně přispět k podpoře rozvoje multipolárního a

kolektivního vedení ze strany dosavadních světových lídrů.⁷⁹ Na summitu bylo sepsáno společné prohlášení (joint statement) o 16 bodech, ze kterých vyplývá, co bylo mezi lídry zemí diskutováno. Například⁸⁰:

Bod 2: Nutnost okamžité implementace kroků a opatření přijatých na summitu G20 pro boj s finanční krizí.

Bod 3: Rozvíjející se země musí mít silnější hlas v mezinárodních finančních institucích, které potřebují reformu odpovídající vývoji trhu. Dále je zapotřebí diversifikovanější a stabilní mezinárodní měnový systém.

Bod 6: Nejtvrději krize zasáhla nejchudší země. Rozvinuté země by se měly snažit o zmírnění následků krize v těchto zemích. Také by se měly zasadit o dodržení stanovených Rozvojových cílů tisíciletí.

Bod 8: BRIC je za posílení spolupráce na poli energetiky, zajištění stabilních dodávek, diverzifikace zdrojů, budování nové a udržitelné energetické infrastruktury a využívání obnovitelných zdrojů energie.

Bod 12: Podpora demokratičtějšího a multipolárního světa postaveného na pravidlech mezinárodního zákona, rovnosti, spolupráci a sdíleného rozhodování.

Bod 14: Vyjádření silného zapojení do multilaterální diplomacie Organizace spojených národů, která hraje hlavní roli v řešení globálních změn, výzev a hrozeb. Je zapotřebí efektivnější rozhodovací proces a Indie a Brazílie by měli mít významnější úlohu v OSN.

Bod 15: Skupina BRIC neslouží pouze emerging zemím a rozvojovým státům, ale vytváří harmonický svět žijící v míru a ve společné prosperitě.

3.1.2 2. BRIC summit – Brasilia, Brazílie; duben 2010

Na podruhé se BRIC k diskuzi nad hlavními mezinárodními tématy a o prohloubení spolupráce a koordinace sešel v Brazílii. Z brazilského summitu vzešlo společné prohlášení o 33 bodech a řešila se témata jako zahraniční obchod, zemědělství, boj proti chudobě, klimatické změny,

⁷⁹ PRESIDENT OF RUSSIA. First BRIC summit. Yekaterinburg, June 2009. [online]

⁸⁰ BRIC LEADERS. *Joint Statement of the BRIC Countries Leaders*. [online]

terorismus nebo Haiti. Hlavním tématem ale zůstala světová hospodářská krize, snahy o její překlenutí a potřeba multipolárního uspořádání světa. Příklady z prohlášení⁸¹:

Bod 3: Obhajoba potřeby skupiny G20 vytvořit koherentní pokrizovou strategii.

Bod 6: Ekonomická situace se od roku 2009 zlepšila, ale stále není na úrovni před krizí. V obnovení ekonomického růstu hrají nové mocnosti a rozvojové země významnou roli. Je třeba zajišťovat prostřednictvím národních politik silný, vyrovnaný a udržitelný růst.

Bod 10: Nutnost reformace finančního systému, aby byl odolnější vůči budoucím otřesům a nutnost diverzifikace mezinárodního měnového systému.

Bod 11: BRIC usiluje o reformu brettonwoodského systému, lepší kontrolu nad deficity Světové banky a MMF, silnější volební hlas pro ekonomicky rychle rostoucí země a rozvojové země v závislosti na jejich postavení na globálním trhu, transparentnější a rovné příležitosti pro dosažení do vedoucích pozic finančních institucí.

Bod 14: Důležitost multilaterálního obchodování, následování principů WTO, odstranění obchodních bariér a protekcionistických opatření a silná podpora přijetí Ruska do Světové obchodní organizace.

Bod 15: Snaha mezinárodního společenství bojovat proti chudobě, podpořit finančně a technologicky především nejméně rozvinuté země světa (LDC), malé ostrovní země a africké státy a zajistit jim udržitelnou sociální bezpečnost a rozvoj pracovního trhu se zvláštními opatřeními pro znevýhodněné skupiny.

Bod 22: Je třeba ctít Kjótský protokol, který poskytuje rámec pro mezinárodní vyjednávání na téma klimatické změny. Výstupy z dalších meetingů nad tímto tématem by měly být konkrétnější, naléhavější a efektivnější.

Bod 23: Boj proti terorismu a odsouzení terorismu ve všech jeho formách. Nutnost uzavřít v rámci Valného shromáždění OSN Všeobecnou úmluvu o mezinárodním terorismu a její podepsání všemi členy.

Bod 26: Zapojení do humanitárních akcí na pomoc zemětřesením zasaženého Haiti a příspěvím k sestavení Akčního plánu pro Národní obnovu a rozvoj Haiti.

⁸¹ BRIC LEADERS. *2nd BRIC Summit – Joint Statement*. [online]

Zajímavé je, že ve společném prohlášení ze 2. summitu BRIC se vůbec nepíše o připojení JAR ke společenství.

3.1.3 3. BRICS summit – Sanya, Čína; duben 2011

Třetího summitu se již jako oficiální člen účastnil také zástupce afrického kontinentu – Jihoafrická republika. Ze summitu, nyní již pětičlenného společenství, na téma „Obsáhlá vize, sdílená prosperita“ vzešlo 32bodové společné prohlášení, které navázalo na problémy řešené v předešlých dvou letech, ale také přineslo nová témata – například⁸²:

Bod 6: Na poli ekonomiky, financí a rozvoje platí BRICS za hlavní platformu pro dialog a kooperaci. Kooperace v rámci BRICS bude posilována, a navíc bude navázána také spolupráce s dalšími, převážně emerging a rozvojovými státy.

Bod 8: BRICS vyjadřuje silné zapojení v multilaterální diplomacii vedené OSN. Nicméně OSN včetně Rady bezpečnosti potřebuje reformu a hlubší zapojení rozvíjejících se a rozvojových zemí do mezinárodních vztahů. Především Brazílie, Indie a JAR by měly hrát významnější roli.

Bod 9: Všechny členské státy BRICS by měly mít své místo v Radě bezpečnosti OSN pro lepší efektivitu řešení konfliktů na Blízkém východě a v severní a v západní Africe. BRICS volá po respektování národní suverenity, nezávislosti a teritoriální integrity a vyhýbání se užívání síly vůči jiným státům.

Bod 15: Volání po rychlém zavedení kroků na restrukturalizaci MMF, které byly odsouhlaseny na summitu G20. Struktura vedení by měla lépe reflektovat dění ve světové ekonomice a vzrůstající sílu rozvíjejících se a rozvojových zemí.

Bod 17: Výrazná volatilita v cenách komodit, převážně potravin a energií, představuje nové riziko pro vzpamatovávající se ekonomiku. Je třeba společně budovat větší výrobní kapacity, vyvážit poptávku a nabídku a podpořit rozvojové země financováním a technologiemi. BRICS budou spolupracovat na zajištění potravinové bezpečnosti.

⁸² BRICS LEADERS. *3rd BRIC Summit – Sanya Declaration*. [online]

Bod 20: Jednou z největších výzev současného světa je akcelerace růstu nejchudších rozvojových zemí a dosažení Rozvojových cílů milénia (Millennium Development Goals – MDG).

Bod 25: BRICS podporuje infrastrukturální rozvoj Afriky a její industrializaci prostřednictvím Nového partnerství pro rozvoj Afriky (New Partnership for Africa's Development – NEPAD).

Bod 28: Podpora vědy, technologií, inovací a mírového využití vesmíru.

Bod 30: Upřímná soustrast Japonsku za jeho ztráty, které utrpělo při výbuchu jaderné elektrárny Fukušima.

3.1.4 4. BRICS summit – Nové Dillí, Indie; březen 2012

Čtvrtý summit byl věnován tématu „Partnerství BRICS pro globální stabilitu, bezpečnost a prosperitu“ a diskutovalo se o ekonomickém růstu, mezinárodní bezpečnosti, urbanizaci, ohrožené biodiverzitě a posílení reprezentativnosti a legitimnosti mezinárodních institucí. Níže příklady ze společného prohlášení obsahujícího tentokrát 50 bodů⁸³:

Bod 2: Mimo jiné – BRICS pohlíží na situaci na Blízkém východě a v severní Africe s rostoucím znepokojením.

Bod 5: Znepokojení nad ekonomickou situací. BRICS se vrátil po krizi relativně rychle, ale ostatní trhy jsou nestabilní – především euro zóna. Zásahy centrální banky vytváří nejisté prostředí pro globální růst a mají negativní dopad i na emerging trhy.

Bod 11: V současné ekonomické situaci je nutné posílit tok rozvojových peněz do emerging a rozvojových států. BRICS proto vyzývá Světovou banku, aby kladla větší důraz na mobilizaci zdrojů, a aby uspokojila poptávku a potřebu rozvojových peněz snižováním nákladů na poskytnutí úvěru a přijetím inovativních úvěrových nástrojů.

Bod 12: BRICS podporuje kandidáty na post prezidenta SB z rozvojového světa. Prezident by měl být vybírán v otevřeném hlasování založeném na zásluhách. Nové vedení se musí

⁸³ BRICS LEADERS. *4th BRICS Summit – Delhi Declaration*. [online]

zavázat k transformaci Banky na multilaterální instituci, která hájí zájmy skutečně všech jejích členů, a jejíž struktura vedení odpovídá současné politické a ekonomické realitě. Banka se musí změnit z instituce, která v podstatě zprostředkovává spolupráci Sever-Jih, na instituci, která podporuje rovná partnerství mezi všemi zeměmi jako způsob vypořádání se s otázkami rozvoje a překonání zastaralé dichotomie plátce-příjemce.

Bod 13: Zvážili jsme založení nové rozvojové banky na mobilizaci zdrojů na infrastrukturální projekty a udržitelný rozvoj v zemích BRICS a dalších rychle se rozvíjejících a rozvojových státech, abychom doplnili snahu o multilaterální a regionální finanční instituci pro globální růst a rozvoj. Pověřili jsme ministry financí ověřením proveditelnosti a životaschopnosti této iniciativy. Výsledky budou odprezentovány na dalším summitu.

Bod 28: Mezi největší výzvy dnešního světa pro řešení ekonomické prosperity, vymýcení chudoby a boji proti hladu a podvýživě patří nastartování růstu a udržitelný rozvoj společně s potravinovou a energetickou bezpečností. Důležité je vytvářet nová pracovní místa pro zvýšení životní úrovně lidí po celém světě. Udržitelný rozvoj je také klíčovým bodem naší agendy pro globální zotavení a investice do budoucího růstu. Tuto zodpovědnost dlužíme našim budoucím generacím.

Bod 42: Většina zemí BRICS čelí podobným výzvám veřejného zdraví, jako je všeobecný přístup ke zdravotní péči, přístup ke zdravotnickým technologiím včetně léčiv, zvyšující se náklady a rostoucí výskyt přenosných i nepřenositelných chorob. Rozhodli jsme, že setkání ministrů zdravotnictví, které se poprvé konalo v Pekingu v roce 2011, budou od nynějška institucionalizována s cílem řešit tyto společné výzvy co nejefektivnějším, nejspravedlivějším a udržitelným způsobem.

Bod 44: Problém rychlé urbanizace, kterému čelí všechny rozvojové země včetně těch našich, je multidimenzionální a přirozeně pokrývá rozmanitost vzájemně propojených dílčích problémů. Pověřili jsme naše příslušné autority koordinací úsilí a využitím osvědčených postupů a dostupných technologií, které mohou našim společností přinést smysluplné řešení. Oceňujeme první setkání Přátelství měst BRICS (BRICS Friendship Cities), které se konalo v Sanyi v Číně v roce 2011 a společně s Fórem urbanizace a městské infrastruktury (Urbanization and Urban Infrastructure Forum), druhým setkáním Přátelství

měst BRICS a Fórem pro spolupráci místních samospráv (Local Governments Cooperation Forum) budeme tento postup udržovat.

Bod 45: Vzhledem k naší rostoucí potřebě obnovitelných zdrojů energie, stejně tak jako energeticky úsporných technologií šetrných k životnímu prostředí, a k našim doplňujícím se silným stránkám v této oblasti, souhlasíme s výměnou znalostí, know-how, technologií a osvědčených postupů v této oblasti.

3.1.5 5. BRICS summit – Durban, JAR; březen 2013

Na tomto jihoafrickém summitu se řešila témata rezonující s africkými rozvojovými prioritami. Zastřešující téma „BRICS a Afrika: Partnerství pro rozvoj, integraci a industrializaci“ koresponduje s přístupem JAR k Africe jako celku a znázorňuje rostoucí úroveň spojení BRICS a Afriky.

Motto členství JAR v BRICS je „vstupní brána do Afriky“ a summit měl ukázat, jakým skutečným přínosem je jihoafrické členství pro Afriku.⁸⁴ Následuje výběr několika bodů ze společného prohlášení⁸⁵:

Bod 9: Report od ministrů financí ohledně proveditelnosti a udržitelnosti Nové rozvojové banky byl uspokojivý a země BRICS se dohodly, že založí Novou rozvojovou banku (New Development Bank – NDB).

Bod 10: Ministři financí zkoumali také konstrukci finanční záchranné sítě a možnost vytvoření Contingent Reserve Arrangement – CRA mezi státy BRICS. Dospěli k závěru, že založení samoobslužného měnového fondu rozvojových zemí by mělo pozitivní bezpečnostní dopad, pomohlo by zemím BRICS překonat krátkodobé tlaky na likviditu, poskytlo vzájemnou podporu a dále posílilo finanční stabilitu. Také by to přispělo k celkovému posílení globální finanční záchranné sítě a doplnilo již existující mezinárodní nástroje o další obrannou linii. Jsme toho názoru, že založení CRA s počátečním kapitálem 100 miliard amerických dolarů je proveditelné a žádoucí. Nařídili jsme ministrům financí a guvernérům centrálních bank, aby pokračovali v práci k jeho založení.

⁸⁴ MEMORY, Dube. *BRICS Summit 2013: Strategies for South Africa's Engagement*. [online]

⁸⁵ BRICS LEADERS. *5th BRICS Summit – eThekweni Declaration*. [online]

Bod 20: Opakujeme naše silné navázání na Organizaci spojených národů jako na nejpřednější multilaterální fórum pověřené přinášením naděje, míru, řádu a udržitelného rozvoje celému světu. Spojené národy využívají univerzálního členství a jsou ve středu globální správy a multilateralismu. V této souvislosti znovu potvrzujeme nutnost komplexní reformy OSN, včetně Rady bezpečnosti. OSN musí být více reprezentativní, efektivní a účinnější tak, aby mohlo lépe reagovat na globální výzvy. Čína a Rusko znovu připomínají důležitost Brazílie, Indie a Jižní Afriky v mezinárodních vztazích a podporují jejich snahu mít v OSN důležitější status.

Bod 24: Chválíme snahy mezinárodního společenství a potvrzujeme ústřední roli Africké unie a její Mírové a bezpečnostní rady v řešení konfliktů v Africe. Vyzýváme Radu bezpečnosti OSN ke zlepšení spolupráce s Africkou unií a Mírovou a bezpečnostní radou. Vyjadřujeme naše hluboké znepokojení s nestabilitou přicházející ze severní Afriky, převážně ze Sahelu a Guinejského zálivu. Nadále jsme znepokojeni zhoršujícími se humanitárními podmínkami v některých zemích.

Bod 27: Vítáme přijetí Palestiny jako státu se statutem „pozorovatel“ pro zasedání Valného shromáždění OSN. Jsme znepokojeni malým posunem v zajištění míru na Blízkém východě a vyzýváme mezinárodní společenství k asistenci oběma státům – Izraeli i Palestině – k vytvoření dvou států existujících vedle sebe v míru s mezinárodně uznanými hranicemi, které zde byly 4. června 1967.

Bod 34: Uznáváme rozhodující pozitivní roli online připojení na podněcování ekonomického, sociálního a kulturního rozvoje. Věříme, že je důležité zapojit se a podílet se na bezpečném, mírovém a otevřeném kyberprostoru a zdůrazňujeme, že bezpečnost užívání informačních a komunikačních technologií prostřednictvím všeobecně uznávaných norem a postupů, je prvořadá prioritou.

3.1.6 6. BRICS summit – Fortaleza, Brazílie; červenec 2014

Brazilský summit přivádí uskupení BRICS do druhého kola summitů. Za předešlých pět let se zájem o země BRICS zvětšoval a rostla také jeho role na mezinárodní scéně. Stále rozšiřuje svoje portfolio záběru a s druhou periodou se chce BRICS více soustředit na udržitelný rozvoj a inkluzi nerovností mezi státy. Tématem diskuze na šestém summitu je „Inkluzivní růst: Udržitelná řešení“ (Inclusive Growth: Sustainable Solutions). Tento

summit se zapsal do historie jako ten, kde byla založena Nová rozvojová banka CRA. Tím se zvýšila schopnost rozvojového světa sdílet strategické zájmy a dosahovat svých rozvojových cílů. Opět následuje výběr nejdůležitějších bodů ze společného prohlášení⁸⁶:

Bod 11: BRICS, stejně jako další rychle se rozvíjející ekonomiky a rozvojové země (Emerging markets and developing countries – EMDC), dále řeší omezení ve financování nedostatečné infrastruktury a potřeb udržitelného rozvoje. Proto s potěšením oznamujeme založení Nové rozvojové banky (New Development Bank – NDB) se závazkem mobilizovat finanční prostředky na infrastrukturu a projekty pro udržitelný rozvoj v zemích BRICS a dalších EMDC.

Bod 13: S potěšením oznamujeme podepsání dohody o založení Contingent Reserve Arrangement – CRA. CRA bude mít pozitivní preventivní účinek, pomůže zemím překonat krátkodobé tlaky na likviditu, podpoří další spolupráci BRICS, posílí globální finanční záchrannou síť a doplní existující mezinárodní dohody.

Bod 14: Vítáme také podpis Memoranda o dohodě na spolupráci mezi BRICS Export Credit (exportní úvěrová agentura) a Guarantees Agencies (záruční agentury), které podpoří prostředí pro rostoucí obchodní příležitosti mezi našimi národy.

Bod 20: Zavázali jsme se k prohlubování a zkvalitňování naší ekonomické spolupráce. Potvrzujeme důležitost vytvoření mapy pro vnitřní ekonomickou spolupráci BRICS. Do příštího summitu proto necháváme zhodnotit dokumenty „Strategie pro ekonomickou spolupráci BRICS“ (BRICS Economic Cooperation Strategy) a „Rámec pro užší ekonomické partnerství BRICS“ (Framework of BRICS Closer Economic Partnership).

Bod 42: Vnímáme, že mír, bezpečnost a rozvoj jsou úzce propojeny a znovu potvrzujeme, že Afghánistán potřebuje čas, rozvojovou pomoc a spolupráci, zvýhodněný přístup na světové trhy a zahraniční investice k dosažení trvalého míru a stability. Podporujeme přítomnost mezinárodních společenství v Afghánistánu během transformačního období 2015–2024. (...)

Bod 44: Vyjadřujeme naše hluboké znepokojení nad situací na Ukrajině. Voláme po rozsáhlém dialogu, deeskalaci konfliktu a po sebekázni všech zúčastněných aktérů se snahou

⁸⁶ BRICS LEADERS. *6th BRICS Summit – Fortaleza Declaration*. [online]

nalézt mírové politické řešení v plném souladu s Chartou OSN a všeobecně uznávanými lidskými právy a základními svobodami.

Bod 61: Zavazujeme se k podpoře zemědělské spolupráce a výměně informací týkající se strategií pro zajištění přístupu k potravinám nejzranitelnějším skupinám obyvatelstva, snížení negativního dopadu klimatických změn na potravinovou bezpečnost a adaptace zemědělství na změny klimatu. S radostí připomínáme rozhodnutí Valného shromáždění OSN vyhlásit rok 2014 Mezinárodním rokem rodinného zemědělství.

Bod 68: Vítáme založení platformy pro sdílení a výměnu informací (BRICS Information Sharing and Exchange Platform), která usnadní obchodní a investiční spolupráci.

3.1.7 7. BRICS summit – Ufa, Rusko; červenec 2015

Ruský summit nesl téma „Partnerství BRICS – mocný faktor globálního rozvoje“. Hlavy pěti států diskutovaly o dalším posilování vnitřní spolupráce a o mezinárodních a regionálních

problémech, které je třeba řešit. BRICS se více zaměří na sociální a humanitární pomoc. BRICS chce také zastávat silnější kolektivní roli v mezinárodních záležitostech. Na summitu byly také diskutovány cíle a nástroje NDB založené na předešlém summitu a uvedené v platnost právě v Ufě. Následuje výčet nejzajímavějších výstupů ze sedmého summitu BRICS⁸⁷:

Bod 11: Globální oživení pokračuje, i když růst zůstává slabý, se značnými rozdíly napříč zeměmi a regiony. V tomto kontextu jsou EMDC stále hlavními tahouny globálního růstu. Strukturální reformy, vnitřní uspořádání a podpora inovací jsou důležité pro udržitelný rozvoj a poskytují silný a stálý přínos světové ekonomice. Zaznamenali jsme zlepšující se vyhlídky na růst v některých klíčových tradičních ekonomikách, nicméně rizika pro globální ekonomiku trvají. Tato rizika (nebo výzvy – challenges) jsou navázána na vysokou míru zadluženosti, nezaměstnanost, chudobu a nerovnosti, utlumené investice a obchod, záporné reálné úrokové sazby a na dlouhotrvající nízkou inflaci ve vyspělých ekonomikách. Zůstáváme znepokojeni nekonvenčními monetárními politikami vyspělých ekonomik a

⁸⁷ BRICS LEADERS. *7th BRICS Summit – Ufa Declaration*. [online]

jejich dopady, které by mohly narušit volatilitu směnných kurzů, cen aktiv a kapitálových toků. Apelujeme na hlavní ekonomiky, aby posílily jejich politický dialog a koordinaci v rámci skupiny G20 ke snížení těchto rizik.

Bod 17: „Strategie pro ekonomické partnerství BRICS (Strategy for BRICS Economic Partnership), které jsme dnes přijali, bude klíčovým návodem pro rozšiřování obchodu a investic, výroby a zpracování nerostů, energie, zemědělské spolupráce, vědy, technologií a inovací, finanční spolupráce a konektivity a ICT spolupráce mezi našimi zeměmi. Zdůrazňujeme důležitost rolí Nové rozvojové banky, Mechanismu mezibankovní spolupráce zemí BRICS (BRICS Interbank Cooperation Mechanism), Obchodní rady BRICS (BRICS Business Council), Obchodního fóra BRICS (BRICS Business Forum) a Think tanks rady BRICS (BRICS Think Tanks Council)⁸⁸ pro zavedení Strategie.

Bod 24: Potvrzujeme potenciál užití našich národních měn v transakcích uskutečněných mezi zeměmi BRICS. Požádali jsme příslušné orgány, aby dále diskutovaly možnost širšího využití našich měn ve vzájemném obchodě.

Bod 29: Jsme přesvědčeni, že korupce je globálním problémem, který podkopává právní řády států, negativně ovlivňuje jejich udržitelný rozvoj a může vést k dalším formám zločinu. Jsme si jistí, že mezinárodní spolupráce hraje stěžejní roli v boji proti korupci a v prevenci korupčního jednání. V tomto kontextu jsme se rozhodli vytvořit pracovní skupinu pro anti-korupční spolupráci (BRICS Working Group on Anti-Corruption Cooperation).

Bod 52: Přiznáváme, že průmyslový rozvoj je základním zdrojem růstu zemí BRICS, které mají dostatek přírodního bohatství a významné pracovní, technické a intelektuální kapacity. Rostoucí výroba a vývoz zboží s vysokou přidanou hodnotou pomůže zemím BRICS pozvednout jejich národní ekonomiky, přispěje k jejich zapojení do globálních hodnotových řetězců a zvýší jejich konkurenceschopnost.

Bod 66: Vyzýváme všechny strany, aby se zapojily do dialogu s cílem přijmout ambiciózní a efektivní strategii pro mobilitu zdrojů na udržitelný rozvoj. Oficiální rozvojová pomoc (Official Development Assistance) hraje důležitou roli ve financování rozvoje. Vyzýváme všechny rozvinuté země k dodržení všech jejich závazků. Je třeba mobilizovat prostředky z různých zdrojů a efektivně jimi podpořit rozvojové země v jejich snaze dosáhnout

⁸⁸ Think tank znamená skupina odborníků na určité téma.

udržitelého rozvoje. Zavazujeme se k dalšímu posilování a podporování spolupráce Jih-Jih, přičemž zdůrazňujeme, že spolupráce Jih-Jih nenahrazuje, ale doplňuje spolupráci Sever-Jih, která je i nadále největším zdrojem mezinárodní rozvojové spolupráce.

Bod 69: Uznáváme důležitost monitorování globálních trendů v energetice, včetně vytváření prognóz týkajících se spotřeby energie. Je nutné formulovat doporučení ohledně vývoje trhu s energiemi a dbát na zajištění energetické bezpečnosti a hospodářského rozvoje. Vyzýváme naše příslušné instituce ke zvážení možnosti energetické spolupráce v rámci BRICS. S uvážením role energetického sektoru pro zajištění stabilního ekonomického rozvoje vítáme vyvážení zájmů spotřebitelů, výrobců a tranzitních zemí k vytvoření udržitelného a předvídatelného rozvoje trhu s energiemi. V květnu 2015 pořádáme první oficiální meeting o energetické efektivitě a těšíme se na rozvíjení spolupráce BRICS v této oblasti.

Bod 72: Vítáme snahy BRICS Business Forum a BRICS Business Council o posílení obchodních vztahů a podporu projektů a iniciativ mezi zeměmi BRICS. Bereme na vědomí doporučení Obchodní rady o zjednodušení procesu získávání víz pro obchodní cesty v rámci skupiny BRICS a žádáme naše relevantní instituce k další práci tímto směrem.

Bod 73: Think tanks rada (BRICS Think Tanks Council) bude i nadále pokračovat ve výzkumu dalších možností spolupráce a v aktivitách na její prohlubování. Bude se zabývat výzkumem zaměřeným na budoucnost, na sdílení znalostí a budování kapacit mezi zeměmi BRICS a na think-tank diskuze na společná témata.

3.1.8 8. BRICS summit – Goa, Indie; říjen 2016

Ústředním tématem indického summitu bylo „Building Responsive, Inclusive and Collective Solutions“. Téma, které je zajímavou slovní hříčkou, ve volném překladu znamená „Hledání vhodných a kolektivních řešení na míru“. Indie chce zaměřit své předsednictví na kontakt mezi národy BRICS, především mezi mladými lidmi a plánujete k tomu několik aktivit – například mistrovství světa ve fotbale kategorie U17, filmový festival atd. To vše při zachování kontinuity s předešlými summity a jejich výsledky. Níže opět vybrané pasáže ze společného prohlášení⁸⁹:

⁸⁹ BRICS LEADERS. *8th BRICS Summit – Goa Declaration*. [online]

Bod 4: S potěšením jsme zaznamenali první půjčku od Nové rozvojové banky, a to na projekty obnovitelné energie v zemích BRICS.

Bod 5: Uspořádáme summit lídrů zemí BRICS a zemí BIMTEC – Bangladéš, Bhútán, Indie, Myanmar, Nepál, Srí Lanka a Thajsko. Meeting bude příležitostí k obnovení přátelství mezi uskupeními a k vyhledání možností posílení obchodních vztahů a investiční spolupráce mezi BRICS a BIMTEC. Vždy za předpokladu následování společných cílů – míru, rozvoje, demokracie a prosperity.

Bod 24: Setkáváme se v době, kdy ekonomické zotavení světa pokračuje se zvýšenou odolností a se vznikem nových zdrojů růstu. Ačkoli růst je slabší, než se očekávalo, a s přetrvávajícími riziky pro globální ekonomiku. Toto se odráží v mnoha problémech jako je volatilita cen komodit, slabý mezinárodní obchod, vysoká míra soukromé i veřejné zadluženosti, nerovnosti a nedostatek ekonomického růstu v nejhudších oblastech světa. Přesto benefity růstu musí být sdíleny v duchu inkluze. Geopolitické konflikty, terorismus, uprchlická krize, neoprávněné finanční transakce a výsledek britského referenda dále způsobují nejistotu na světových trzích.

Bod 90: Vítáme rozhodnutí ministerstev životního prostředí sdílet technické znalosti v oblasti snižování emisí, omezování znečištění ovzduší a vody, v oblasti efektivního nakládání s odpady a udržitelného zachovávání přírodní rozmanitosti. Uvědomujeme si důležitost spolupráce zemí BRICS na projektech k ochraně životního prostředí včetně vývoje platformy pro sdílení technologií šetrných k životnímu prostředí.

Bod 94: Připomínáme závazky k zajištění genderové rovnosti a posílení postavení všech žen a dívek, jež jsou obsaženy v Agendě 2030. Uvědomujeme si, že ženy zaujímají zásadní roli jako činitelé rozvoje a uznáváme, že jejich rovná a inkluzivní účast a přínos jsou klíčové pro dosažení pokroku ve všech cílech udržitelného rozvoje. Zdůrazňujeme důležitost zvýšení odpovědnosti za plnění těchto závazků.

Bod 95: Vědomi si potenciálu a rozmanitosti mladé populace našich zemí, jejich potřeb a tužeb, vítáme výstup z BRICS summitu mládeže 2016, který vyjmenovává za důležité vzdělání, zaměstnanost, podnikání a získávání dovedností, aby mohli být mladí sociálně a ekonomicky úspěšní.

3.1.9 9. BRICS summit – Xiamen, Čína; září 2017

Devátý summit BRICS se teprve uskuteční, a to v čínském městě Xiamen v září 2017. Vzhledem k agendě, která plynule naváže na iniciativy nastavené v roce 2016 v Goa, bude tématem summitu „BRICS: Silnější partnerství pro světlejší budoucnost“. Klíčovým bodem bude prosazení studie na dokončení plánu o vytvoření nezávislé ratingové agentury, která bude více vyhovovat rozvojovým zemím požadující spravedlivé hodnocení. Diskutovat se bude také o dalším působení finančních institucí BRICS, o důležitosti globalizace a multilateralismu a o způsobu boje proti protekcionistickým politikám – například rozhodnutí amerického prezidenta Donalda Trumpa o odstoupení z mezinárodních organizací a od smluv. Vysoká pozornost bude také věnována klimatickým změnám a boji proti terorismu.⁹⁰

Již v únoru 2017 byly Čínou stanoveny čtyři hlavní cíle nadcházejícího summitu⁹¹:

1. Posílit solidaritu a součinnost členských států a zlepšit globální řízení.
2. Prohloubit pragmatickou spolupráci k dosažení vzájemného prospěchu.
3. Zvýšit výměny „lidé lidem“ a posílit podporu veřejnosti.
4. Posílit institucionální mechanismus a zlepšit platformu, na které stojí spolupráce zemí BRICS.

3.2 Shrnutí

Od prvního summitu v roce 2009 ušlo společenství BRICS dlouhou cestu. Na každém setkání si země společně stanovily další body zájmu, vytyčily nové cíle a globální výzvy, které je třeba řešit. Postupně více a více prohlubují svou integraci a spolupráci v různých socio-ekonomických oblastech.

Díky své síle, kterou si země BRICS dobře uvědomují, a díky vlivu, který se stále zvětšuje, mají tendenci a ambice stále více se zapojovat do světového dění a požadují pro sebe větší roli v mezinárodních organizacích a společenstvích. Nezakrývají, že bez jejich účasti vůbec není možné řešit globální výzvy jako je terorismus, organizovaný zločin, boj proti chudobě,

⁹⁰ THE BRICS POST. *China sets theme for BRICS 9th Summit*. [online]

⁹¹ THE BRICS POST. *China sets four goals for BRICS Summit*. [online]

ochrana životního prostředí, klimatické změny nebo potravinová a energetická bezpečnost. Transkontinentální dimenze integrace dodává jejich názoru hodnotu a důležitost.

Z každého Společného prohlášení vyplývá, že BRICS plně stojí za institucemi jako je OSN, WTO, Světová banka a Mezinárodní měnový fond, a že naprosto respektuje jejich klíčové role pro koordinaci globalizačního, mírového, růstového a inkluzivního procesu. Je také evidentní, že lídři nových mocností nejsou spokojeni s nastavenou strukturou řízení těchto světových organizací. Podle nich je struktura zastaralá, neflexibilní, málo demokratická a neschopná pružně reagovat na vývoj v globalizovaném světě. Navíc rozhodovací procesy jsou zdlouhavé, netransparentní a řešení často neodráží skutečné potřeby dotčených stran. V každém z Prohlášení se objevuje bod, který nabádá OSN k reformě Rady bezpečnosti tak, aby více refletovala aktuální rozložení sil ve světě a Čína a Rusko požadují zvýšení úrovně členství pro Brazílii, Indii a Jihoafrickou republiku. Každoročně řešeným tématem je také struktura vedení a řízení SB a MMF. BRICS považuje tyto dvě instituce za nekompetentní rozhodovat o světových financích, neboť nenaslouchá názoru rozvojového světa a při přerozdělování prostředků přistupuje k rozvojovým zemím s diskriminačními podmínkami. BRICS tak dlouho volal po nápravě, až se v roce 2014 rozhodl založit konkurenční instituce Novou rozvojovou banku a CRA. Mají doplnit a vyvážit monopolistické a prozápadní instituce a finančně podpořit další rychle se rozvíjející a rozvojové země.

Založením NDB a CRA získalo zaměření BRICS zcela novou dimenzi. Do této chvíle sledovalo uskupení převážně své vlastní společné zájmy a snažilo se prosadit na světové scéně jako uskupení pěti významných zemí. Od této události se však začíná BRICS více profilovat jako ochránce slabších. Propaguje spolupráci Jih-Jih a více než kdy dřív hájí zájmy rozvojového světa proti „nespravedlivému Západu“. BRICS založením těchto dvou nástrojů nastavuje nový měnový a finanční mezinárodní systém s jasně nastavenou strategií a silicím hlasem rozvíjejících se a rozvojových ekonomik, které jsou nyní významným přispěvatelem ke globálnímu růstu a k pokrizovému návratu zpět k prosperitě. BRICS nejenže rozvíjí ekonomickou a politickou spolupráci uvnitř skupiny, ale v rámci řešení aktuálních mezinárodních otázek je otevřený i spolupráci s dalšími rychle se rozvíjejícími a rozvojovými zeměmi, stejně jako s rozvinutými tržními ekonomikami a s mezinárodními a regionálními organizacemi.

Pochopitelně již od začátku se BRICS jasně vymezuje proti všem formám terorismu, odsuzuje jakékoli násilné počínání, narušování státní integrity a suverenity, potlačování základních lidských práv a svobod, nezákonné jednání a vyžaduje od každého státu vlastní přičinění k potlačování všech náznaků ilegální činnosti. Zároveň apeluje na větší důraz autorit při vymáhání dodržování závazků plynoucích z participace na globální scéně.

Za koordinátora všech podstatných aspektů dobrého žití – bezpečnost, zdraví, vzdělávání, potravinová a energetická bezpečnost, ochrana životního prostředí atd. – považují země BRICS OSN a jeho agentury. Bez výjimek se hlásí k závazkům, které vyplývají z rozhodnutí Spojených národů, podporují zavádění potřebných opatření a vyzývají ostatní členy OSN k plnění jejich závazků. Zároveň ale požadují od OSN větší akceschopnost, jak již bylo řečeno.

Z původně čistě obchodního uskupení zaměřeného na vlastní ekonomický růst se stala organizace světové úrovně a respektu řešící vnitřní spolupráci ve více než 30 oblastech. Jsou jimi například zemědělství, věda a technologie, kultura, vesmír, think tanks (expertní skupiny), správa internetu a bezpečnost, sociální blaho, duševní vlastnictví, zdraví, turismus a mnoho dalších.⁹² Na summitech jsou probírány také problémy korupce, pirátství, všechny ozbrojené konflikty, uprchlická krize, Brexit, protekcionistická obchodní opatření, volatilita cen, ICT atd. BRICS volí společný postoj a společný postup při řešení těchto výzev a apeluje na příslušné aktéry, aby plnili, k čemu se zavázali a zvýšili úsilí pro vyřešení nastalých situací.

Mezi klíčová hesla, na kterých BRICS staví svou agendu, patří multilaterální rozhodování, udržitelný rozvoj, inkluze, solidarita, rozvojová pomoc a multilaterální demokratické řízení.

⁹² GOVERNMENT OF BRAZIL. *BRICS*. [online]

4. Výzvy pro BRICS

Pro zachování objektivitu a uvedení všech informací uvádí kapitola Výzvy pro BRICS možná rizika a úskalí vzájemné integrace mezi Brazílií, Ruskem, Indií, Čínou a Jihoafrickou republikou ve vztahu ke zbytku světa. Bylo by nesprávné domnívat se, že integrace a spolupráce mezi těmito státy je zproštěna jakýchkoli problémů. Ačkoli na jednu stranu je geografický záběr skupiny BRICS pozitivem, jelikož vliv států BRICS tak dosahuje do celého světa, na druhou stranu je nesourodost integrovaného území zdrojem negativních faktorů spolupráce. Geografická poloha jednotlivých států přináší různé přírodní podmínky a možnosti, v každém státě nastává jiná geopolitická situace a každý stát sleduje jiné vlastní zájmy. Rozličné umístění zemí na světové mapě znamená také rozdílnou historii, kulturu, náboženství, politický, právní a morální systém a rozdílný způsob myšlení společnosti. Každá země má odlišný historický, ekonomický i demografický vývoj, což pro každou zemi znamená odlišný potenciál. Oproti tomu, co státy na počátku sdružilo dohromady, tedy míra ekonomického růstu a ekonomický potenciál, se jedná o nesourodost v dost zásadních tématech. Spolupráce BRICS je ale vnitřně nastavená tak, že domácí záležitosti si řeší každý členský stát sám a jako celek vystupují tam, kde je to žádoucí z hlediska jejich společného prospěchu nebo z hlediska zesílení hlasu rozvojového světa při vyjádření na globální téma. Skupina BRICS je tedy značně nehomogenní a při studii kapitol o postavení států BRICS vůči dvěma světovým regionům je třeba na to nezapomínat. To, co bude platit pro jednu zemi, pro další čtyři platit nemusí a naopak.

Dalším rizikem, které přináší geografické rozmístění států, je vývoj situace v dynamickém a ambiciózním regionu jižní, JV a východní Asie. Vedle sebe zde fungují dvě nově nastupující mocnosti světa – Čína a Indie – a je předmětem zkoumání a dohadů, jak se bude spolupráce mezi těmito dvěma obry vyvíjet. Je otázkou, jestli nebude prostor J, JV a V Asie pro dva takto ekonomicky silné hráče malý. Nehledě na to, že mezi státy jsou stále nedořešené spory o některá hraniční území. Je pravdou, že se rozhodně nejedná o dva tak odlišné ideologické postoje jako v případě USA a SSSR v době studené války, ale to nevyklučuje snahu jednoho ze států uzmout si pro sebe postavení regionálního hegemona. Do potenciálního sporu by se mohly státy BRICS dostat i například při ekonomickém „dobývání“ Afriky.

Další jednoznačné úskalí tkví v nerovnoměrném ekonomickém růstu. Státy spojil dohromady strmý ekonomický růst a vidina dalšího potenciálu. Všechny pět zemí se ale od roku 2001 výrazně změnilo a zůstává otázkou, kam bude směřovat spolupráce mezi zeměmi, které budou mít opačný trend růstu HDP, diametrálně odlišné problémy s demografickými změnami a rozdílný pohled na to, kterým směrem by se měly politicky vydat. Nakonec, nyní, v roce 2017, se bude muset na tuto otázku najít odpověď. V posledních cca sedmi letech se sklon linie zachycující růst zemí BRICS poněkud změnil. A jelikož se jedná o již zmíněné heterogenní prostředí, důvody změn jsou různé a byly zmíněny v kapitolách věnovaných každému ze států BRICS. Změna trendu v zemích nastala i přesto, že všechny do jedné se oproti zbytku světa poměrně rychle alespoň na krátký čas zotavily z mezinárodní finanční krize v letech 2008 a 2009, ale všechny země snad kromě Indie byly zasaženy v posledních dvou až pěti letech dalšími problémy a okolnostmi, které změnila vývoj daných zemí.

Nerovnoměrný růst není jen problémem skupiny BRICS, ale také jednotlivých zemí v rámci regionů. Zvětšující se disparity mezi obyvateli vyvíjí velký tlak na sociální systémy států, zhoršují náladu ve společnosti a existenciálně ohrožují stále velké procento lidí žijících pod hranicí chudoby. Zastavení většího a většího rozevírání sociálních nůžek je jednou z největších výzev států BRICS.

Dále, na rozdíl například od Evropské unie, která je relativně homogenním územím, řeší státy BRICS velmi rozdílné problémy, krize a výzvy. Jejich strategie růstu a koordinace různých aspektů rozvoje a integrace musí myslet na více faktorů, které ohrožují jednotlivé členy společenství. Nastavení společné politiky bude v některých oblastech velmi obtížné, možná dokonce nemožné. Ovšem BRICS, pravděpodobně v mnohem větší míře než například právě zmíněná EU, ctí zachování státní suverenity a ponechává svým členům větší rozhodovací prostor a více kompetencí. Ačkoli se spolupráce BRICS každým summitem prohlubuje a země reagují na nastalé situace ve světě, nemají ambice stát se politickou integrační skupinou. Zůstává ale otázkou, jak se státy vypořádají s případnou situací vyžadující jednotný politický názor nebo se situací, kdy se jeden ze států BRICS ocitne v roli účastníka nebo dokonce iniciátora konfliktu. Jako rizikové se nabízí například válečný konflikt v Sýrii, zvyšování vlivu v Africe, nakládání s přírodními zdroji, měnové politiky, spolupráce se západními zeměmi, územní spory atd.

Výzvou pro země BRICS je také jejich vlastní vymezení se proti rozvinutým ekonomikám. V NDB, CRA nebo v přelivech kapitálových a investičních toků je viditelná snaha oprostit se od závislosti na západních penězích, trzích, importech a pomoci a být více soběstační. Rozvoj spolupráce Jih-Jih by i přes snahu zabránit tomu, mohl ohrozit spolupráci Sever-Jih a ochotu bohatých států poskytovat rozvojovou pomoc. Státy BRICS musí zvážit, do jaké míry je jejich závislost nezbytná a do jaké zbytná. Zájmem celého rozvojového světa musí být udržet na sobě pozornost rozvinutých ekonomik, voličské základny a tím i politických elit.

Dílčím cílem ke snižování závislosti je také již započatý proces restrukturalizace tvorby HDP od zemědělství, přes zpracovatelský po výrobní průmysl až ke službám. Podíl zemědělství se sice snižuje, ale podíl výrobního průmyslu roste pomalu. Státy BRICS a rozvojové státy obecně jsou závislé na exportu nezpracovaných surovin bez větší přidané hodnoty – paliv, rud, zemědělských plodin a potravin. Snahou musí být zvětšovat podíl zpracované produkce s vysokou přidanou hodnotou na zahraničním obchodě.

Nezbytností je také zajistit produkci trvajícím konkurenceschopnost na světových trzích. Místní politiky a podpůrná opatření BRICS společně s nízkými výrobními náklady v těchto zemích dovolily především čínskému zboží ovládnout evropský a americký trh. To by se ale se sílící střední třídou a zvyšujícími se životními standardy mohlo změnit. Čína již nyní registruje sníženou zahraniční poptávku po její zdražené produkci, kterou se snaží řešit přeorientováním výroby a exportů na domácí trh a podporuje vnitřní spotřebitelské chování. Tady ale začínají problémy se zahraniční poptávku také po produkci Brazílie a JAR, pro které je Čína exportním trhem číslo jedna. S konkurenceschopností produkce se potýká i Rusko, které kvůli snižující se produktivitě práce a kapitálu není schopno plnit některé standardy a dovážet zboží na zahraniční trhy. Globalizace umožňuje zapojit se na světové trhy dalším a dalším rychle rostoucím ekonomikám a globální konkurence se stává skutečnou výzvou a zároveň rizikem pro státy BRICS.

Mimo tyto výzvy, které zatím drží bránu elitní skupiny rozvinutých ekonomik před zeměmi BRICS uzamčenou, je třeba systematicky pracovat také na dalších všeobecných problémech rozvojového světa. Jsou jimi nedostatečná a nekvalitní infrastruktura jak občanské vybavenosti, tak podmínky pro obchod a podnikání, vzdělanost pracovní síly a udržení kvalifikovaných odborníků v zemi, nízké investice do znalostní ekonomiky, chudoba a

rostoucí socio-ekonomická propast mezi vrstvami obyvatel i mezi státy, diverzifikace obchodovatelných komodit, zajištění demokratického, svobodného a nekorupčního prostředí a všeobecné zvyšování životní úrovně.

5. Vztahy mezi BRICS a rozvinutými a rychle se rozvíjejícími zeměmi

V této kapitole je rozpracována klíčová náplň celé práce. Předmětem zkoumání jsou vztahy v ekonomickém postavení zemí skupiny BRICS vůči dvěma světovým regionům, přičemž bude poukázáno na zásadní změny vnímání těchto zemí. Na základě poznatků bude zhodnocen minulý a současný vývoj jak zemí samotných, tak jejich postavení v rámci globalizovaného světa. Vzhledem k nehomogenosti států BRICS, ať už z ekonomického, politického nebo geografického pohledu, je třeba zohledňovat výstupy hodnocení, jelikož ne všechny se dají unifikovat pro všechny členské státy.

Obecně se dá říci, že BRICS jako celek bojuje za práva a rovné příležitosti rozvojového světa, usilovně hledá odbyt pro svou produkci a z tohoto důvodu se snaží obsadit trhy převážně v Africe a Jižní Americe, chce být rovným partnerem Západu při rozhodování o směřování globalizace a kooperace mezi národy, a přitom řeší rozvojové problémy na svém území.

Prvním krokem ke zhodnocení vztahů mezi regiony musí být vymezení těchto regionů. Zvoleny byly regiony dva, vůči kterým bude postavení zemí BRICS zkoumáno.

Vymezení regionů

Dva světové regiony byly pro účely práce vytvořeny na základě rozdělení zemí světa podle jejich ekonomického rozvoje. Nejedná se tedy o geografické faktory, ale o ekonomické, které vymezily regiony pro komparaci s postavením zemí BRICS. Každá z předních světových institucí má svou vlastní definici pro členění států světa na rozvinuté a rozvojové. Světová obchodní organizace považuje za rozvojové ty země, které se do této kategorie samy řadí. Mezinárodní měnový fond má svůj vlastní seznam rozvinutých tržních ekonomik (advanced economies), vynořujících se trhů (emerging markets) a rozvojových zemí (developing countries). Světová banka klasifikuje státy na rozvinuté nebo rozvojové na základě hrubého národního produktu na obyvatele. Rozvojový program Spojených národů (United Nations Development Programme – UNDP) považuje vedle ekonomických kritérií

za důležité také sociální ukazatele, kvalitu života a lidský rozvoj a státy dělí na základě indexu lidského rozvoje (HDI – Human Development Index).⁹³

Pro pojetí práce, kde je ústředním tématem uskupení BRICS, je nejvhodnější dělení podle Mezinárodního měnového fondu, který řadí všechny země BRICS do stejné skupiny, a to emerging markets.⁹⁴

Světové regiony byly v této diplomové práci vymezeny na základě kategorizace MMF následovně:

Rozvinuté země

Jedná se o země bohatého Severu či země západní. Region reprezentují plně rozvinuté ekonomiky se stabilním politickým i ekonomickým zázemím, demokratickým právním systémem, rozvinutou sociální sférou, kvalitním vzděláváním, vyspělou infrastrukturou, terciárním sektorem s velkým podílem na HDP a podporovanou vědou a výzkumem. Rozvinuté země mají také oproti zbylým dvěma skupinám vysoký HDP na obyvatele. Země tohoto regionu nejsou důležité jen ekonomicky, ale na mezinárodní scéně hrají zásadní roli i v otázkách bezpečnosti, humanitární pomoci a zahraničních vztahů. Do této skupiny patří Severní Amerika, západní, severní a jižní Evropa, až na výjimky také celá střední Evropa, Japonsko a Austrálie. Pro některé evropské státy jistě neplatí slova o zásadní roli v oblasti bezpečnosti atd. na předešlých řádcích, ale díky integraci v rámci Evropské unie získávají i malé evropské ekonomiky mezinárodní vliv.

V práci jsou pro komparaci se zeměmi BRICS zvoleny za reprezentanty této skupiny Spojené státy americké, Velká Británie, Německo a Japonsko, jakožto největší a světově nejrozvinutější ekonomiky této skupiny (mimo Evropské unie jako celku).⁹⁵

BRICS

Seskupení zemí, které již bylo představeno. V klasifikaci MMF patří do skupiny rychle se rozvíjejících států. Tedy států, které jsou adepty na to stát se rozvinutou tržní ekonomikou,

⁹³ KUNEŠOVÁ, Hana, Aleš KOCOUREK, Pavla BEDNÁŘOVÁ, Eva CIHELKOVÁ a Miloš NOVÝ. *Světová ekonomika nové jevy a perspektivy*. str. 265–269

⁹⁴ IMF. *World Economic Outlook*. [online]

⁹⁵ CIA The World Fact Book. *Country comparison: GDP (Purchasing power parity)*. [online]

stejně jako v minulosti země střední Evropy, Estonsko nebo například Izrael.⁹⁶ Zatím ale ze skupiny emerging zemí nevzešla žádná nová světová ekonomická velmoc. To by se mohlo změnit právě se zeměmi BRICS (nebo v současné době i s dalšími rychle se rozvíjejícími státy), které mají nakročeno k tomu být lídrem nejen regionálním, ale také světovým.

Ostatní rozvíjející se a rozvojové země

Tato skupina zahrnuje zbytek světa (tzv. rozvojový či třetí svět). Patří sem tedy všechny země, které nemají označení „rozvinutá ekonomika“, anebo nejsou státem uskupení BRICS. A přestože se geograficky nachází rozvojový svět vesměs v oblasti globálního Jihu, je logicky velmi rozmanitý. Kdyby nebyla pro BRICS vyčleněna v práci samostatná skupina, tak by patřil do této skupiny také. A jak již bylo řečeno, vedle BRICS existuje mnoho podobně rozvinutých států, které sice v roce 2001 nebyly O’Neilem zařazeny mezi nejnadějnější rozvojové země (jako Brazílie, Rusko, Indie a Čína), ale od té doby zaznamenaly obrovský pokrok a nyní by do privilegované společnosti BRICS mohly klidně také patřit. Jsou to státy s mnohdy velkým nerostným bohatstvím a stejným (nebo i větším) potenciálem pro růst jako země BRICS. Některé ze států dosahují lepších výsledků než právě skupina států BRICS.

Mimo tyto dynamické emerging trhy znamená ale rozvojový svět také Afriku, Arabský poloostrov, Blízký Východ a střední Asii, tedy nejchudší a nejzaostalejší oblasti světa. Tyto státy nezaostávají jen v ekonomickém a sociálním rozvoji, ale potýkají se s hygienickými problémy, nedostatkem pitné vody a potravin a dosahují velmi nízké životní úrovně. Tyto státy neřeší socio-ekonomické problémy, nýbrž existenciální.

V neposlední řadě patří do skupiny rozvojového světa vedle asijských tygrů, afrických lvů, hraničních trhů (země na hranici mezi rozvojovými a rychle se rozvíjejícími zeměmi) a nejméně rozvinutých zemí světa (LDC) také státy východní Evropy. IMF zařadil v roce 2015 do kategorie rychle se rozvíjejících a rozvojových zemí (emerging and developing countries) tyto evropské státy: Albánii, Bosnu a Hercegovinu, Bulharsko, Černou Horu, Chorvatsko, Maďarsko, Makedonii, Kosovo, Litvu, Polsko, Rumunsko, Srbsko a Turecko.⁹⁷

⁹⁶ KUNEŠOVÁ, Hana, Aleš KOCOUREK, Pavla BEDNÁŘOVÁ, Eva CIHELKOVÁ a Miloš NOVÝ. *Světová ekonomika nové jevy a perspektivy*. str. 270

⁹⁷ IMF. *World Economic Outlook – Charts*. [online]

Pro smysluplnost výsledků budou komparaci se zeměmi BRICS podrobeny rychle se rozvíjející státy namísto těch nejchudších. V práci jsou za reprezentanty této skupiny zvoleny Mexiko, Argentina, Turecko, Indonésie a Nigérie. Všech pět vybraných zemí patří mezi 27 největších ekonomik světa, regionálně vlivným státům a jednoznačně směřují k tomu připojit se po bok Brazílie, Ruska, Indie, Číny a JAR, pokud tam již svými výsledky nepatří. Dobrým zástupcem by byly také například Jižní Korea, Thajsko nebo Egypt.

V následujících dvou kapitolách jsou specifikovány vztahy, a jak se změnily, mezi státy skupiny BRICS na straně jedné a rozvinutými tržními ekonomikami, respektive rozvojovým světem na straně druhé. V těchto kapitolách je hledána odpověď na ústřední otázku celé diplomové práce: „Jak se změnilo postavení zemí BRICS vůči zbytku světa?“. Nejprve se práce věnuje vztahu BRICS a rozvinutého bohatého Severu, poté se zaměřuje na vztah BRICS a ostatních rozvíjejících se a rozvojových zemí.

5.1 Vztah BRICS a rozvinutých zemí

První pohled je zacílen na vztah mezi zeměmi BRICS a rozvinutým bohatým Severem. Země BRICS zastupují v této kapitole také zbytek rozvojového světa. Základní charakteristikou vztahu těchto dvou skupin je podcenění nebo nedocnění jedné skupiny druhou. Od roku 1989 se pozornost převážné většiny evropských politiků upírá na západ k USA a americká cesta byla všeobecně přijata za tu správnou a do jisté míry neohroženou. Panovalo přesvědčení, že kdo je ve spojení se Spojenými státy, jde cestou rozvinuté ekonomiky. Po rozpadu Sovětského svazu tento směr jednoznačně zaručoval prosperitu, liberalizaci a demokracii. Jasným důkazem jsou vývojové disparity mezi západní a východní Evropou. Ve veškerém okouzlení západem byla přehlédnuta skutečnost, že díky postupující globalizaci přicházejí na scénu nově industrializované země. Nikdo však rozvojovým zemím nevěnoval pozornost a podcenila se jejich síla. A to i přes to, že byly úspěšné, aniž by byly nějak výrazně „amerikanizovány“.

Interakce rozvojových zemí (tedy i BRICS) a globálního Severu se odehrávala pouze v intencích mezinárodního obchodu. Bohaté ekonomiky dovážely z rozvojového světa levné zboží, což bylo přínosné pro obě strany, a naopak do zemí třetího světa vyvážely zpracovanou produkci. Rozvojový trh představoval ohromné odbytiště. Jinak ale Západ

neprojevoval o rozvojový svět žádný zvláštní zájem. Teprve na počátku 90. let se se vztah přehoupl přes čistě obchodní hranici směrem k solidaritě vůči třetímu světu a na chudý Jih začala proudit rozvojová pomoc. V roce 1990 poprvé překonal objem spolupráce a pomoci ze strany globálního Severu 1,5 % HDP rozvojových zemí.⁹⁸

Na konci 90. let už dosahoval přínos rozvojových zemí ke světovému HDP 18 %. Navíc rychle se rozvíjející ekonomiky patřily k těm nejdynamičtějším na světě, populační boom se utlumil a začal se projevovat jejich ekonomický potenciál. Prudce se zvýšil zájem rozvinutých tržních ekonomik o tyto dynamické regiony a do některých zemí začaly proudit ve velkých objemech přímé zahraniční investice.⁹⁹ Těmito zeměmi byly především Čína, Indie a Brazílie s Argentinou.

Od roku 2000 se velké, rychle se rozvíjející ekonomiky prosazují nejen v zahraničním obchodě, ale také na poli kapitálových toků a geopolitických otázek. Informace dále jsou rozděleny do kategorií Politické vztahy a Ekonomické vztahy. V každé kategorii bude zhodnocena nynější situace a změny, které mezi regiony nastaly v posledních 17 letech.

5.1.1 Politické vztahy

Přes impozantní statistická data o populaci, rozloze a růstu HDP nejsou státy BRICS a země bohatého Severu rovnocennými partnery. Ačkoli pravidelné summity posílily hlas BRICS jako celku, i jeho jednotlivých členů, stále mu není přikládána dostatečně velká důležitost. Potvrzují to například výstupy ze summitů, kde se stále opakují body o nutných změnách v řízení mezinárodních organizací a institucí ve prospěch rozvojového světa. Vztah mezi těmito dvěma skupinami je založen primárně na obchodě a tvorbě zisku, kde se ekonomičtí giganti jako je Čína a před krizí také Brazílie musí brát vážně, jelikož jejich podíl na světovém obchodu neustále exponenciálně roste, ale nelze mluvit o partnerství na dalších úrovních jako je bezpečnost nebo diplomacie. V těchto neekonomických otázkách zastávají státy BRICS buď rozdílný názor, než je ten západní – dalo by se říci jediný přijatelný, nebo ještě nedospěly do fáze, kdy bude jejich názoru přikládána stejná váha jako tomu západnímu. Přitom jsou Rusko a Čína stálými členy Rady bezpečnosti OSN s právem veta. Toto privilegium v rukách Ruska a jeho legitimita bývá nicméně zpochybňováno, jelikož jej

⁹⁸ KUNEŠOVÁ, Hana, Aleš KOCOUREK, Pavla BEDNÁŘOVÁ, Eva CIHELKOVÁ a Miloš NOVÝ. *Světová ekonomika nové jevy a perspektivy*. str. 278

⁹⁹ Tamtéž, str. 279

Ruská federace získala jako nástupnický stát Sovětského svazu. Právě rozdílné geopolitické a ideologické názory Ruska, Číny a zbylých stálých členů Rady OSN (USA, Francie a Velká Británie) paralyzují jednání a akceschopnost OSN v otázkách bezpečnosti. Dalším znakem určité míry vynechávání zemí BRICS ze světového dění jsou jednání ministrů financí skupiny G8. Rusko je členem skupiny od roku 1997, ovšem finanční záležitosti jsou řešeny na schůzkách bez ruské účasti.¹⁰⁰ Momentálně spočívá síla Brazílie, Ruska, Indie, Číny a Jihoafrické republiky spíše než v samotném BRICS ve fungování skupiny G20. To svědčí o rostoucím vlivu i ostatních rychle se rozvíjejících ekonomik. A naopak o určitém úpadku členů BRICS.

Přestože se BRICS profiluje jako alternativa a konkurence k Západu, mají Brazílie, Čína, Indie a Jižní Afrika snahu být Západu dobrými partnery a přesvědčit je o důležitosti svého názoru na světové dění. Spolupracují, přijímají západní pravidla například pro obchod a lidská práva a uzavírají mezinárodní multilaterální i bilaterální dohody. Přesto jsou jednání mezi ekonomickými centry a rozvojovým světem o kompromisech a vlastní zájmy stále hrají velkou roli. Rusko je jedinou zemí ze skupiny BRICS, která si vybrala cestu bez koheze se západními zeměmi. Nechce se řídit jejich pravidly a zůstává ve své geopolitické privátní zóně. Rusko se soustředí na bývalé sovětské země, kde má i po dvaceti letech výrazný vliv a v regionu Eurasie prosazuje integrační snahy v podobě Eurasijské unie. Tato nejednota uvnitř uskupení a sledování vlastních geopolitických zájmů snižuje kredibilitu BRICS jako celku i jednotlivých členských států.

Čína společně s dalšími zeměmi nicméně sleduje jeden jasný společný cíl: být protiváhou k USA, bojovat o svou pozici na mezinárodní scéně a rozšiřovat svůj nejen ekonomický, ale také politický vliv ve světě – převážně v tom rozvojovém – a ukrajuvat tak z koláče Západu. Čína převzala po studené válce ruskou roli protipólu ke Spojeným státům a nabídla rozvojovým zemím alternativní cestu rozvoje. Státy, které se ideologicky nezapojily do bipolárního dělení světa, se nechtěly ani po jeho skončení „podrobit“ americkým požadavkům a podmíněné pomoci, které se Spojené státy z pozice moci snažily nastolit. Čína svou politikou a vstřícnými gesty vůči rozvojovým zemím (nepodmíněná rozvojová pomoc, důkazy, že nemá úmysl ohrožovat integritu sousedních států v regionu a nutit jim

¹⁰⁰ KUNEŠOVÁ, Hana, Aleš KOCOUREK, Pavla BEDNÁŘOVÁ, Eva CIHELKOVÁ a Miloš NOVÝ. *Světová ekonomika nové jevy a perspektivy*. str. 315

své přesvědčení, zakládáním vztahů na bázi win-win principu atd.) nastartovala nový trend jižní spolupráce, který ji pozvolna učinil regionální velmocí a nastupující světovou velmocí. S ní se svezly také ostatní státy BRICS, které zaujaly vůči Severu i Jihu podobný postoj.

Indie sice napomáhá Číně v rámci spojení v BRICS vytvářet protiváhu Západu a posilovat jiho-jížní spolupráci, ale ve skutečnosti je Indie také strategickým partnerem USA. Ať už v boji proti terorismu nebo ve vytváření konkurence Číně v Asii. Z toho vyplývá, a Zákavský to v knize *Nové mocnosti globálního Jihu* potvrzuje, že USA nevnímají v současné době ani v blízké budoucnosti Indii jako hrozbu pro jejich postavení velmocí (na rozdíl od Číny).¹⁰¹

Brazílie se nabízí Severu jako ideální mediátor a zprostředkovatel komunikace mezi rozvinutým Severem a chudým Jihem. Nesnaží se totiž o změnu mezinárodního řádu, jelikož ten stávající ji vyhovuje.¹⁰² V rámci BRICS je Brazílie samozřejmě zapojena i do spolupráce Jih-Jih a pomáhá stabilizovat regiony, čímž u tradičních ekonomik získává pozitivní body. Z tohoto pohledu jsou nově nastupující ekonomiky významnými hráči pro zachování mírového soužití v ohrožených regionech. Státy BRICS, vědomi si této pozice, usilovně vyvíjí aktivitu směrem k zachování bezpečnosti, čímž posilují vztahy se Západem, ale v regionech, kde působí, se zároveň profilují jako ochránci zájmů chudých zemí třetího světa.

5.1.2 Ekonomické vztahy

Z ekonomického pohledu je spolupráce mezi rozvinutými tržními ekonomikami a BRICS jednodušší v tom, že obě skupiny chtějí totéž – ekonomický růst. Ovšem pro každou ze stran vede k tomuto cíli jiná cesta. Země BRICS chtějí získávat přístup na rozvinuté trhy, kam mohou dovážet svou levnou produkci a potřebují, aby rozvinuté státy zrušily ochranu některých svých sektorů – příkladem za všechny je zemědělství. V tomto směru bojují nejsilnější rozvojové ekonomiky za celý rozvojový svět v otázkách zachování konkurenceschopnosti. Boj o zemědělství nezřídka kdy bývá důvodem krachu mezinárodních jednání. Rozvojové země si drží protekcionistická opatření, ale ostře vystupují proti dotacím do agro průmyslu v západních zemích – tedy na cílových trzích pro jejich vlastní produkci. Naopak země bohatého Severu přesouvají do rozvojového světa

¹⁰¹ PIKNEROVÁ, Linda, David ŠANC a kol. *Nové mocnosti globálního Jihu*. str. 86

¹⁰² Tamtéž, str. 104

velké objemy FDI a svou výrobu a chtějí získat přístup k levné pracovní síle, k početné základně potenciálních zákazníků a v neposlední řadě k ložiskům nerostných surovin. Poslední zmíněná touha ale patří spíše do kategorie geopolitických vztahů. Klíčovým tématem jsou také FDI a kapitálové toky. Boom BRICS z počátku 21. století je spojený s přílivem západních FDI, s růstem střední třídy a s intenzivním exportem do rozvinutých zemí a v posledních letech také do rozvojových států, kde s ekonomickým a populačním růstem roste také poptávka po statcích a službách. Ze zprávy OSN o světových tocích FDI z roku 2016 a z roku 2008 vyplývá, jak se změnilo investiční chování zemí. V tabulce 4 je zachycen vývoj přílivů FDI do vybraných zemí a tabulka 5 prezentuje státy jako poskytovatele FDI. Analýza byla provedena pro roky 2007, 2011 a 2015. Rok 2007 představoval vrchol světové ekonomiky těsně před finanční krizí, rok 2011 byl zvolen jakožto rok, kdy už byly všechny emerging země a většina tradičních ekonomik po krizi zpět na vzestupu a rok 2015 jako poslední dostupné hodnoty a doba, kdy začínají rychle se rozvíjející ekonomiky z různých důvodů ztrácet svou dynamiku.

Tabulka 4 Příjem FDI v roce 2007, 2011 a 2015 (v mil. USD)

Země	2007	2011	2015
Brazílie	34585	96152	64648
Rusko	52472	36868	9825
Indie	22950	36190	44208
Čína	83521	123985	135610
JAR	5692	4243	1772
USA	232839	229862	379894
Japonsko	22549	-1758	2250
VB	223966	42200	39533
Německo	50925	67514	31719

Zdroj: UNITED NATIONS. *World Investment Report 2016*; UNITED NATIONS. *World Investment Report 2008*

V tabulce nelze najít pravidlo vývoje, ale v hodnotách lze najít spojitost s individuálním vývojem jednotlivých zemí. U Brazílie, Indie a Číny je vidět návrat z krize a v případě I a CN následný pokračující růst zájmu investorů. V Brazílii vnitřní krize nepodpořila rychlý návrat z krize. Do Ruska a JAR se toky FDI po roce 2007 již nevrátily. USA a Japonsko vykazují klasický vývoj v tradičních ekonomikách, kdy v roce 2011 přílivy FDI klesly a postupně opět stoupaly. VB zaznamenala hluboký propad, který v roce 2015 pokračoval.

Lze se domnívat, že důvodem je ztráta důvěry v britskou ekonomiku po ohlášení referenda o Brexitu. Německo jako jediné dosáhlo již v roce 2011 zvýšeného zájmu investorů, ale po propuknutí migrační krize se příliv FDI opět snížil. Zpráva OSN nabízí také žebříček top 20 destinací pro FDI za rok 2015. Na prvním místě jsou Spojené státy, které na špici oproti roku 2014 vystřídaly Čínu. Ta se propadla na třetí místo. Brazílie klesla ze 4. místa na 8. a Indie uhájila 10. příčku. Německo si polepšilo o 85 míst a v roce 2015 skončilo na 13. místě top příjemců FDI. VB klesla žebříčkem o pět míst a Japonsko do top 20 vůbec nepatří. Z hlediska regionů si v oblasti FDI trvale polepšuje rozvojová Asie, výrazný posun dopředu zaznamenala v roce 2015 Evropa a Severní Amerika. Naopak Latinská Amerika od roku 2013 vykazuje pokles nárůstu přitékajících přímých zahraničních investic. V době od počátku roku 2013 až do poloviny roku 2014 proudila většina FDI do rozvojového světa. Před tím i potom je největším příjemcem zahraničních investic rozvinutý Sever. Mezi integračními uskupeními jsou nejúspěšnější státy G20 a APEC, které se na celkovém přílivu FDI podílejí shodně něco málo přes 50 %. Do BRICS proudí 15 % světových FDI, což znamená oproti roku 2014 pokles z 21 %. Čína a Indie nejsou schopny kompenzovat ztrátu zbylých členů.

Tabulka 5 Poskytnutí FDI v roce 2007, 2011 a 2015 (v mil. USD)

Země	2007	2011	2015
Brazílie	7067	11062	3072
Rusko	45652	48635	26558
Indie	13649	12456	7501
Čína	22469	74654	127560
JAR	3727	-257	5349
USA	313787	396569	299969
Japonsko	73549	107599	128654
VB	265791	95586	-61441
Německo	167431	125451	94313

Zdroj: UNITED NATIONS. *World Investment Report 2016*; UNITED NATIONS. *World Investment Report 2008*

Z tabulky 5 lze vyčíst klesající roli západních států jako světových investorů a rostoucí trend v poskytování FDI od států BRICS – jmenovitě výrazný nárůst čínských a jihoafrických FDI. Od Brazílie a Ruska nelze v době jejich národních krizí přílišnou investiční aktivitu očekávat. Výjimkou je z vybraných zemí také Japonsko, které stále zvyšuje objem

poskytovaných FDI. Žebříček top 20 poskytovatelů FDI vypadal v roce 2015 následovně: 1. USA, 2. Japonsko, 3. Čína, 6. Německo, 17. Rusko. Japonsko si polepšilo o dvě příčky, Rusko se naopak o 11 míst propadlo. Důvod je zřejmý – vojenské obsazení Krymu. Top regionem v poskytování FDI se v roce 2015 stala Evropa.

Další oblastí, kde lze sledovat změnu postavení a chování zemí BRICS a rozvinutých tržních ekonomik je zahraniční obchod. Západ z emerging trhů dováží enormní množství komodit a zboží – levných komodit a levného zboží. V případě Číny, a především Indie jsou dováženy na Západ také služby. Rusko je energetickou supervelmocí a je největším světovým vývozcem zemního plynu a druhým největším vývozcem ropy. Západ (konkrétně východní a část střední Evropy) je stále závislý na ruských dodávkách ropy. Ačkoli toto není status quo a s intenzivní výstavbou nových transportních tras z dalších zdrojů (a s ekologicky šetrnějším způsobem výroby energie) je závislost na dodávkách z Ruska diverzifikována. Na druhou stranu v kapitole věnované Rusku bylo řečeno, jak nezdravě závislá je ruská ekonomika právě na exportu těchto dvou nerostných surovin. A stále vysoká závislost na západních trzích platí i pro ostatní členy BRICS – převážně Brazílii. Latinská Amerika společně s rozvojovou Evropou patří k regionům nejvíce závislých na západních rozvinutých ekonomikách.¹⁰³

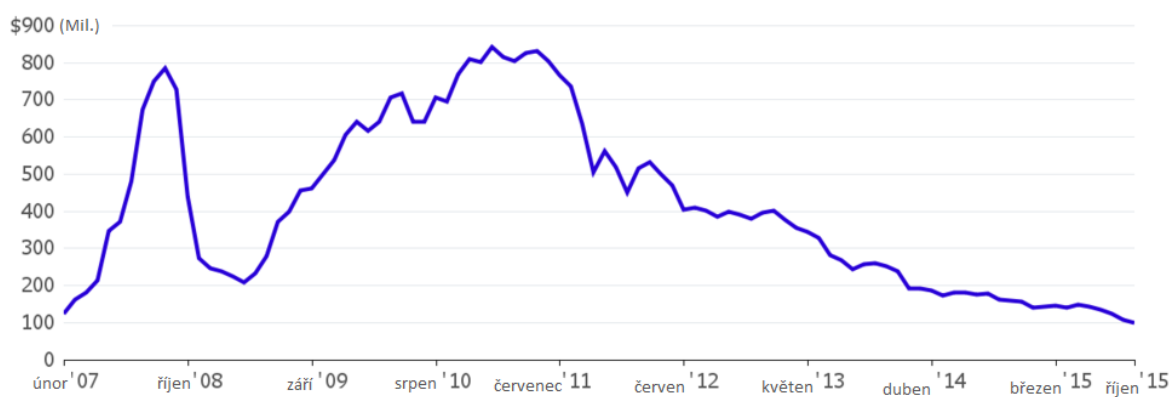
Upadající západní poptávka po komoditách z emerging trhů po finanční krizi způsobila zpomalení růstu ekonomik zemí BRICS, a když se přidal kolaps čínské poptávky po zahraniční produkci, není divu, že Rusko a Brazílie jako top importéři Číny směřují k bankrotu. Změna spotřebitelského chování v Číně se podepsala také na JAR. Brazílie je navíc destabilizována politickými aférami a krymská krize z roku 2014 ohrožuje také ruskou pozici v mezinárodních institucích jako je například G20. Ovšem v tomto případě odpověděly země BRICS jedním hlasem a podpořily Rusko proti západním sankcím a proti obvinění z anexe. Geopolitické boje a rozdílná filozofie velmi ovlivňují vztahy mezi západními a emerging zeměmi.

BRICS investuje svůj kapitál ve většině rozvinutých zemí včetně MMF a „rozvojové“ peníze se stávají důležitým pilířem rozvinutých ekonomik. Čína je druhým největším věřitelem USA. Ještě v březnu 2015 byla na prvním místě, ale poté Čínu přeskočilo Japonsko. Mezi

¹⁰³ KUNEŠOVÁ, Hana, Aleš KOCOUREK, Pavla BEDNÁŘOVÁ, Eva CIHELKOVÁ a Miloš NOVÝ. *Světová ekonomika nové jevy a perspektivy*. str. 285

TOP 10 věřiteli Spojených Států je také Brazílie a Indie a z dalších rychle se rozvíjejících zemí Mexiko a Tchaj-wan. Na poli zahraničních investic patří země BRICS na přední příčky v kategorii „destinace pro FDI“ i v kategorii „poskytovatelé FDI“. Přes to všechno BRICS stále nedostává příležitost plnohodnotně se vyjádřit na světové scéně. S Novou rozvojovou bankou přichází pro Sever hrozba stahování peněz z jeho trhů a jejich reinvestování v BRICS a v dalších rozvojových zemích. V podstatě se tato hrozba již začala naplňovat. BRISC prodal část jeho aktiv americké vlády a peníze investoval do jeho vlastních rozvojových a infrastrukturálních projektů. Blok BRICS se tak stává méně závislým na Západu a zároveň více konkurenceschopným ve vztahu k západním finančním institucím a k posilování národních měn jako prostředku ke směně, kdy se některé obchodní transakce mezi zeměmi BRICS obejdou bez amerického dolaru.¹⁰⁴

Investiční boom ze strany západních mocností stimuloval růst emerging států především poslední dvě dekády. Jak se těmto zemím dařilo, přicházeli noví a noví investoři a začali realizovat naddimenzované projekty, které vůbec neodpovídaly realitě. Investiční fondy sice rostly závratnou rychlostí, ale fyzicky se vytvářela hodnota podstatně menší. Bohužel, toto přeinvestování vedlo k vytvoření bubliny, která v roce 2014 praskla.¹⁰⁵ Dobrým příkladem prasknutí bubliny je vývojový trend investičního fondu BRICS společnosti Goldman Sachs (obr. 23).

Obrázek 23 Vývoj investičního fondu BRIC 2007–2015

Zdroj: BLOOMBERG. *Goldman's BRIC Era Ends as Fund Folds After Years of Losses*. [online]

¹⁰⁴ TISDALL, Simon. *Has the Brics bubble burst?* [online]

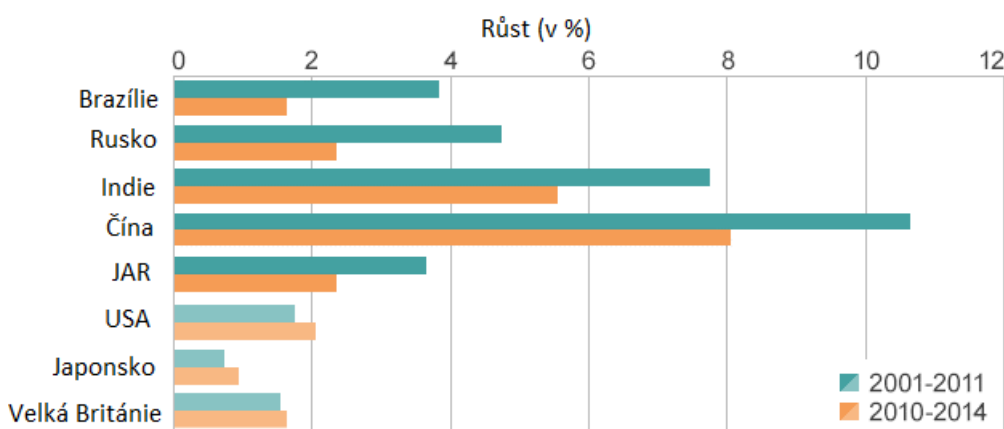
¹⁰⁵ WARNER, Jeremy. *The sun is setting on the emerging market miracle*. [online]

Od roku 2001 zaznamenával fond bezprecedentní a realitou nepodložený investiční boom. Od té doby, kdy O'Neil poprvé vyjádřil myšlenku o zemích BRIC, měly Brazílie, Rusko, Indie, Čína a později i Jihoafrická republika velkou výhodu díky reklamě, kterou jim dělaly západní investiční společnosti. BRICS se stal oblíbenou destinací investičních fondů a díky Goldman Sachs získal pěknou publicitu. S touto slávou přišlo také mnoho očekávání a kapitál začal do zemí BRICS proudit ve velkém. Naneštěstí zde došlo k nedorozumění mezi očekáváním a realitou. Do zemí začalo proudit příliš mnoho peněz, národní měny začaly rychle posilovat a export na to začal doplácet. V letech 2008/2009 byly všechny globalizované ekonomiky, tedy včetně ekonomik BRICS, zasaženy recesí. Jak již bylo řečeno, návrat BRICS z recese až na hodnoty před krizí byl oproti západním zemím velmi rychlý, a tak došlo k dalším přelivům investic ze stagnujících rozvinutých ekonomik do ekonomik BRICS. Velmi záhy se ale bublina začala smršťovat a fondy sázející na BRICS od roku 2010 ztrácí. Pokles vyvolal panické stahování kapitálu z BRICS a ztráta začala ještě více narůstat. Propad trval až do roku 2014, kdy bublina definitivně praskla.¹⁰⁶ Do jisté míry je tak západní přeinvestování rozvojových ekonomik zodpovědné za jejich úpadek v letech 2011–2014, ze kterého se dodnes ještě úplně nevzpamatovaly. Příkladem státu, který doplatil na příliš překotný příliv FDI, rostoucí zpracovatelský a výrobní průmysl a příliš rychlou urbanizaci, je Brazílie. K těmto vnějším faktorům se přidala nedokonalá sociální záchraná síť a vnitřní nestabilita politické scény a Brazílie se ocitla na pokraji kolapsu.

Přes všechny problémy rostou tyto nové gigantické ekonomiky plné potenciálu rychleji než většina zemí bohatého Severu. Ovšem ekonomický růst není všechno. Stát musí produkovat přidanou hodnotu, jestliže chce patřit do klubu rozvinutých zemí. Demokracie, transparentní instituce a vládní systém, technologie, inovace, infrastruktura, kvalifikovaná pracovní síla, zdravotní péče a sociální jistoty – to vše je zahrnuto pod Indexem lidského rozvoje, který je všeobecně přijímán jako nejužitečnější hodnocení ekonomického růstu země a kvality života jejích obyvatel. Důležité je také rozvíjet se s ohledem na udržitelnost a stabilitu. Toto jsou skutečné výzvy vedení rychle se rozvíjejících ekonomik.

¹⁰⁶ BLOOMBERG. *Goldman's BRIC Era Ends as Fund Folds After Years of Losses*. [online]

Obrázek 24 demonstruje rozdíl v ročním růstu HDP jednotlivých zemí BRICS a nejrozvinutějších ekonomik světa – USA, Japonska a Velké Británie.

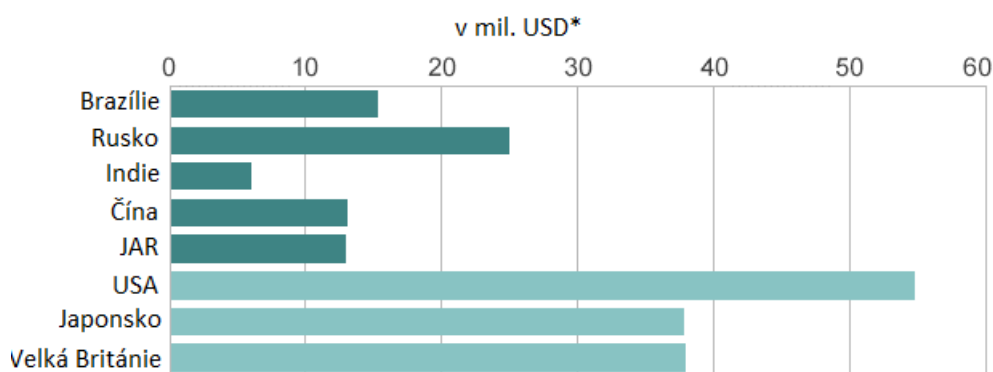

Obrázek 24 Průměrný roční růst HDP zemí BRICS a třech předních ekonomik

Zdroj: WALKER, Andrew. *Whatever happened to the Brics economies?* [online]

Výraznější rozdíly jsou v první dekádě nového milénia – zelené měřítko. BRICS roste minimálně dvakrát rychleji než tři přední rozvinuté ekonomiky. V případě Číny je rozdíl dokonce více jak pětinasobný. Ale také v letech úpadku po finanční krizi roste BRICS stále rychleji než bohatý Sever, kromě zdevastované Brazílie. Zároveň je tento graf důkazem boomu zemí BRICS do roku 2010 následovaného prasknutím bubliny a rapidním snížením procentuálního růstu HDP. Naopak země západní zaznamenávají nepřetržitý růst i v letech, kdy se zotavovaly z finanční recese. To ukazuje na vhodné nastavení politik a zacílení na udržitelný rozvoj. A právě chytrý a udržitelný rozvoj je jedním z cílů například i Evropské unie. Nezajišťuje pouze stabilitu v období otřesů, ale také dává naději budoucím generacím na zachování zdrojů, kterými disponujeme dnes. V tomto ohledu je mezi rozvinutým a rozvojovým světem velký rozdíl. Západ je nastaven na mírný, ale udržitelný rozvoj, kdežto třetí svět funguje ve výrazných amplitudách, je nešetný k vyčerpávání zásob přírodního bohatství a je velice náchylný na externí faktory.

Ačkoli míra růstu hovoří ve prospěch emerging trhů, obrázek 25 zobrazující HDP na obyvatele ukazuje, že země BRICS jsou stále hodně vzdáleny hodnotám rozvinutých ekonomik. Obecně vzato, USA, Japonsko a Velká Británie dosahují dvakrát lepších výsledků. Populace Indie patří k nejchudším na světě. Je to způsobeno také tím, že podíl horních 10 % Indů na hrubém domácím produktu je 28,8 % (data za rok 2010).¹⁰⁷

*dle parity kupní síly

Obrázek 25 HDP per capita zemí BRICS a třech předních ekonomik, 2014

Zdroj: WALKER, Andrew. *Whatever happened to the Brics economies?* [online]

Nedílnou součástí problematiky vztahů rozvinutých a rozvojových zemí je také demografický faktor. Zatímco bohatý Sever se všeobecně potýká s poklesem přírůstkem obyvatelstva a stárnutím populace, státy chudého Jihu včetně nových mocností zaznamenávají dlouhodobě znatelný nárůst populace. To jim dává značnou ekonomickou sílu a mocenské sebevědomí. Jižní populace je vzácným a vyhledávaným cílem trhu zboží a služeb i trhu práce, a to jak na straně poptávky, tak na straně nabídky. Potenciál rostoucí jižní populace je obrovský a je důvodem ekonomického i geopolitického zájmu tradičních ekonomik. Zájem o populačně silné regiony mají pochopitelně i nově nastupující mocnosti a skrz jiho-jížní spolupráci se snaží získávat v žádaných oblastech vliv. Naproti tomu západní ekonomiky řeší akutní problém s úbytkem obyvatelstva (v lepším případě stagnaci vývoje), případně s úbytkem původního obyvatelstva, protože například USA nebo některé státy EU (Francie, Švédsko aj.) čelí rozsáhlým imigračním vlnám. Imigranti mění kulturu Spojených států i Evropy a podle některých scénářů hrozí v případě Evropy postupná

¹⁰⁷ KUNEŠOVÁ, Hana, Aleš KOCOUREK, Pavla BEDNÁŘOVÁ, Eva CIHELKOVÁ a Miloš NOVÝ. *Světová ekonomika nové jevy a perspektivy*. str. 343

islamizace (viz například M. Houellebecq – Podvolení, 2015). Tento demografický trend (stárnutí populace i islamizace) je považován za jednu z největších bezpečnostních hrozeb a výzev rozvinutého světa dneška. Stárnutím populace je ohroženo i Rusko, Brazílie a Čína.

Vedle ekonomických ukazatelů jako je růst HDP nebo toky FDI musí být rozvíjeny také neekonomické faktory dobrého žití a pohody (z anglického well-being). Tabulka 6 zachycuje hodnoty Indexu lidského rozvoje, nejrozšířenějšího indexu používaného ke zhodnocení komplexního rozvoje ve srovnání s ostatními státy. HDI je sestavován s přihlédnutím k očekávané délce života při narození, k očekávané délce studia, k průměrné době strávené ve škole a na základě hrubého národního produktu GNI na obyvatele. V tabulce jsou zachyceny hodnoty opět z let 2007, 2011 a 2015.

Tabulka 6 Trend vývoje Human Development Index v letech 2007, 2011 a 2015

Země	2007	Pořadí	2011	2015	Pořadí
Brazílie	0.813	75	0.730	0.754	79
Rusko	0.817	71	0.792	0.804	49
Indie	0.612	134	0.590	0.624	131
Čína	0.772	92	0.703	0.738	90
JAR	0.683	129	0.644	0.666	119
USA	0.956	13	0.913	0.920	10
Japonsko	0.960	10	0.889	0.903	17
VB	0.947	21	0.898	0.909	16
Německo	0.947	22	0.916	0.926	4

Zdroj: UNDP. Trends in the Human Development Index, 1990–2015, UNDP. *Human Development Report 2009*

V tabulce 6 je důležitý vývoj hodnot mezi roky 2011 a 2015, které dokazují, že všechny srovnávané země si polepšily co do kvality života. Hodnoty z let 2007 by naznačovaly, že HDI v zemích klesnul, ale naměřené hodnoty jsou neporovnatelné, neboť mezi lety 2007 a 2011 došlo ke změně zkoumaných komponentů indexu. Pořadí zemí je lépe porovnatelné nehledě na kritéria složení daného HDI, ačkoli jistou roli to jistě také hraje. Kromě Brazílie a Japonska stoupají všechny země žebříčkem vzhůru. Srovnání jednotlivých skupin je pro země BRICS poněkud kruté, ale přesto je zajímavým zjištěním, že nejhůře postavená Indie dosahuje hodnotu, která je blíže poslední Středoafričské republice než k prvnímu Norsku.

Rozvinutým tržním ekonomikám může z hlediska HDI konkurovat pouze Rusko, případně Brazílie.

5.2 Vztah BRICS a rozvojového světa

Předchozí kapitola o vztahu BRICS k rozvinutým tržním ekonomikám dává tušit, co bude charakteristické a určující pro vztah BRICS a rozvojového světa. BRICS v rámci snahy vytvořit globální opozici Západu – především USA – rozšiřují svůj vliv ve třetím světě prostřednictvím rozvojové pomoci, bilaterálních a multilaterálních smluv, snahou o regionální integraci a aktivitami jiho-jihní spolupráce včetně těch kulturních a veřejných, při kterých budují svou značku a PR. Důvody, proč se BRICS staví do role obránce a podporovatele rozvojových zemí, jsou velmi pragmatické a nijak se neliší od důvodů bohatého Severu a jeho aktivit na Jihu. Politickým motivem je posilování regionální hegemonie a zvyšování vlivu i dále za hranice svých regionů. Ekonomické důvody tkví v získání přístupu na nové trhy a přístupu k přírodním zdrojům. Co se ale liší, jsou nástroje, kterým chtějí země BRICS dosáhnout kýžených výsledků. V případě BRICS vs. Sever se jedná o prosazování zájmů z hlediska moci a záleží jen na tom, na čí straně jsou v daném případě větší kapacity. Ve vztahu BRICS vs. Jih, kde by pro změnu země BRICS mohly jednat z pozice síly, je nastaven přívětivější systém. Všechny země jsou považovány za rovnocenné partnery a pomoc jednoho státu druhému není podmíněna splněním doprovodných kritérií, které často vyžadují rozvinuté ekonomiky od příjemců jejich rozvojové pomoci. BRICS dávají svým sousedům i vzdálenějším partnerům najevo, že nebudou zasahovat do jejich národních záležitostí a narušovat jejich suverenitu. Nechtějí postavit vzájemnou interakci na vnucování politických a morálních hodnot, ale na obousměrném čerpání profítu ze spolupráce. Tento koncept je ze strany BRICS zvolený jistě také proto, že ačkoli je jeho síla v rámci rozvojového světa ohromná, jsou zde další nastupující mocnosti s taktéž neoddiskutovatelnou silou a potenciálem, jejichž rozvoj se v posledních letech aktivuje. Mezi ně patří například Argentina, Indonésie, Mexiko, Nigérie a Turecko. Až přijde na řadu analýza tvrdých dat, budou státy BRICS porovnávány právě s těmito zeměmi. Výsledky budou mít jistě větší vypovídající hodnotu, než kdyby byly členové BRICS konfrontováni s Nigerem, Rwandou nebo Haiti – tedy zeměmi z opačného konce tabulky úspěšnosti rozvojových států.

V dalším členění se opět práce nejdříve věnuje politickému podtextu vztahů BRICS a dalších rozvíjejících se a rozvojových ekonomik, poté je analyzován ekonomický aspekt.

5.2.1 Politické vztahy

Politické vztahy hrají v postavení zemí BRICS vůči rozvojovým zemím zásadní roli. I proto je stěžejním bodem zahraniční politiky států BRICS iniciativa spolupráce Jih-Jih (South-South Cooperation). Jedná se o spolupráci mezi státy globálního Jihu založenou na pilíři vzájemného respektu a symetrie vtaů. Na rozdíl od spolupráce Sever-Jih a Sever-Sever nevyužívá v jednáních pozice moci a snižuje disparity v regionech. Kodex pro jiho-jihní spolupráci vychází z původních pravidel v čínsko-indických vztazích a zahrnuje pět základních práv a povinností: 1. vzájemný respekt k územní integritě a teritorialitě, 2. vzájemné neútočení, 3. nezasahování do vnitřních záležitostí, 4. respekt ke vzájemné rovnosti a spolupráci a 5. mírová koexistence.¹⁰⁸ OSN dokonce vytvořilo zvláštní sekci pro podporu této nepodmíněné spolupráce a napomáhá tak k výměně a sdílení technologií, znalostí a asistence na globálním Jihu. Snahou je zapojit do této aktivity také bohatý Sever a vytvořit tak kooperaci v trojúhelníku Sever-Jih-Jih.

Pravděpodobně největší spoluprací mezi bohatým Severem (i když by tvořil jen marginální část) a chudým Jihem by se mohla stát čínská iniciativa tzv. nové hedvábné stezky – OBOR (One Belt, One Road). Prezident Xi Jinping spustil OBOR v roce 2013 s hlavním cílem propojit euroasijské ekonomiky skrz infrastrukturu, kooperaci, obchod a investice. V rámci OBOR by měly vzniknout dvě mezinárodní obchodní spojení: Pozemní „Silk Road Economic Belt“ a oceánská „Maritime Silk Road“. V jeho nejširší definici zahrnuje OBOR 65 zemí, 4,4 miliardy lidí a okolo 40 % světového HDP. Na obrázku 26 je znázorněna trasa plánovaných koridorů One Belt, One Road. Čína zastřešuje plán nemalými zdroji a založením Fondu New Silk Road s rozpočtem 40 milionů USD podněcuje soukromé investice do hedvábné stezky.¹⁰⁹

¹⁰⁸ PIKNEROVÁ, Linda, David ŠANC a kol. *Nové mocnosti globálního Jihu*. str. 20

¹⁰⁹ CLSA. *One Belt, One Road: A brilliant plan*. [online]

Obrázek 26 OBOR – One Belt, One Road

Zdroj: CFO Innovation. *One Belt, One Road; What you need to know about China's new trade initiative*. [online]

Vůdčí role se na globálním Jihu přirozenou cestou ujaly právě státy BRICS. Jmenovitě Indie, Brazílie a Jihoafrická republika se jako první ohradily proti mezinárodnímu pořádku nastavovanému ze strany USA a EU v oblasti zemědělské politiky. Stalo se tak na setkání představitelů WTO v roce 2003 a spustilo to impulz pro aktivity jiho-jihní spolupráce v rámci skupiny G20.¹¹⁰ Skupině G20, která vznikla rozšířením skupiny G8 v roce 2009, se již podařilo prosadit změny ve fungování MMF a SB a rozvojovým státům bylo přiznáno větší zastoupení a větší váha.¹¹¹ Jak vznik skupiny, tak prosazení reformy, je úspěchem celého rozvojového světa a posílením jeho postavení vůči rozvinutým státům. Do skupiny G20 patří k původním osmi (Francie, Itálie, Kanada, USA, Rusko, Japonsko, Německo a Velká Británie) nově také Brazílie, Indie, Čína, Jihoafrická republika, Austrálie, Indonésie, Jižní Korea, Mexiko, Saúdská Arábie, Turecko a Evropská unie.

Nově nastupující ekonomiky, tedy mimo jiné i BRICS, spíše, než spojenectví se Západem rozvíjí spolupráci v rámci globálního Jihu a reprezentují jeho zájmy na mezinárodní scéně. Indie je například významným zástupcem rozvojového světa v rámci WTO a největším

¹¹⁰ PIKNEROVÁ, Linda, David ŠANC a kol. *Nové mocnosti globálního Jihu*. str. 21

¹¹¹ KUNEŠOVÁ, Hana, Aleš KOCOUREK, Pavla BEDNÁŘOVÁ, Eva CIHELKOVÁ a Miloš NOVÝ. *Světová ekonomika nové jevy a perspektivy*. str. 300–301

zastáncem zemědělců ze zemí třetího světa. Indie také díky své zahraniční politice „státu bez nepřátel“ velkou měrou pomáhá k zachování bezpečnosti a stability v regionu jižní Asie. A to i přesto, že s Pákistánem vede dlouholetý spor o území. Čína je největším iniciátorem rozvojové pomoci v Africe, JAR je důležitým mediátorem a spojencem rozvinutých ekonomik při jednáních s nedemokratickými režimy na africkém kontinentě a při řešení konfliktů a Brazílie hraje důležitou roli v obchodních jednáních mezi USA a Latinskou Amerikou. Žádná z těchto mírových a diplomatických aktivit by nebyla možná, kdyby státy BRICS nebyly přirozenými lídry v regionu a ostatní země by jejich postavení neuznávaly. K tomuto přiznání statutu výrazně napomáhá již zmíněná nepodmiňovaná pomoc, nezasahování do vnitrostátních záležitostí, směřování pomoci do sousedních států a také poskytování pomoci i zemím často kritizovaným za nedemokratické řízení a porušování lidských práv jako například Súdán, Zimbabwe nebo Demokratická republika Kongo. Tradiční ekonomiky odmítají těmto státům z politických důvodů pomoc poskytnout, ale jižní mocnosti ve jménu pěti pilířů spolupráce tento problém neřeší.¹¹² Respekt k postavení států BRICS jako regionálních mocností je velmi důležitý signál také směrem k mezinárodním společenstvím. Společně s tím hraje také důležitou roli důvěra partnerů v morální hodnotu. V tomto směru nabírá Brazílie, JAR, a především Indie výhodu před Čínou a Ruskem, které nejsou jejich regiony ani globálně považovány za nositele morální hodnoty.

Významnou změnu v postavení vůči rozvojovým zemím zaznamenala Čína v 60. a 70. letech, kdy na svou stranu obrátila velkou většinu států do té doby podporující vládu Tchaj-wanu. Kontinentální Čína byla na základě tohoto obratu zapojena do struktur OSN a nahradila ostrovní Čínu v roli stálého člena RB OSN. K přijetí přispěly velkou měrou africké státy, které tvořily více než jednu třetinu hlasů pro. Boj o politiku jedné Číny se promítá i do poskytování jinak nepodmíněné mezinárodní rozvojové pomoci. Čína neposílá žádnou pomoc do států, které uznávají Tchaj-wan (jedná se především o malé nevýznamné státy např. Střední Ameriky, Karibiku nebo Afriky).¹¹³

Indie posiluje své postavení především na půdě OSN účastí na různých mírových a humanitárních akcích.

¹¹² PIKNEROVÁ, Linda, David ŠANC a kol. *Nové mocnosti globálního Jihu*. str. 23–24

¹¹³ KUNEŠOVÁ, Hana, Aleš KOCOUREK, Pavla BEDNÁŘOVÁ, Eva CIHELKOVÁ a Miloš NOVÝ. *Světová ekonomika nové jevy a perspektivy*. str. 63, 202

5.2.2 Ekonomické vztahy

V ekonomické rovině hraje v postavení států BRICS, rozvojových zemí i v jejich vzájemné interakci klíčovou roli globalizace a rozvojová pomoc. Minulost dokazuje, že ve chvíli, kdy se Čína, Brazílie a Indie rozhodly po ukončení bipolárního členění světa zapojit do procesu globalizace, jejich výkonnost šla strmě vzhůru. O zapojení do globalizovaného obchodu i politiky usilují i další rychle se rozvíjející ekonomiky. Nástrojem pro jednodušší vstup a získání lepšího postavení je regionální integrace, která je mezi jižními státy velmi rozšířená. Sdružují se do menších neformálních obchodních uskupení, odstraňují bariéry zahraničního obchodu a liberalizují tržní prostředí. I státy BRICS jsou členy některých dalších integračních uskupení a posilují tak svůj regionální vliv. Užší spolupráce a uzavírání bilaterálních a multilaterálních dohod je také mnohem účinnější než snaha dosáhnout globálního konsenzu o volném obchodu a spolupráci.

Příkladem obchodního regionalismu je třeba latinskoamerický MERCOSUR, kde základním vztahem je vztah Brazílie a Argentiny a dále sdružuje Paraguay, Uruguay a Venezuelu. K hlavním regionálním uskupením ve světě, ve kterých jsou členy státy BRICS, patří SAARC sdružující státy jižní Asie – Afganistán, Bangladéš, Bhútán, Indii, Maledivy, Nepál, Pákistán a Srí Lanku, APEC sdružující 21 států, např.: Austrálii, Čínu, Hongkong, Indonésii, Japonsko, Mexiko, Rusko, Tchaj-wan a USA, BIMST-EC (Iniciativa bengálského zálivu pro mnohosektorovou technickou spolupráci) s členskou základnou Bangladéš, Bhútán, Indie, Myanmar, Nepál, Srí Lanka a Thajsko, dále Bangkocká smlouva mezi Bangladéšem, Indií, Jižní Koreou, Laosem a Srí Lankou, 12členné Latinskoamerické integrační seskupení LAIA, Jihoafrická celní unie SACU mezi JAR, Botswanou, Lesothem, Namibií a Svazijskem a Jihoafrické rozvojové společenství SADC sdružující 16 států sub-saharské Afriky. Nejaktivnějším regionálním aktérem je z hlediska členství v seskupeních Indie. Může to značit fakt, že Indie je svými sousedy přijímána nejlépe ze všech členů BRICS. Souvisí to s její politikou „se všemi zadobře“. Naopak například Rusko nebo Čína mohou být vnímány svými sousedy jako geopolitičtí i ekonomičtí agresoři. A to navzdory faktu, že Čína se prezentuje konceptem mírového růstu se zájmem na zachování současného uspořádání regionu. Například Tchaj-wan ale tvrdí, že je to pouze „fasáda míru“ a jeho vztahy s kontinentální Čínou jsou dlouhodobě napjaté. Vzniku otevřeného konfliktu s Japonskem a Jižní Koreou brání pouze velmi úzké a intenzivní ekonomické vazby. Další státy v regionu

se snaží vyrovnat rostoucí čínský vliv udržováním kladných vztahů se Spojenými státy.¹¹⁴ JAR zase není svými sousedy i vzdálenějšími státy považovaná za čistokrevný africký stát a vůle přiznat jí status regionálního lídra může být menší než v případě Indie. Ale její přijetí do skupiny BRICS jasně dokázalo, že velké emerging ekonomiky ji za regionálního hegemonu považují. Brazílie do jisté míry soupeří o výsostné postavení v Latinské Americe s Argentinou a ambiciózní Venezuelou. Soudobé problémy Brazílie a také Ruska odebírají kredit mocnosti regionu a snižují legitimitu jejich VIP postavení. Regionalismus se stává stále mocnějším nástrojem pro zachování globální konkurenceschopnosti díky efektivnějšímu využití potenciálu regionů a aktivizací jejich vzájemných vazeb.¹¹⁵

Významným počinem jiho-jihní spolupráce je nepochybně založení Nové rozvojové banky. Jejím hlavním cílem je financování rozvojových infrastrukturálních projektů, investice do zdravotnictví a vzdělávání a podpora restrukturalizace zemí třetího světa. Od těchto investic si země BRICS slibují rozvoj ekonomického prostředí, posilování kupní síly spotřebitelů rozvojových států a vytváření nových trhů. Rozvoj emerging a rozvojových států znamená mimo ekonomického přínosu také konkurenceschopnější, silnější a emancipovanější Jih v boji proti vyspělejšímu a dominantnímu Severu.

Země BRICS, a především Čína transformují své exporty ve prospěch zemí globálního Jihu, kde hledají pro své zboží stále nové a nové trhy a stávají se nejdůležitějšími partnery. Zároveň jsou i zásadními dovozci zboží z rozvojového světa. Země BRICS tak posilují svůj vliv a vytváří na svých exportech a importech závislost regionálních i mimoregionálních obchodních partnerů.

Kromě vývozu a dovozu se mění také toky přímých zahraničních investic. Rozvojové země se obecně vyznačují intenzivním přílivem zahraničních investic. A to ne jenom z rozvinutého Severu, ale také z rozvíjejících se a z dalších rozvojových zemí. Čína je druhý největší investor v zahraničí na světě a 85 % jejích FDI plyne do rozvojových zemí. 68 % z celkového objemu FDI určených pro zahraničí zůstává v Asii. Je čím dál tím častější, že Čína přeorientoává své investice z Jihu více na Sever, ovšem stále zůstává velkým investorem rozvinutého světa. Tabulky 7 a 8 zachycují přílivy a odlivy FDI v průběhu času.

¹¹⁴ KUNEŠOVÁ, Hana, Aleš KOCOUREK, Pavla BEDNÁŘOVÁ, Eva CIHELKOVÁ a Miloš NOVÝ. *Světová ekonomika nové jevy a perspektivy*. str. 58–59

¹¹⁵ Tamtéž, str. 113

Tabulka 7 Příjem FDI v roce 2007, 2011 a 2015 (v mil. USD)

Země	2007	2011	2015
Brazílie	34585	96152	64648
Rusko	52472	36868	9825
Indie	22950	36190	44208
Čína	83521	123985	135610
JAR	5692	4243	1772
Mexiko	19291	23649	30285
Argentina	5720	10840	11655
Nigérie	12453	8915	3064
Turecko	22029	16142	16508
Indonésie	6928	19241	15508

Zdroj: UNITED NATIONS. *World Investment Report 2016*; UNITED NATIONS. *World Investment Report 2008*

O popularitě zemí BRICS jako cílových destinací pro přímé zahraniční investice bylo referováno v předešlé kapitole. Tabulka 7 přináší srovnání nálady v dalších rychle se rozvíjejících zemích. Nejrychleji rostou přílivy FDI v Mexiku. Také Argentina nezaznamenal ve sledovaných letech propad, a tak se obě země zařadily po bok CN a I, jakožto země, které jsou pro investory nejatraktivnější. Nigérie od roku 2007 ztratila přes 75 % FDI proudících do země. A například Turecko vykazuje podobný vývoj jako západní země. Po krizi zaznamenalo lehký propad a v roce 2015 příliv investic opět vzrostl. Mezi top 20 příjemci FDI je rozvojový svět kromě států BRICS zastoupen druhým Hongkongem, sedmým Singapurem, 15. Mexikem a na 19. a 20. místě je Chile a Turecko.

Tabulka 8 Poskytnutí FDI v roce 2007, 2011 a 2015 (v mil. USD)

Země	2007	2011	2015
Brazílie	7067	11062	3072
Rusko	45652	48635	26558
Indie	13649	12456	7501
Čína	22469	74654	127560
JAR	3727	-257	5349
Mexiko	8256	12636	8072
Argentina	1196	1488	1139
Nigérie	261	824	1435
Turecko	2106	2330	4778
Indonésie	4790	7713	6250

Zdroj: UNITED NATIONS. *World Investment Report 2016*; UNITED NATIONS. *World Investment Report 2008*

Ve vlastní investiční aktivitě směrem do zahraničí se k Číně a JAR přidává Nigérie, Turecko a postupně také Indonésie. Mexické a argentinské zahraniční investice zatím zůstávají pod hodnotami z roku 2007 (tab. 8). Obecně řečeno se dá říci, že stejně jako se státy BRICS stávají důležitými světovými věřiteli, tak i další EMDC se zapojují do globálních toků investic a kapitálu. Do žebříčku top 20 poskytovatelů FDI se probojovaly čtyři emerging ekonomiky – Hongkong, Singapur, Jižní Korea a Chile.

Při zaměření se na růst HDP a komparaci dvou světových regionů zjistíme, že země BRICS nejsou ničím výjimečné, a že Turecko, Indonésie, Argentina, Mexiko a Nigérie dosahují srovnatelných výsledků. V tabulce 9 je srovnání růstu HDP zemí BRICS a vybraných rozvojových zemí v roce 2007, 2010, 2014 a 2015. Obecně, do roku 2008 měl BRICS více méně rychlejší růst než jakékoli jiné státy. Po překonání krize se sice BRICS vrátily na vysoké procento růstu, nicméně další rychle se rozvíjející a rozvojové země také překonaly hodnoty naměřené před krizí. V roce 2014 jsou patrné politicko-ekonomické krize uvnitř Brazílie, Ruska a Argentiny. Vývoj v roce 2015 odpovídá vývoji situací jednotlivých států.

Tabulka 9 Růst HDP v roce 2007, 2010, 2014 a 2015 (v %)

Země	2007	2010	2014	2015
Brazílie	6,1	7,5	0,5	-3,8
Rusko	8,5	4,5	0,7	-2,8
Indie	8,6	10,3	7,2	7,9
Čína	14,2	10,6	7,3	6,9
JAR	5,4	3	1,6	1,3
Mexiko	3,2	5,1	2,2	2,5
Argentina	9	10,1	-2,5	2,6
Nigérie	6,8	7,8	6,3	2,7
Turecko	4,7	9,2	3	4
Indonésie	6,3	6,2	5	4,8

Zdroj: THE WORLD BANK. GDP growth 2010–2015. [online]

Poslední část této kapitoly se ještě jednou vrací zpátky k Human Development Index. K výsledkům BRICS je přidáno umístění již výše sledovaných zemí (tabulka 10). Jak vidno, neexistuje zde žádné pravidlo, že země BRICS jsou na tom lépe než ostatní. Nejlépe vyšla z hodnocení pro rok 2015 Argentina, následovaná Ruskem a Tureckem. Nejméně rozvinutými zeměmi z hlediska HDI jsou Indie a Nigérie. Hodnoty za rok 2007 opět vzešly na základě jiných hodnotících kritérií, není tedy pravda, že by se státy od roku 2007 zhoršily. Naopak naprostá většina států vykazuje rok od roku lepší HDI, čili životní úroveň ve světě roste.

Tabulka 10 Trend vývoje Human Development Index v letech 2007, 2011 a 2015

Země	2007	Pořadí	2011	2015	Pořadí
Brazílie	0.813	75	0.730	0.754	79
Rusko	0.817	71	0.792	0.804	49
Indie	0.612	134	0.590	0.624	131
Čína	0.772	92	0.703	0.738	90
JAR	0.683	129	0.644	0.666	119
Mexiko	0.854	53	0.748	0.762	77
Argentina	0.866	49	0.822	0.827	45
Nigérie	0.511	158	0.507	0.527	152
Turecko	0.806	79	0.750	0.767	71
Indonésie	0.734	111	0.669	0.689	113

Zdroj: UNDP. Trends in the Human Development Index, 1990–2015, UNDP. *Human Development Report 2009*

Závěr

Při ohlédnutí zpět na tři milníky – konec studené války 1991, světová finanční krize 2008 a rok 2014 – životního cyklu zemí BRICS a EMDC obecně, můžeme konstatovat, že první dva měly na rozvoj BRICS pozitivní vliv. Ukončení bipolárního dělení světa poskytlo prostor pro rozmach nových mocností, které čekaly na svou šanci. Mezi těmito nově nastupujícími státy byly jak Brazílie, Indie a Čína, tak také Rusko, které nadále již nebylo velmocí, ale zařadilo se k dynamickým ekonomikám plným potenciálu. Všechny čtyři země se staly výraznými přispěvateli ke světovému HDP a začaly měnit světové uspořádání. Nicméně v této době nebyla novým ekonomikám věnována téměř žádná pozornost. Veškeré pohledy směřovaly na západ k nově ustanovené světové supervelmoci – Spojeným státům americkým. Dynamika růstu BRICS zatím nabrala závratné obrátky a obecně vzato až do roku 2008 plnily státy předpoklad rychle se rozvíjejících ekonomik. Velkou měrou se podílely na světovém HDP, na finančních i kapitálových tocích a čím dál tím více také na světovém dění. Koneckonců právě v roce 2008 oficiálně vznikla skupina BRIC – skupina čtyř nejperspektivnějších zemí světa, které byly v roce 2001 označeny za zajímavé investiční příležitosti pro dalších pár let.

Rok 2008 přinesl na jednu stranu pokles růstu, ale díky rychlému návratu se naplno projevila síla států BRICS i dalších rozvojových zemí. Byly to právě ony, kdo v době recese podpořil světovou ekonomiku, a definitivně tak prokázaly, že jsou nedílnou součástí globalizovaného světa a také zdrojem růstu i v dobách úpadku. V roce 2010 už emerging země opět vykazovaly výrazně vyšší růst HDP než Západ a situace si říkala o další toky přímých zahraničních investic. Naneštěstí špatné zacházení se zahraničním kapitálem a naddimenzovaná očekávání stálého růstu přivedly v roce 2014 země BRICS nad propast. Kromě Indie čelila každá země vnitřním otřesům, které zastavily trend růstu, připravily země o zájem investorů a relativně nečekaně splaskly bublinu, která se kolem BRICS od roku 2001 tvořila.

Pokud by měly být shrnuty důvody úpadku jednotlivých zemí v roce 2014, byl by společným jmenovatelem na prvním místě pomalý návrat západních ekonomik z recese a pokles poptávky po produkci rozvojových zemí. Brazílská ekonomika zaměřená na export komodit přišla o značnou část příjmů, navíc upadla do politické krize kvůli korupčním skandálům a

doplatila na přeinvestování její ekonomiky. Čína řešila rapidní pokles poptávky po její produkci během krize stimulací domácího spotřebitelského prostředí a svou výrobu přesměrovala na domácí trh. Na stimuly reagovala čínská střední třída a povzbuzena rostoucí životní úrovní ochromila pracovní trh dožadováním se zvyšování mezd a konkurenceschopnost čínských výrobků na světových trzích. Se změnou spotřebitelského chování Číny přišly následně problémy do JAR a také do Brazílie. Obě země doplatily na příliš velkou závislost svých ekonomik na exportu do Číny. A Rusko, které ohrožují nízké ceny ropy, se navíc zapojilo do válečného konfliktu s Ukrajinou a následné sankce namířené proti ruskému hospodářství zemi naprosto zdrtily. Nejenže Rusko trpí sníženou poptávkou po jeho produkci, ale potýká se také s nedostatkem importů, který je vyvolán buď blokadou ze strany Západu, nebo odvetnými embargy ze strany Ruska.

Práce si ve svém úvodu dala za cíl prozkoumat dopady událostí z roku 2008 a 2014 na postavení zemí BRICS vůči světovým regionům. Již z výše napsaného částečně vyplývá závěr k událostem z roku 2008. Finanční krize sice postihla všechny globalizované ekonomiky, ale zatímco tradiční ekonomiky se vracely pozvolně, BRICS se skokově ocitly mnohdy na svých historických maximech a pomáhaly světovému hospodářství růst. Západní ekonomiky byly zasaženy také podstatně výrazněji než BRICS. Postavení Západu jako ekonomického centra tím bylo oslabeno a státy BRICS začaly usilovat o jejich větší zapojení nejen na globálních trzích, ale především v institucionálním prostředí. Správně odušily, že bez jejich zapojení si již Západ s globálními výzvami neporadí. Dle jejich názoru ale neodpovídá řízení světového dění realitě, jak bylo poukázáno v kapitole Summity BRICS. Státy BRICS považují za největší světovou autoritu pro rozhodování o světovém dění OSN. Dále potom WTO, MMF a SB. Z každoročních výstupů ze summitů vyplývá, že ani jedna organizace nemá podle BRICS vhodně nastavenou strukturu vedení, nejsou schopny přijmout účinná opatření a jejich akceschopnost je založena na kompromisech. Řízení světa prostřednictvím západních institucí nereflexuje skutečné rozložení sil ve světě. Kromě této oponentury Západu vzešly z dosavadních summitů další tři hmatatelné výstupy, které vymezují postoj BRICS vůči rozvinutým zemím:

1. Založení Nové rozvojové banky – konkurence k SB
2. Založení Contingent Reserve Arrangement – konkurence k MMF
3. Důraz na jiho-jihní spolupráci a aktivizaci skupiny G20

Všechny tři počiny snižují závislost Jihu na bohatém Severu, odbourávají diskriminační podmínky severní rozvojové pomoci a zároveň upevňují vliv velkých rozvíjejících se ekonomik na globálním Jihu. Myšlenka emancipovaného Jihu se postupem času přehoupala do fáze, kdy se stává bohatý Sever závislý na rozvojovém světě. Na jeho FDI a půjčkách, na zásobách nerostného bohatství, na spotřebitelské základně a také například na mediátorech z řad rychle se rozvíjejících zemí pro komunikaci se třetím světem a pro zajištění stability a míru. Země BRICS vystupují jako protiváha Západu, ale nevedou s ním válku, jedná se o transformaci uspořádání. Legitimitu vyjednávat zajišťuje zemím BRICS obrovský podíl na výkonu světové ekonomiky, na populaci a na zásobách nerostného bohatství. Potenciál je v rukách BRICS pádným argumentem.

Na vztahu BRICS a rozvojových zemí se finanční krize podepsala pozitivně. Vzhledem k odlivům FDI ze zasažených rozvinutých ekonomik došlo k nárůstu přitékajících FDI do rozvojového světa. Státy BRICS se staly významnými partnery ve svých regionech, ale svůj vliv se snaží šířit i dál. Rozvíjená spolupráce Jih-Jih je založena na respektu a nevměšování se do vnitřních záležitostí, čímž si BRICS získává kladné body. EMDC mají zájem na navazování spolupráce s lídry svých regionů, rostou objemy zahraničního obchodu uskutečněného mezi státy Jihu a BRICS – převážně B a CN si zajišťují přístup na nové trhy a k nerostnému bohatství. Vzájemná interakce mezi BRICS a rozvojovým světem je založena na rovném partnerství, což je důkazem jednak odlišného přístupu, než má Západ, ale také toho, že vedle BRICS existuje několik dalších silných emerging trhů, které jsou, nebo v nejbližší době budou, státům BRICS rovni. Prozatím BRICS vystupuje jako obránce rozvojových zemí a na mezinárodní scéně prosazuje jeho zájmy. Zároveň zvyšuje svůj regionální vliv a prostřednictvím investic a nepodmíněné rozvojové pomoci vytlačuje z pozic Západ. Nejvíce se v souvislosti s tímto fenoménem mluví o Africe.

Situace se ale poněkud změnila se třetím milníkem, tedy s rokem 2014. Události tohoto roku nepostihly světové dění, nýbrž jsou to vnitřní problémy jednotlivých zemí. A jako takové snižují popularitu a kredibilitu. V závislosti na vývoji od roku 2013/2014 se začínají mezi zeměmi BRICS tvořit rozdíly. Jednotlivé státy rostly do roku 2013 více méně paralelně a jejich společný vývoj byl také pojátkem. V roce 2013/2014 došlo ale ke změně trendu. Indie jako jediná dále roste, Čína a SA stagnují a Brazílie s Ruskem jsou stále v recesi. Mezi jednotlivými státy se začínají tvořit nerovnosti, což by mohlo být jedním z rizikových faktorů další spolupráce. Ostatně kritici platformy BRICS od začátku jejího působení

poukazují na nedostatek společných zájmů a výraznou nehomogenitu skupiny. Dle některých názorů je BRICS pouze umělým seskupením bez schopnosti najít společnou řeč. Rok 2014 zpomalil nastoupený růst BRICS a uvrhl členské země do jejich vnitřních krizí, se kterými se musí vypořádat každá země sama. Splasknutí bubliny, za které můžeme na základě poznatků nynější situaci považovat, sesadilo BRICS z piedestalu a nechalo vystřízlivět přehnaně optimistické investory. Západním ekonomikám dá trochu vydechnout od neúprosného rozmachu nových ekonomik a poskytne čas na to přijmout důsledky globalizace (levná pracovní síla a levné zboží zaplavující západní trhy, odliv kapitálu za výrobou s nižšími náklady, nutnost bilaterálních a multilaterálních dohod, sílící význam rozvojového světa, tzv. multilateral decision making – zapojení většího počtu aktérů do rozhodování o světovém dění, dopady otřesů a destabilizace v jiných zemích, které se přenesou i na ostatní globalizované aktéry atd.).

Ze statistických dat je jasně čitelné, že Rusko a Brazílie už opět nastupují na růstovou fázi, Indie roste stabilně a není důvod se domnívat, že by se Čína s JAR z úpadku nevymanily. Po restartu rychle se rozvíjejících ekonomik bude důležité, aby země upravily své sebevědomí podle aktuální situace, a zpevnily základy, na kterých byly poslední dvě dekády postaveny, a které je přivedly až ke splasknutí bubliny. I přístup Západu musí projít transformací, aby svými přímými zahraničními investicemi nevyvolal další investiční a růstovou bublinu. Dá se předpokládat, že nynější rychle se rozvíjející ekonomiky budou i nadále růst a budou se k nim přidávat další tranzitní ekonomiky, ale že růst bude zpomalovat. Tento názor je založen na faktu, že velmi špatná situace se zlepšuje rychleji a snadněji než situace, která je již téměř dokonalá a prostor pro zlepšení je minimální. Pokud by měl být vzestup emerging trhů podpořený globalizací vnímán jako riziko pro ekonomickou prosperitu a stabilitu západních trhů, je potřeba zaměřit pozornost na zvyšování kvality života v rozvojovém světě a na postavení střední třídy. Poté dojde, po vzoru Číny, ke snížení konkurenčních výhod, k růstu výrobních nákladů, přesouvání výroby do levných zemí se již tolik nevyplatí, práce bude zůstat v západních ekonomikách, prodražené zboží nebude tak atraktivní a poptávka po importech se sníží ve prospěch domácí produkce.

V roce 2007 předpověděla banka Goldman Sachs, že v roce 2030 bude skupina BRIC co do velikosti HDP téměř na stejné úrovni jako ekonomiky G7 a v roce 2050 už bude BRIC dosahovat dvojnásobného HDP. Upřímně věřím, že krize z roku 2008 by s touto předpovědí příliš nezávala, ale rok 2014 bude svůj dopad na výkonnost BRIC(S) jistě mít. Nejenže

se musí jednotlivé země vypořádat s vlastní krizí, ale změna ve výkonnosti každé z ekonomik bude také zkouškou pro celé uskupení. Ekonomicky se pravděpodobně nevyhne ztrátě v „mocenském“ postavení, a pokud bude BRICS dále trvat na nepolitické integraci, mohl by mít se znovuzískáním původního postavení potíže. Jednoznačnou cestou je další rozvíjení spolupráce se zeměmi G20 a navazování strategických partnerství. I když je momentálně v popředí zájmů BRICS rozvojový svět, nelze se domnívat, že by mohl být BRICS úspěšný bez vazby na tradiční ekonomiky. Mnohokrát bylo řečeno, že spolupráce má větší efekt než konkurence. Zcela jistě by to platilo i v případě BRICS a Západu.

Seznam použité literatury

Citace

ANKIT, Panda. BRICS Announce New Development Bank. 2014. *The Diplomat* [online] [vid. 2017-04-10]. Dostupné z: <http://thediplomat.com/2014/07/brics-announce-new-development-bank/>

BBC NEWS. Brazil impeachment: Key questions. 31. 8. 2016. *BBC News* [online] [vid. 2017-03-12]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-36028117>

BEDNÁŘ, Luděk. Na Štědrý den přišel na svět BRICS. 2010. *Lidovky.cz* [online] [vid. 2016-12-10]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/na-stedry-den-prisel-na-svet-brics-dl8-/tema.aspx?c=A101225_125631_pozice_2129

BENEŠOVÁ, Lucie a Jonáš EICHINGER. Kašmír, nejvýše položená stanice na světě. 2013. *Ohniska světových konfliktů – Kašmír* [online] [vid. 2017-02-03]. Dostupné z: <http://www.kct-tabor.cz/gymta/OhniskaSvetovychKonfliktu/Kasmir/index.htm>

BERANOVÁ, Lucie. Nová mezinárodní banka má vyvážit vliv Západu. 15. 7. 2014. *Hospodářské noviny*. [online] [vid. 2017-03-08]. Dostupné z: <http://archiv.ihned.cz/c1-62512410-nova-mezinarodni-banka-ma-vyvazit-vliv-zapadu>

BLOOMBERG. Goldman's BRIC Era Ends as Fund Folds After Years of Losses. 8. 11. 2015. *Bloomberg.com* [online] [vid. 2017-04-17]. Dostupné z: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2015-11-08/goldman-s-bric-era-ends-as-fund-closes-after-years-of-losses>

BRIC LEADERS. Joint Statement of the BRIC Countries Leaders. 2009. *BRICS 2016* [online] [vid. 2017-04-19]. Dostupné z: http://brics2016.gov.in/upload/uploadfiles/files/1st_dec.pdf

BRIC LEADERS. 2nd BRIC Summit - Joint Statement. 2010. *BRICS 2016* [online] [vid. 2017-04-19]. Dostupné z: <http://brics2016.gov.in/upload/uploadfiles/files/2nd.pdf>

BRIC LEADERS. 3rd BRIC Summit - Sanya Declaration. 2011. *BRICS 2016* [online] [vid. 2017-04-20]. Dostupné z: <http://brics2016.gov.in/upload/uploadfiles/files/3rd.pdf>

BRIC LEADERS. 4th BRICS Summit - BRICS and Africa: Delhi Declaration. 2012. *BRICS 2016* [online] [vid. 2017-04-21]. Dostupné z: <http://brics2016.gov.in/upload/uploadfiles/files/4th.pdf>

BRIC LEADERS. 5th BRICS Summit - BRICS and Africa: Partnership for Development, Integration and Industrialisation. 2013. *BRICS 2016* [online] [vid. 2017-04-21]. Dostupné z: <http://brics2016.gov.in/upload/uploadfiles/files/5th.pdf>

BRIC LEADERS. 6th BRICS Summit – Fortaleza Declaration. 2014. *BRICS 2016* [online] [vid. 2017-04-22]. Dostupné z: <http://brics2016.gov.in/upload/uploadfiles/files/6declaration.pdf>

BRIC LEADERS. 7th BRICS Summit - Ufa Declaration. 2015. *BRICS 2016* [online] [vid. 2017-04-23]. Dostupné z: http://brics2016.gov.in/upload/uploadfiles/files/7th_Declaration_eng.pdf

BRIC LEADERS. 8th BRICS Summit- Goa Declaration. 2016. *BRICS 2016* [online] [vid. 2017-04-24]. Dostupné z: <http://brics2016.gov.in/upload/Goa%20Declaration%20and%20Action%20Plan.pdf>

BRICS. BRICS 2016. 2016. *BRICS: ABOUT BRICS* [online]. Dostupné z: <http://brics2016.gov.in/content/innerpage/about-us.php>

BUDINSKÝ, Libor. Přitahuje. Hongkong bojuje s Čínou za svobodu, ale ztrácí dech. 2016. *iDNES.cz* [online] [vid. 2016-12-10]. Dostupné z: http://cestovani.idnes.cz/hongkong-bojuje-s-cinou-za-svobodu-a-demokracii-fr1-/kolem-sveta.aspx?c=A160718_161443_kolem-sveta_hig

BUSINESSINFO. Brazílie: V zemi pralesů roste nová ekonomická velmoc. 2014. *BusinessInfo.cz* [online] [vid. 2017-04-18]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/brazilie-v-zemi-pralesu-roste-nova-ekonomicka-velmoc--58119.html>

BUSINESSINFO. Indie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled. 2016. *BusinessInfo.cz* [online] [vid. 2017-04-17]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/indie-zakladni-charakteristika-teritoria-18274.html>

BUSINESSINFO. Pokračující hospodářské problémy RF a jejich dopad na ekonomiku a život v ruských regionech. 2017. *BusinessInfo.cz* [online] [vid. 2017-04-17]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/pokracujici-hospodarske-problemy-rf-a-jejich-dopad-na-ekonomiku-a-zivot-v-ruskych-regionech-86221.html>

CIA The World Fact Book. Brazil. 2017. *The World Factbook — Central Intelligence Agency* [online] [vid. 2017-02-02]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/br.html>

CIA The World Fact Book. India. 2017. *The World Factbook — Central Intelligence Agency* [online] [vid. 2017-04-21]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/in.html>

CIA The World Fact Book. South Africa. nedatováno. *The World Factbook — Central Intelligence Agency* [online] [vid. 2016a-12-15]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sf.html>

CIA The World Fact Book. Russia. nedatováno. *The World Factbook — Central Intelligence Agency* [online] [vid. 2017b-05-03]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rs.html>

CIA The World Fact Book. Country comparison: GDP (Purchasing power parity). nedatováno. *The World Factbook — Central Intelligence Agency* [online] [vid. 2017b-02-02]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2001rank.html#br>

CIA The World Fact Book. Country comparison: GDP - Real growth rate. nedatováno. *The World Factbook — Central Intelligence Agency* [online] [vid. 2017c-05-03]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2003rank.html#br>

CIA The World Fact Book. Country comparison: Median age. nedatováno. *The World Factbook — Central Intelligence Agency* [online] [vid. 2017c-05-03]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2177rank.html#br>

CIA The World Fact Book. China. nedatováno. *The World Factbook — Central Intelligence Agency* [online] [vid. 2017c-02-22]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html>

CIA The World Factbook. nedatováno. *The World Factbook — Central Intelligence Agency* [online] [vid. 2017d-04-17]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>

CFO INNOVATION. One Belt, One Road; What you need to know about China's new trade initiative.. 2016. *CFO Innovation - Strategic intelligence for finance* [online] [vid. 2016-05-12]. Dostupné z: <https://www.cfoinnovation.com/story/10922/one-belt-one-road-what-you-need-know-about-chinas-new-trade-initiative>

CLSA. One Belt, One Road: A brilliant plan. nedatováno. *clsa.com* [online] [vid. 2017-04-17]. Dostupné z: <https://www.clsa.com/special/onebeltoneroad/>

CRONJÉ, Frans. Race: What South Africans really think. 2016. *Politics web* [online] [vid. 2016-12-22]. Dostupné z: <http://www.politicsweb.co.za/news-and-analysis/race-what-south-africans-really-think>

CURIOSMATIC. 8 Things You Should Know About The BRICS Nations. 2014. *Curiousmatic* [online] [vid. 2017-02-02]. Dostupné z: <https://curiousmatic.com/8-things-know-brics-nations/>

EGOSHI, Alex. Natural resources worth. 2015. *Vivid Maps* [online]. [vid. 2017-02-02]. Dostupné z: <http://www.vividmaps.com/2015/07/natural-resources-worth.html>

EGOSHI, Alex. Population Density of Russia. 2016. *Vivid Maps* [online]. [vid. 2017-02-02]. Dostupné z: <http://www.vividmaps.com/2016/12/population-density-of-russia.html>

GOVERNMENT OF BRAZIL. BRICS. nedatováno. *BRICS Ministry of external relations* [online] [vid. 2017-03-06]. Dostupné z: <http://brics.itamaraty.gov.br/>

GOVERNMENT OF INDIA. Human Development Index (HDI) of G-20 Countries in 2014. 2016. *Open Government Data Platform India Blog* [online]. [vid. 2017-04-06]. Dostupné z: <https://community.data.gov.in/human-development-index-hdi-of-g-20-countries-in-2014/>

HARVEY, Ebrahim. The rise of a new black racism in South Africa. 2016. *The M&G Online* [online] [vid. 2016-12-22]. Dostupné z: <https://mg.co.za/article/2016-05-16-00-the-rise-of-a-new-black-racism-in-south-africa/>

HOFMAN, Bert. China's One Belt One Road Initiative: What we know thus far. 2015. *East Asia & Pacific on the rise* [online] [vid. 2016-12-12]. Dostupné z: <http://blogs.worldbank.org/eastasiapacific/china-one-belt-one-road-initiative-what-we-know-thus-far>

CHAULIA, Sreeram. BRICS summit is an occasion to consolidate past progress. 2016. *The Economic Times* [online]. 16. 10. [vid. 2017-04-10]. Dostupné z: <http://economictimes.indiatimes.com/news/politics-and-nation/brics-summit-is-an-occasion-to-consolidate-past-progress/articleshow/54873490.cms>

IDNES. Kašmír: romantická dovolená na „bitevním poli“. 2008. *iDNES.cz* [online] [vid. 2017-04-21]. Dostupné z: http://cestovani.idnes.cz/kasmir-romanticka-dovolena-na-bitevnim-poli-fzt-/kolem-sveta.aspx?c=A081104_175029_igsvet_tom

IMF. *World Economic Outlook - Charts* [online]. nedatováno. B.m.: World Economic Forum. [vid. 2017a-04-28]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2013/01/pdf/tblpartb.pdf>

IMF. World Economic Outlook. nedatováno. *International monetary fund* [online] [vid. 2017b-04-17]. Dostupné z: <http://www.imf.org/en/publications/weo?page=1>

INVESTIA. Stručná charakteristika zemí skupiny BRIC. 2011. *investia.cz* [online] [vid. 2017-04-13]. Dostupné z: <http://www.investia.cz/strucna-charakteristika-zemi-skupiny-bric>

INVESTIA. BRIC: Ruská ekonomika je závislá na těžbě a vývozu ropy. nedatováno. *investia.cz* [online] [vid. 2017-04-29]. Dostupné z: <http://www.investia.cz/bric-ruska-ekonomika-je-zavisla-na-tezbe-a-vyvozu-ropy>

KALÁT, Jiří. Dlouholetý konflikt doutná a v Kašmíru se opět střelí. 2013. *ArmádníNoviny.cz* [online] [vid. 2017-04-21]. Dostupné z: <http://www.armadinoviny.cz/dlouholety-konflikt-doutna-a-v-kasmiru-se-opet-strili.html>

KUNEŠOVÁ, Hana, Aleš KOCOUREK, Pavla BEDNÁŘOVÁ, Eva CIHELKOVÁ a Miloš NOVÝ. *Světová ekonomika nové jevy a perspektivy*. 3. vyd., 2014. Praha : C. H. Beck. 406 s., ISBN 978-80-7400-502-2.

LOPEZ-CLAROS, Augusto. *Global Competitiveness Report 2006-07* [online]. Geneva: 2006. World Economic Forum [vid. 2017-04-28]. ISBN 978-1-4039-9636-7. Dostupné z: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2006-07.pdf

MARINE TRAFFIC. Živá mapa – AIS – lodní provoz a pozice. nedatováno. *Marine Traffic* [online] [vid. 2017-04-28]. Dostupné z: <https://www.marinetraffic.com/cz/ais/home/centerx:24.2/centery:-20.8/zoom:2>

MEMORY, Dube. SAIIA. 2013. *BRICS Summit 2013: Strategies for South Africa's Engagement* [online]. [vid. 2017-02-08]. Dostupné z: <https://www.africaportal.org/dspace/articles/brics-summit-2013-strategies-south-africas-engagement>

NDB. NDB for BRICS. nedatováno. *New Development Bank* [online] [vid. 2016-12-12]. Dostupné z: <http://www.ndb.int/>

PIKNEROVÁ, Linda, David ŠANC a a kol. *Nové mocnosti globálního Jihu*. 2015. Praha : Dokořán. 262 s., ISBN 978-80-7363-679-1.

PRESIDENT OF RUSSIA. First BRIC summit. Yekaterinburg, June 2009. 2016. *President of Russia* [online] [vid. 2017-05-02]. Dostupné z: http://web.archive.org/web/20160305095332/http://archive.kremlin.ru/eng/articles/bric_1.shtml

ROUGHNEEN, Simon. After BRIC comes MIST, the acronym Turkey would certainly welcome. 2011. *The Guardian* [online]. 1. 2. [vid. 2017-04-12]. ISSN 0261-3077. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/global-development/poverty-matters/2011/feb/01/emerging-economies-turkey-jim-oneill>

SCHWAB, Klaus. *Global Competitiveness Report 2015-2016* [online]. Geneva: 2015. World Economic Forum [vid. 2017-04-28]. ISBN 978-92-95044-99-9. Dostupné z: http://www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf

SIMMONS, Katie, Bruce STOKES a Jacob POUSHTER. NATO Publics Blame Russia for Ukrainian Crisis, but Reluctant to Provide Military Aid. 2015. *Pew Research Center* [online] [vid. 2017-04-17]. Dostupné z: <http://www.pewglobal.org/2015/06/10/nato-publics-blame-russia-for-ukrainian-crisis-but-reluctant-to-provide-military-aid/>

STATISTA. Infographic: Russia Widely Seen As A Threat To Its Neighbors. 2015. *Statista Infographics* [online] [vid. 2017-02-03]. Dostupné z: <https://www.statista.com/chart/3565/russia-widely-seen-as-a-threat-to-its-neighbors/>

STATISTA. BRIC countries - Statistics & Facts. nedatováno. *Statista.com* [online] [vid. 2017-02-02]. Dostupné z: <https://www.statista.com/topics/1393/bric-countries/>

ŠTEFAN, Petr. Rusko se smrsklo o dvě časová pásma, v pěti regionech si lidé déle pospali. 2010. *iDNES.cz* [online] [vid. 2017-04-17]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/rusko-se-smrsklo-o-dve-casova-pasma-v-peti-regionech-si-lide-dele-pospali-1ay-/zahranicni.aspx?c=A100328_155044_zahranicni_stf

THE BRICS POST. China sets four goals for BRICS Summit. 2017. *The BRICS Post* [online]. [vid. 2017-04-19]. Dostupné z: <http://thebricspost.com/china-sets-four-goals-for-brics-summit/>

THE BRICS POST. China sets theme for BRICS 9th Summit. 2017. *The BRICS Post* [online]. [vid. 2017-04-19]. Dostupné z: <http://thebricspost.com/china-sets-theme-for-brics-9th-summit/>

THE ECONOMIST. The lion kings? 6. 1. 2011. *The Economist* [online] [vid. 2017-04-29]. ISSN 0013-0613. Dostupné z: <http://www.economist.com/node/17853324>

THE ECONOMIST. Still an issue. 4. 2. 2012. *The Economist* [online] [vid. 2016-12-12]. ISSN 0013-0613. Dostupné z: <http://www.economist.com/node/21546062>

THE ECONOMIST. Milk without the cow. 2016. *The Economist* [online] [vid. 2017-02-02]. Dostupné z: <http://www.economist.com/news/special-report/21708876-political-reform-essential-prerequisite-flourishing-economy-milk-without>

THE WORLD BANK. GDP growth 2010-2014. nedatováno. *The World Bank; GDP growth annual* [online] [vid. 2017-03-12]. Dostupné

z: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2014&locations=BR-RU-IN-CN-ZA-TR-AR-MX-NG-ID&start=2010&view=bar>

THE WORLD BANK. GDP growth - Brazil. nedatováno. *The World Bank; GDP growth annual* [online] [vid. 2017a-02-08]. Dostupné

z: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2015&locations=BR&start=1999&view=chart>

THE WORLD BANK. GDP growth - BRICS - 2000-2015. nedatováno. *The World Bank; GDP growth annual* [online] [vid. 2017a-04-18]. Dostupné

z: http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2015&locations=BR-CN-IN-RU-ZA&name_desc=false&start=2000&view=chart&year=2015

THE WORLD BANK. GDP growth - BRICS - 2015. nedatováno. *The World Bank; GDP growth annual* [online] [vid. 2017c-04-18]. Dostupné

z: http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2015&locations=BR-CN-IN-RU-ZA&name_desc=false&start=2015&view=bar&year=2015

THE WORLD BANK. GDP growth - China. nedatováno. *The World Bank; GDP growth annual* [online] [vid. 2017b-04-17]. Dostupné

z: http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2015&locations=CN&name_desc=false&start=1997

THE WORLD BANK. GDP growth - India. nedatováno. *The World Bank; GDP growth annual* [online] [vid. 2017c-04-21]. Dostupné

z: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2015&locations=IN&start=1999>

THE WORLD BANK,. GDP growth - South Africa. nedatováno. *The World Bank; GDP growth annual* [online] [vid. 2017d-04-17]. Dostupné

z: http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2015&locations=ZA&name_desc=false&start=1999

THE WORLD BANK. GDP growth 2000. nedatováno. *The World Bank; GDP growth annual* [online] [vid. 2017e-04-03]. Dostupné

z: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2000&locations=AO->

AF-AL-BR-AR-BD-CO-TD-KH-CN-GH-IN-ET-MM-MX-NG-KZ-ID-MZ-RW-RU-SG-
ZA-KR-MY-PE-PH-TH-TR&start=2000&view=bar

THIM, Michal. Jádru sporu: Jihočínské moře. 2016. *Asociace pro mezinárodní otázky* [online]. [vid. 2016-12-10]. Dostupné z: <http://www.amo.cz/jadro-sporu-jihocinske-more/>

TISDALL, Simon. Has the Brics bubble burst? 27. 3. 2016. *The Guardian* [online] [vid. 2017-04-28]. ISSN 0261-3077. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/business/2016/mar/27/brics-bubble-burst-brazil-russia-india-china-south-africa>

TRANSPARENCY. Corruption Perceptions Index 2016. 2017. *Transparency.org* [online] [vid. 2017-04-27]. Dostupné z: https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016

TREASURY. State of BRICS Economies. nedatováno. *National Treasury* [online] [vid. 2017-04-17]. Dostupné z: <http://www.treasury.gov.za/brics/sbe.aspx>

UIS UNESCO. Education: Outbound internationally mobile students by host region. nedatováno. *UIS.Stat* [online] [vid. 2017-04-21]. Dostupné z: <http://data.uis.unesco.org/Index.aspx?queryid=172>

UNDP. *Human Development Report 2009*. 2009. New York : United Nations. 217 str., ISBN 978-0-230-23904-3

UNDP. International Human Development Indicators. nedatováno. *United Nations Development Programme* [online] [vid. 2017-03-12]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/countries>

UNDP. Trends in the Human Development Index, 1990–2015. nedatováno. *United Nations Development Programme* [online] [vid. 2017-05-01]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/composite/trends>

UNITED NATIONS. *World Investment Report 2008*. 2008. Geneva : United Nations. 411 str., ISBN 978-92-1-112755-3.

UNITED NATIONS. *World Investment Report 2016*. 2016. Geneva : United Nations. 232 str., ISBN 978-92-1-112902-1.

UNITED NATIONS. World Population Prospects - Population Division - United Nations. nedatováno. *United Nations* [online] [vid. 2017-02-18]. Dostupné z: <https://esa.un.org/unpd/wpp/>

UNITED NATIONS. World Population Prospects - Population Division. nedatováno. *United Nations* [online] [vid. 2017-04-29]. Dostupné z: <https://esa.un.org/unpd/wpp/Download/Standard/Population/>

WALKER, Andrew. Whatever happened to the Brics economies? 27. 11. 2014. *BBC News* [online] [vid. 2017-03-04]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/business-29960335>

WARNER, Jeremy. The sun is setting on the emerging market miracle. 19. 12. 2014. *The Telegraph* [online] [vid. 2017-02-05]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/finance/recession/11302205/The-sun-is-setting-on-the-emerging-market-miracle.html>

WORLD ATLAS. Kashmir Region Map, Landforms of Kashmir, Jammu and Kashmir, Pakistan Map, Western China. nedatováno. *World Atlas* [online] [vid. 2017-04-21]. Dostupné z: <http://www.worldatlas.com/webimage/countrys/asia/kashmir.htm>

ZPRÁVY - E15. Tomáš Stingl: Hry v Riu jako zkouška vyspělosti - E15.cz. 23. 8. 2016. *Zprávy E15.cz* [online] [vid. 2017-04-17]. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/zahranicni/udalosti/tomas-stingl-hry-v-riu-jako-zkouska-vyspelosti-1316160>

Bibliografie

BBVA EAGLES. Emerging and Growth Leading Economies. nedatováno. *BBVA research* [online] [vid. 2017-04-17]. Dostupné z: <https://www.bbvaresearch.com/wp-content/uploads/2016/05/BBVA-EAGLEs-20161.pdf>

DÜBEN, By Björn. Why Russia's turn to China is a mirage. 2015. *Reuters Blogs* [online]. [vid. 2016-12-10]. Dostupné z: <http://blogs.reuters.com/great-debate/2015/07/08/why-russias-turn-to-china-is-a-mirage/>

HOUELLEBECQ, Michel. *Podvolení*. Přeložil Alan BEGUIVIN. 2015. Praha : Odeon. 248 s., ISBN 978-80-207-1653-8.

KECK, Zachary. Bangladesh Wants to Join BRICS Bank. 2014. *The Diplomat* [online] [vid. 2017-04-28]. Dostupné z: <http://thediplomat.com/2014/07/bangladesh-wants-to-join-brics-bank/>

KRAFT, Jiří. Globalizace na prahu 21. století. 2012. Liberec : Technická univerzita v Liberci. 103 s., ISBN 978-80-7372-930-1.

PUTZ, Catherine. What to Expect as Leaders of BRICS, SCO and EEU Gather in Russia. 2015. *The Diplomat* [online] [vid. 2017-01-07]. Dostupné z: <http://thediplomat.com/2015/07/what-to-expect-as-leaders-of-brics-sco-and-eeu-gather-in-russia/>

SUJA, Miroslav. BRICS - ekonomický a politický protipól USA a EU. 2013. *Czech Free Press* [online] [vid. 2017-04-17]. Dostupné z: <http://www.czechfreepress.cz/svet-kolemnas/brics-ekonomicky-a-politicky-protipol-usa-a-eu.html>

UNITED NATIONS. *Trade and development report 2016*. 2016. NY and Geneva : United Nations. 215 s., ISBN 978-92-1-112903-8.

Seznam příloh

Příloha A – TOP 10 nejrychleji rostoucích ekonomik světa (1 strana)

Příloha B – Zveřejněná část výsledků průzkumu veřejného mínění v JAR z roku 2015 věnovaného tématu „Lidská rasa: Co si Jihoafričané skutečně myslí“ (7 stran)

Přílohy

Příloha A – TOP 10 nejrychleji rostoucích ekonomik světa

Go south, young man
World's ten fastest-growing economies*
Annual average GDP growth, %

2001-2010†		2011-2015‡	
Angola	11.1	China	9.5
China	10.5	India	8.2
Myanmar	10.3	Ethiopia	8.1
Nigeria	8.9	Mozambique	7.7
Ethiopia	8.4	Tanzania	7.2
Kazakhstan	8.2	Vietnam	7.2
Chad	7.9	Congo	7.0
Mozambique	7.9	Ghana	7.0
Cambodia	7.7	Zambia	6.9
Rwanda	7.6	Nigeria	6.8

Sources: *The Economist*; IMF
*Excluding countries with less than 10m population and Iraq and Afghanistan
†2010 estimate ‡IMF forecast

Ze seznamu byly vynechány země s méně než 10 miliony obyvateli, Irák a Afganistán, kteří se mohou oba podle článku *The lion kings?*, ze kterého je tabulka převzata, v následujících letech prudce odrazit.

Zdroj: <http://www.economist.com/node/17853324>

Příloha B: Zveřejněná část výsledků průzkumu veřejného mínění v JAR z roku 2015 věnovaného tématu „Lidská rasa: Co si Jihoafričané skutečně myslí“

Průzkum provedla jihoafrická společnost Institute of Race Relations

Zdroj: <http://www.politicsweb.co.za/news-and-analysis/race-what-south-africans-really-think>

Struktura respondentů:

- Celkem: 2 245 ze všech 9 provincií, v zastoupení jsou obyvatelé venkova i měst, a všech socio-ekonomických vrstev
- Černí: 78,3 %
- Bílí: 9,9 %
- Barevní: 9 %
- Indové: 2,8
- 50 % mladší 34 let
- 1/3 ekonomický neaktivní, z toho 1/4 nezaměstnaní

Význam výsledků dle IRR:

- Nehledě na barvu pleti, musí Jihoafričané vědět, co si druzí myslí, aby nepodléhali přehnaným mediálním tlakům a nedocházelo ke zbytečným roztržkám a názorovým nedorozuměním.
- Nerovnosti, které stále existují je třeba urgentně řešit, a to společnou prací na zvýšení investic, stimulaci růstu, zlepšení školství a vytváření nových pracovních míst.
- Zveřejnění skutečného mínění by mělo působit jako „tichý hlásek klidu“ a vést zemi správným směrem.

DOTAZNÍK:

(vše napsané je doslovný překlad výsledků dle IRR, včetně hodnocení otázek i závěrečného hodnocení)

1. Nejvýznamnější problémy JAR

Respondenti měli zvolit 2 podle jejich názoru nejvýznamnější problémy JAR, které nebyly od roku 1994 vyřešeny. Problémy nebyly přednastavené, lidé mohli zvolit problémy jaké chtěli. V tabulce jsou zaneseny jen ty problémy, které jmenovalo více jak 4 % dotázaných.

Problém	Celkem	Černí	Barevní	Asiaté	Bílí
Nezaměstnanost	55.9 %	58.6 %	57.1 %	43.7 %	37.9 %
Kriminalita	28.8 %	26.0 %	33.4 %	51.7 %	39.8 %
Bydlení	19.7 %	20.8 %	21.0 %	11.2 %	12.5 %
Nedostatečné a pomalé služby	14.7 %	16.2 %	11.2 %	10.7 %	7.5 %
Korupce, protekce	14.0 %	11.4 %	16.9 %	12.1 %	32.2 %
Školství	10.1 %	9.8 %	10.2 %	13.3 %	11.9 %
Zásoby vody	8.1 %	10.0 %	1.3 %	3.7 %	0.8 %
Silniční infrastruktura	5.0 %	5.9 %	0.9 %	1.9 %	2.7 %
Rasismus, xenofobie, obrácený apartheid	4.7 %	3.9 %	4.9 %	7.9 %	9.5 %
Drogy, gangy	4.2 %	4.0 %	9.6 %	2.3 %	1.8 %

2. Zlepšily se mezirasové vztahy od roku 1994?

Od roku 1994 se mezirasové vztahy:	Celkem	Černí	Barevní	Asiaté	Bílí
Zlepšily	54.0 %	59.7 %	34.1 %	34.0 %	33.5 %
Nezměnily	22.2 %	22.9 %	21.1 %	18.6 %	18.8 %
Zhoršily	20.4 %	14.6 %	40.5 %	45.2 %	40.6 %
Nevím	3.4 %	2.9 %	4.4 %	2.2 %	7.1 %

3. Jak by měli být Jihoafričané hodnoceni u přijímacího pohovoru?

Hodnocení u pracovních pohovorů a rovný přístup k zaměstnání jsou častými tématy debat. Někdy padají obvinění, že černí uchazeči se spoléhají na pozitivní diskriminaci a neuvažují své schopnosti a předpoklady pro pracovní pozici. Běloši jsou naopak obviňováni, že neprojevují dostatečnou podporu opáření, které by měly napravit křivdy apartheidu spáchaných na nebělošském obyvatelstvu. Otázky 3.1 a 3.2 zkoumaly mínění o těchto předpokladech.

- **3.1 Věříte, že by práci měl dostat nejlepší uchazeč nehlédě na barvu pleti?**

3.1	Celkem	Černí	Barevní	Asiaté	Bílí
Souhlasím	87.1 %	84.7 %	95.3 %	96.5 %	95.9 %
Nesouhlasím	12.8 %	15.1 %	4.7 %	3.5 %	3.8 %

• **3.2 Kdo by měl být v JAR přijímán do zaměstnání?**

3.2	Celkem	Černí	Barevní	Asiaté	Bílí
Dlouhodobě pouze černoši	4.7 %	5.5 %	2.1 %	0.0 %	1.9 %
Pouze černoši, dokud nebude jejich zaměstnanost demograficky reprezentativní	5.8 %	7.1 %	1.0 %	0.8 %	1.6 %
Přijetí by mělo být založeno na schopnostech, ale dříve znevýhodnění by měli dostat speciální coaching	70.0 %	71.2 %	66.8 %	84.2 %	59.2 %
Přijetí pouze na základě schopností, bez speciálního tréninku	19.4 %	16.1 %	30.2 %	15.0 %	37.0 %

4. Jak by měly být vybírány sportovní týmy?

Politici nastavili v JAR povinné kvóty pro zapojení nebělošských sportovců do týmů. Otázka 4 zkoumala, jestli to je to, co občané JAR chtějí.

Sportovní týmy vybírány pouze podle dovedností, nikoli podle kvót	Celkem	Černí	Barevní	Asiaté	Bílí
Ano	77.0 %	74.2 %	87.0 %	94.9 %	84.3 %
Ne	22.7 %	25.5 %	13.0 %	5.1 %	15.1 %

IRR označil výsledky této otázky za nejdůležitější zjištění průzkumu. Ukazuje se, že v otázkách sportu a kvót je jihoafrická populace jednotná, respektive rozdílný názor panuje uvnitř každé etnické skupiny spíše než mezi nimi. V podstatě stejné procento černých, bílých a barevných si myslí, že dovednosti by měly být jediným kritériem a stejné procento si myslí, že kvóty jsou dobrý nápad. Ve většině ostatních odpovědí je zřetelná neshoda mezi etniky.

5. Co chtějí rodiče pro své děti?

Pomocí citlivého tématu ze života – dětí a jejich učitelů a profesorů na škole – byl zkoumán reálný přístup rodičů k mezirasovým vztahům.

Pokud byste posílali děti do školy, chtěli byste, aby jejich učitelé byli:	Celkem	Černí	Barevní	Asiaté	Bílí
Stejné rasy jako vy	9.1 %	8.1 %	9.4 %	0.9 %	19.1 %
Na tom nezáleží, pokud jsou dobří učitelé	90.8 %	91.9 %	90.6 %	99.1 %	80.6 %

Pokud byste posílali děti na univerzitu, chtěli byste, aby jejich profesori byli:	Celkem	Černí	Barevní	Asiaté	Bílí
Stejné rasy jako vy	8.4 %	7.6 %	8.9 %	0.9 %	16.2 %
Na tom nezáleží, pokud dosahují dobrých výsledků	91.5 %	92.3 %	91.1 %	99.1 %	83.6 %

Výsledky této otázky vyvrací tvrzení, že bílí se mermomocí chtějí vrátit k apartheidu. Pouze 2 z 10 by měli nějaký problém s tím, že jejich děti učí učitel jiné rasové příslušnosti. V případě univerzit je to ještě méně.

6. Setkali jste se někdy s projevem rasismu a v jaké příležitosti?

Nebyly předdefinované žádné odpovědi. Respondenti mohli na otázku situace odpovídat volně.

Pokud jste se ve svém životě setkali s rasismem, při jaké to bylo příležitosti?	Celkem	Černí	Barevní	Asiaté	Bílí
S rasismem nemám zkušenosti	78.5 %	79.4 %	81.2 %	55.7 %	75.3 %
Přístup k lidem rozdílné rasy	13.6 %	13.1 %	10.9 %	18.0 %	18.2 %
Pracovní diskriminace	4.1 %	4.1 %	2.4 %	17.3 %	2.2 %
Ostatní	3.8 %	3.4 %	5.5 %	9.0 %	4.3 %

Výsledek této otázky je úžasný. Velká většina všech Jihoafričanů se s rasismem nikdy nesešla. Vybočujícím etnikem jsou Asiaté, kteří se podle výsledků s rasismem setkávají nejčastěji. Tyto výsledky jsou velmi v rozporu k mediálními tvrzením, že JAR stojí na pokraji rasové války.

7. Chtějí černoši vyhnat bělochy do moře?

Příspěvky na sociálních médiích někdy hovoří o nenávisti černochů k bělochům, že by je chtěli vyhostit ze země nebo jim připsat status druhořadých občanů. Tato otázka měla uvést tento pocit na pravou míru.

Dnešní JAR je místem pro černé Jihoafričany a bílí se musí naučit žít ve stínu.	Celkem	Černí	Barevní	Asiaté	Bílí
Souhlasím	30.2 %	28.5 %	35.5 %	53.0 %	32.0 %
Nesouhlasím	56.8 %	58.3 %	49.4 %	44.7 %	53.7 %
Nerozhodnut/a	12.9 %	12.9 %	15.1 %	2.2 %	14.1 %

8. Rasismus a politici

V této otázce chtěl IRR zjistit, co si Jihoafričané myslí o neustále probíhající debatě o rasismu a kolonialismu, která je častým tématem novinových titulků.

Politici hledají v neustálých debatách o rasismu a kolonialismu pouze omluvu pro svá selhání.	Celkem	Černí	Barevní	Asiaté	Bílí
Souhlasím	62.0 %	58.8 %	73.7 %	80.2 %	71.3 %
Nesouhlasím	22.0 %	25.1 %	11.2 %	12.7 %	10.0 %
Nerozhodnut/a	15.9 %	16.0 %	14.8 %	7.1 %	18.5 %

Vedle sportu je toto další téma, na kterém se Jihoafričané shodnout napříč etnickými skupinami, ačkoli mezi černými obyvateli je tento názor méně rozšířený.

9. Cesta ke zdravým budoucím mezirasovým vztahům.

Touto částí se zjišťovalo, co si Jihoafričané myslí, že je třeba udělat pro zajištění klidných budoucích vztahů mezi etniky.

S lepším vzděláním a s více pracovními místy současné mezirasové rozdíly navždycky zmizí.	Celkem	Černí	Barevní	Asiaté	Bílí
Souhlasím	82.2 %	82.8 %	76.9 %	87.3 %	81.7 %
Nesouhlasím	7.2 %	7.1 %	9.8 %	4.9 %	6.5 %
Nerozhodnut/a	10.4 %	9.9 %	13.4 %	7.8 %	11.6 %

I v této věci panuje ve společnosti shoda. V JAR jsou vzdělávání a nezaměstnanost kvůli neustálým debatám o rasismu přehlíženy, přitom běžní občané si jsou dobře vědomi jejich důležitosti pro smazání disparit napříč společnostmi.

10. Chtějí černí a bílí Jihoafričané pracovat společně na pokroku?

Poslední otázka směřovala na vzájemnou závislost černých i bílých a zda si to obě skupiny uvědomují.

Pro pokrok potřebuje jedna rasa druhou a měly by zde být příležitosti pro lidi všech barev.	Celkem	Černí	Barevní	Asiaté	Bílí
Souhlasím	85.4 %	85.1 %	84.3 %	90.5 %	86.4 %
Nesouhlasím	5.5 %	5.7 %	5.2 %	3.1 %	4.9 %
Nerozhodnut/a	9.0 %	9.0 %	10.4 %	6.5 %	8.5 %

Náš závěr (závěr IRR, pozn. autora)

Navzdory složitým ekonomickým podmínkám a skutečným nerovnostem, které stále ochromují JAR, mezirasové vztahy jsou obecně klidné. Vzhledem k naší (jihoafrické – pozn. autora) historii, se dá pokrok v mezirasových vztazích, který jsme zaznamenali od roku 1994, považovat za jeden z nejvíce ohromujících úspěchů. Někteří lidé možná říkají, že „černí nesnášejí bílé a chtěli by jim provést to, co Hitler provedl Židům“, ale tato studie nic takového nepotvrzuje.

Stejně tak pohled že „bílé chtějí žít bez černých“, a že „černí jsou jako opice“ z této studie nevyplývá. Tyto nenávislné názory se sice objevují, ale pouze v menšinovém zastoupení napříč skupinami a nereprezentují to, co si myslí Jižní Afrika. Útržky, které často zaznívaly v nedávné debatě (debata z počátku roku 2016 – pozn. autora), jsou zavádějící a zkreslují skutečný obraz společnosti.

Velká většina Jihoafričanů respektuje své spoluobčany a chce společně vystavět lepší zemi. Většina jich také souhlasí, že „plné možnosti“ jsou potřeba pro každého, podpořeny dobrým vzděláváním a zvýšenou zaměstnaností v rychle rostoucí ekonomice. V tomto bodě panuje v JAR velká míra shody.

To, že mezirasové vztahy jsou klidné, není samozřejmě důvodem k uspokojení. Opak je pravdou. V roce 2001, kdy IRR naposledy provedla podobný průzkum, jsme také shledaly zlepšení mezirasových vztahů od roku 1994, a že si Jihoafričané dobře uvědomují vzájemnou závislost pro dosažení pokroku. Ale také jsme varovali, že by politici a další komentátoři mohli chtít rozdmýchat rasovou diskuzi pro politický či ideologický zisk. Navíc, s upadající ekonomikou a rostoucí nezaměstnaností bylo snadnější toho dosáhnout.

V roce 2016, v zemi balancující na pokraji recese a s mírou nezaměstnanosti blížící se ke 40 %, se stává stále složitější rozšiřovat příležitosti a překonávat ekonomické nerovnosti mezi různými etnickými skupinami. Jak už jsme byli tento rok svědky, politici a další komentátoři mohou snadnou využít těchto nerovností k vystupňování napětí. Mohou také z nenávistných projevů malé menšiny jednotlivců vytvořit převládající názor celé rasy. Nekonrované chování tohoto druhu může časem zhoršit mezirasové vztahy a obrátit varování z rostoucí rasové nesnášenlivosti do sebenaplňujícího proroctví.

Toto není způsob, jak vytvářet národ. Mohlo by se to stát receptem k jeho zničení. Navíc, škodlivá rasová rétorika, jaká dominovala veřejné debatě tento rok (rok 2016 – pozn. autora), nereflektuje, co si běžní lidé doopravdy myslí. Přitom to je to, co se skutečně počítá. Výsledky tohoto průzkumu dávají zemi důvod k naději a silné základy, na kterých může stavět. Lidé s vlastními zájmy v prohlubujících se rasových rozdílech mohou výsledky zpochybnit nebo je ignorovat. Ony však poskytují dobrý důvod k zastavení současného koloběhu rasového obviňování, a místo toho sjednotit Jihoafričany za pomoci efektivních prorůstových politik a posilováním příležitostí pro všechny.

Frans Cronje
CEO
Institute of Race Relations